

R*

oooo
oooo

...udni tip, ki ima oc...
...blem... ženskami... says is nor...
...are m... Like if u se...
...2... donkey. First th...
...t, they are marrie...

Anarchy is order

Zahtevamo, da za trenutek nehate misliti, da živite v času, ki je nekaj posebnega. Poseben ni ne časovno ne geografsko. Poseben ni ne v smislu tega, da se dogaja prvič, ne v smislu tega, da se dogaja le tu ali le tam ali na Peloponezu ali v Južni Ameriki ali na temni strani lune. Kriza je nujna. Živimo v času splošnosti, in če kaj, smo čas posebnega pustili za seboj.

Odpraviti premisleke, ki gredo v smeri posebnega, je torej prvi korak. Misliti globalno in sistemsko je prvi korak. Drugi korak je odprava zmotne splošnosti. Ne gre za vsesplošno dolžniško krizo. Dolžniška kriza je simptom. Simptom konkretnih odločitev, ki so krizo reprodukcije kapitala prenesla na pleča malih ljudi. V času prostotržne ideologije je država zavzela mesto centraliziranega planerja, menedžerja ustvarjalcev BDP-ja, centralne agencije za konkurenčnost, mašinerije, ki je v prvi vrsti odgovorna za dobro počutje tistih, ki izkoriščajo in ničesar ne vračajo.

Toda država in njena glava, ljudstvo, in glava njene glave, vlada, so se znašle v čudnem primežu transnacionalnega dispozitiva oblasti, ki sploh postavlja kriterije in pogoje nadaljevanja zadovoljevanja potreb. Državam, lačnim denarja, iz meseca v mesec ponuja biljke, s katerimi še enkrat več lahko plačajo hirajoči izobraževalni sistem, izplačajo manjšajoče se pokojnine itd. Toda te biljke ne pridejo zastonj in ne pridejo prvenstveno z denarjem, pač pa države akontacijo plačajo z obnašanjem – dolg se poračunava v denarju in denar lahko proizvedemo le kapitalistično. Da pa bi ga čim več proizvedli, potrebujemo čim cenejšo delovno silo. Čim bolj obupano delovno silo. Tako, ki je pripravljena živeti »pod svojimi zmožnostmi«. Delajmo več, da se bomo lahko bolj zadolžili.

Toda v teh pogojih je slepo misliti, da potrebujemo bolj suvereno nacionalno državo. Če nič drugega, je finančni dispozitiv, ustvaril vidno sliko skupnega sovražnika ljudstev različnih držav. Teritorializiral je javno in ekonomsko areno, znotraj katere lahko delavstvo na ravni Evrope, morda pa še širše, sreča svojega nasprotnika.

Delavstvo. V teh pogojih se zdi izjemno pomembno zgraditi hegemonsko platformo, ki bo v luči splošnega sposobna artikulirati temeljno nepravilnost in pokazati na pot mimo fašizmov, regresivnih lokalpatriotizmov, zgovarjanja na to, da vendar ne moremo ničesar storiti, itd. Partikularnost, ki terja preseganje, je predvsem partikularnost nacionalnih bojev, terja se vzpostavitev nove splošnosti. In delavstvo naj bi predstavljalo tisto emancipatorno identiteto, ki naj bi nas povlekla iz podrejenega položaja.

Toda tudi delavstvo ima težave – tako s splošnostjo kot s partikularnostjo. Na eni strani se zdi, da je nesposobno organizirati prekarne delavce in delavke, to zgodovinsko specifično obliko proletariata, ki terja redefinicijo klasičnih sindikalnih zahtev – nič več polne zaposlenosti, temeljni družbeni dohodek za vse. Na drugi strani pa se zdi, da v svoji splošnosti družbene odnose dominacije reducira na ekonomsko sfero in celoten družbeni boj na eno zmago. Čeprav bi to znal biti predsodek.

V tem vrtincu, ko nam ni povsem jasno, komu in kje naj se upremo, ko poskušamo oblast in tudi upor razumeti mrežno, ko se bojimo, da bosta demokracija in politično suspendirana – najprej s strani vladajočih, nato pa še s strani upora – preprosto ni druge izbire, kot da povohamo tradicijo, ki je to dvoje venomer postavljala na prvo mesto – anarhizem.

Premisliti moramo, ali bomo dovolili, da bo do suspenza demokracije prišlo tudi na uporniški strani. »Dobra« in »slaba« hegemonija znata biti le dve strani istega kovanca. Partikularnost, v katero se znamo ujeti, je partikularnost kratkoročnih ciljev, ki bo s seboj peljala suspenz širšega projekta za več svobode in enakosti, ki bo s seboj peljala suspenz demokratičnosti na račun učinkovitosti in prihajajoče utopije. Morda se bo treba v imenu splošnosti oprijeti partikularnega. Utopija je tu in zdaj (poplave pa to, a veš, lol).

1.

Oblast

Primarna borba anarhizma je boj proti oblasti, in vendar ta ni osrediščena v glavi suverena, ki bi s svojimi mastnimi usteci nič bolj kot dete v pleničkah ponavljal muhasto mantro: »Ne!« Oblast je bolj pretkana, nima vira in ne konca, ni le en človek in ni le država, njena mreža se razteza čez družbeno telo vse do naših teles, dokler se ne ugnezdi v glavi vsakega izmed nas in nam prišepetava svoje zgodbe. Učinkovita sprememba tako zahteva, da je prva glava, ki leti (simbolno! tega pač ne poskušajte doma), naša, z vso navlako grandioznega jaza in s privzgojenimi zgodbami nadvlade vred. Enakost in sestrstvo/bratstvo sta predpogoja svobode za vse, ne le za nekatere, boji pa se bijejo na raznolikih frontah dominacije. Poskusi anarhističnega spopadanja z oblastjo nekoč in danes:

Anarhizem: metoda ali ideologija
piše Infoshop

Osvojiti oblast
piše Miha Kordiš

Agora 99
piše Asja Hrvatin

Misliti delavski boj v prekernih pogojih
piše Asja Hrvatin

Anarhizem in znanost
piše Borut Trpin

Skupinski tekst

Transgresija ter zakon
piše Sergej Harlamov

Bralska revolucija
piše Jan Simončič

Anarhija in umetnost
piše Kaja Kraner

Dve dogmi anarhizma
piše Anže Dolinar

2.

Metoda

Neposredna. »*If thou dost not act, thou dost nothing. Words and writing are all nothing and must die.*« Špuk v lastno skledo, zato smo se aktivno vrgli v anarho metodo. V *Tribuni* so vsaj ta mesec potekali (dolgoročni?) poskusi suspenzije hierarhičnega odnosa med uredništvom in piskami. Avtonomne skupine ustvarjalcev so se organizirale na različne načine. Nekatere so izbrale horizontalno kolektivno urednikovanje, drugi skupinsko metodo pisanja, tretje so ostale pri klasični komunikaciji z uredništvom. Likovna ekipa je prav tako operirala kolektivno. V sodelovanju s tekstovnim delom je zasnovala osnovne smernice ustvarjanja na nivoju cele številke, med katerimi je na koncu prevladala svobodna izbira motivov in tehnik. haha prd boing

Anarho-mlekarna
piše Robert Bobnič

Jacques Ellus
piše Matic Kocijančič

Črna in rdeča
piše Samo Šmajgl

Dve dogmi anarhizma
piše Anže Dolinar

Genealogija anarh. na Balkanu
Andrej Grubačič

Skupinski tekst

3.

Predstavništvo

Predstavništvu starih mož, ki s kapitalisti obeduje v ojačenih sefih svetovnega bogastva, bije poslednja ura zadnje večerje? Gibanja *Occupy*, 150, Antiglobalisti itd. odpirajo novo poglavje političnega – neposredne demokracije oz. alternativnega načina reprezentacije. Ali pa ga zgolj ponovno oživljajo iz pozabljenih brezen zgodovine? Reprezentacija je v strogo politično-institucionalnem pomenu način političnega delovanja brez nezamenljivih in neodgovornih vlad, v eksistencialnem pomenu pa heterogenost, ki ima svoj glas in ni razvrščena na nobeni hierarhični lestvici, temveč se povezuje od enega posameznika k drugemu, prek skupin in transnacionalno. Izziv: poskusi misliti drugačno skupnost in politiko (in pri tem predpostavljaj, da so ljudje v svojem bistvu dobri):

Črna in rdeča
piše Samo Šmajgl

Skupinski tekst

Agora 99
piše Asja Hrvatin

Misliti delavski boj v prekernih pogojih
piše Asja Hrvatin

Anarhizem: metoda ali ideologija
piše Infoshop

4.

Nasilje

»*Anarhisti so teroristi!*« je zalučala težke besede množica brez greha v obraz zgodovine. Konotacija ima bogato preteklost podtikanj, pa tudi nekaj resnice, ki jo je navadno napajal obup. Kaj pa če spreobrnemo perspektivo, kot jo je Emma Goldman, ko je zapisala, da so nasilna anarhistična dejanja »*the last desperate struggle of outraged and exasperated human nature for breathing space and life.*«? Nasilje kot poslednji mejnik dostojanstva ponižanih množic?

Genealogija anarh. na Balkanu
Andrej Grubačič

Zgodbe, ki jih piše kapitalizem
piše Simon Smole

Skupinski tekst

Transgresija ter zakon
piše Sergej Harlamov

Agora 99
piše Asja Hrvatin

Misliti delavski boj v prekernih pogojih
piše Asja Hrvatin

V programski sklop Rob demokracije so vključene ilustracije na straneh 1, 6, 11, 14, 19, 27, 29, 32 ter naslednji članki:

Črna in rdeča
piše Samo Šmajgl

Agora 99
piše Asja Hrvatin

Misliti delavski boj v prekernih pogojih
piše Asja Hrvatin

Zgodbe, ki jih piše kapitalizem
piše Simon Smole

Skupinski tekst

Anarho-mlekarna
piše Robert Bobnič

Programski sklop Rob demokracije je sofinanciran s strani MIZKŠ. Popravek: V sklop Rob demokracije sta vključena tudi članka Kaj je vojna z Deleuze-Guattarijeve perspektive in Velika gospodarska kriza in vojna, objavljena v septembrski Tribuni.

Če ne veste, kaj bi brali, preberite to

Tekst-i, ki so pred vami, so napisani v vrtincu. V revolverju. V rotaciji. Vvvrtenju.

Avtorji so zabrisani. Vsak se je z vsakim tekstom ukvarjala približno 10 minut.

Vsak je nasledil zapuščino prejšnjega.

Vsaki se je zdelo, da venomer piše isto.

Vsaka je vedela, kar je vedela, si izmislila, česar ni. Skopirala, kar pod miško je prišlo. Miškopiško.

Kljub temu ni vse tako konfuzno, kakor morda deluje.

Tematike tekstov so bile vnaprej izoblikovane v debati, ki je potekala tako, da smo sedeli na stolih in se pogovarjali.

Brez muje se še čevelj ne obuje.

V prevodu: Izbrali smo štiri teme, bili smo štirje in vsak se je po 10 minut ukvarjal z vsako temo. Na koncu so nastali trije teksti, napisali pa smo tudi zgodbo o anarhistu, ki se nekje na sredini začne takole:

»In ravno v tistem momentu, ko sem razmišljal o najhujšem peklu, obenem pa drvel s kolesom po Celovški, sem pri Kinu Šiška (temu gnusnemu centru šminkerstva) srečal majhnega mucka. Bil je res čisto puhast, neroden in naiven. Ustavil sem kolo in ga razjahal, mucek pa se je nežno primajal k meni, se mi podrsal ob hlačnice in začel presti. V moji glavi pa je še vedno odmevala scena z Boštotom pa z gnusnim Kinom Šiška in z vsem tem sranjem. Sicer sploh nisem bil paničen, ampak sem vseeno vzel majhen žepni nožek, ki ga imamo anarhisti sicer zaradi skinov s sabo, in prav počasi dvignil mucka ter ga zaklal. Zabadal sem in zabadal in še nikoli se nisem počutil tako anarhistično.«

Anarhizem in oblast

1.0

»*Tistim, ki imajo za cilj negacijo moči (razumljeno kot zatiral-sko silo), se zastavlja naslednje vprašanje: Zakaj naj bi verjeli, da bo odstranitev ali zmanjšanje moči pripeljalo do boljše družbe? Kakšno podlago ima prepričanje, da sta si pravičnost in moč nasprotni? To vprašanje sega v jedro anarhistične misli. Z redkimi izjemami (ena od njih je Colin Ward) je odgovor vedno enak: človeško bistvo je dobro, razmerja moči pa ga zatirajo ali zanikajo.*

Todd May

»*Anarhistična politična intervencija izhaja iz spoznanja o omrežnem značaju razmerij moči in o množici medsebojno povezanih, a nezvedljivih zatiranje, ki k tem razmerjem sodijo. Če sta decentralizirana moč in zatiranje, mora biti tak tudi upor. Colin Ward zapiše: Ni zadnjega boja, temveč le niz pristaških bojev na različnih frontah.*

Todd May may or may not?

Zdi se, da smo po padcu realno obstoječih socializmov prešli v obdobje, ko je levica, tista prava levica, ki je ni, postala skeptična do podobnih revolucionarnih projektov, in zdi se, v času heterogenih gibanj na globalnem nivoju, da je anarhizem postal tista politična filozofija (?) ali praksa (?), ki ponuja plodno zemljo za rast novih tokov sprememb. Alterglobalisti, 150, *Occupy*, *Indignados*, Zasedba filofaksa (kjer, so, mimo-grede, nastopili tudi anarhisti, pa so jih ostali bolj ali manj odjebali) – zdi se, da je za te strašljive radikalice kriza ekonomije hkrati kriza političnega predstavništva, ki terja začetek drugačnega načina upiranja. A kako naj bi to novo upiranje zgedalo? Upiranje predpostavlja neko silo in sila strukturira elemente na svojih koncih, torej vsaj dva elementa. Poleg tega je sila tudi usmerjena, to pomeni, da elementi, ki jih le-ta vzpostavlja, v razmerju do nje nimajo enakega statusa, ampak so njihove narave povsem heterogene, ne nastopajo niti na enaki ravni, temveč se že umeščajo v hierarhizirane sheme moči. V klasičnih družbenih anatagonizmih naj bi bila na delu le ena sila, ki vzpostavlja dualno razmerje med polom in protipolom, na primer med dvema družbenima razredoma. Po padcu teh entitet pa je lokalizacija objekta upora in s tem sile ter njene smeri problematična. Komu oz. čemu se moramo upirati in na kakšen način?

Vprašanje, pravzaprav še težje vprašanje pa je, zakaj se sploh upiramo. Ali je upor nek izraz naše svobode – pa ne svobode, ki bi nam jo podelil bog ali pravo, temveč svobode, da lahko spremenimo hierarhična razmerja moči, v katero so vpeta naša življenja? Ali ni potem upor prav zares neka dinamika, lastna sami oblasti, in sicer da ni oblasti brez upora, da upor žene in goni oblast?

Remixed

»*Tistim, ki imajo za cilj negacijo moči (razumljeno kot zatiral-sko silo), se zastavlja naslednje vprašanje: Todd May may or may not?*

Zdi se, da smo po padcu prešli v obdobje, ko je Colin Ward postala skeptična do 150.

Zakaj naj bi verjeli, da človeško bistvo je dobro?

Zasedba filofaksa ponuja plodno zemljo za začetek drugačnega načina zatiranja.

1.1

Ko govorimo o bojih, govorimo o oblasti, in ko govorimo o oblasti, govorimo o subjektu, in ko govorimo o subjektu, govorimo o človekovi naravi. Poskusimo poenostaviti in se še enkrat vrnimo k izhodiščnemu citatu Todda Maya: anarhizem naj bi predpostavljal, da ima človek neko naravo, ki so jo institucije in mehanizmi oblasti kratko malo zatrli; od tod lahko oblast razumemo le še kot neko represivno funkcijo, ki se naši naravi, naši svobodi vsiljuje od zunaj; in od tod nismo daleč od zdravorazumsko-medijskega diskurza o oblasti kot represivni funkciji.

1.2

Nemara je anarhizem v času globalne ekonomske krize, ko se diskurz, ki zaseda oblastno mesto, izraža predvsem v ekonomskih terminih (tako tisti, ki vlada, kakor tudi tisti, ki se mu upira), aktualen bolj kot kdajkoli prej. Anarhizem namreč odpira naše oči nevidnemu polju oblastnih razmerij. Da ne okolišimo: ker anarhizem naslovi status avtoritete kot take, naslovi oblast kot tako, ki pa se ne manifestira le skozi ekonomska razmerja, temveč pravzaprav tvori družbeno polje kot tako – sila deluje na silo (ena deluje na drugo, kar pomeni, da je druga, oprostí, draga bralka moja zlata, temu izrazu, delovana), zato sta sili nujno hierarhični, in ko sta takole hierarhični, tvorita neko razmerje moči, oblasti.

Treba se je vprašati, s kakšnimi mehanizmi smo zvezani v hierarhična razmerja moči, pa najsi bodo ti mehanizmi takšne ali drugačne narave – ekonomski, politični, družinski, pedagoški ... V tem smislu vidimo anarhizem kot neskončno preizpraševanje teh in takšnih mehanizmov vzpostavljanja hierarhičnih razmerij moči. Preizpraševanje, ki se ne dogaja le izza katedra ali skozi odtisnjene črke na časopisnem papirju, marveč predvsem v mnogoterih vsakdanjih situacijah. Prav tako takšna praksa preizpraševanja nima smisla zunaj same sebe (princip: luč na koncu tunela; princip: svoboda zunaj oblasti; princip: revolucija), temveč v sami sebi, v tem, da se dogaja in da se godi.

1.3

Zdi se, da problem tiči v ideji, ki enostavno označi vsako nasilje kot slabo in vsak mir kot dober. Toda ali ne obstaja tudi zadušljiv mir na eni strani ter produktivno nasilje na drugi?

In drugič – ali smo res lahko prepričani, da je za trpljenje in nasilje kriva zgolj nesnaga, ki prekriva naše miroljubno anarhistično naravno bistvo? Ali ni tovrstna na glavo preobrnjena ideja, da v naravi vlada »vojna vsakega proti vsem«, zgolj druga varianta iste poenostavitve, ki stavi na večni naravni mir?

Ali bi torej morali črto ločnico iskati nekje drugje – med produktivnimi in neproduktivnimi boji, med lažnim in pravim mirom, znotraj kvalitativnih značilnosti samih sil, ki so vselej prisotne, tako v statiki miru kot dinamiki vojne, in katere v interakciji vselej privedejo do ekonomije nekega novega nasilja? Ali?

1.4

Ali se v anarhističnih mislih, katerih odlika bi bil lahko imediatizem, delovanje, v katerem je upor prepleten z grajenjem nove družbe, prav tako pojavljajo orisi utopičnega?

Ali ali ali ni utopizem komponenta vsakega revolucionarnega projekta? Ali ni Ali tisti, ki utopi se u pizdi, torej utopizd, ali ni Ali? Ali ni utopizdem tudi komponenta vsakega kontrarevolucionarnega projekta? Denimo neoliberalnega tobogana, ki anticipira srečno družbo tekmujočih shiranih teles? Ali ne hodi z roko v roki s tem »v mitološko zgodbo vpetim nikoli doseženim ne-krajem« suspenz demokracije? Venomer skupaj skakljata po preriji. »Še malo, pa se bomo prerili,« nekdo bi dejal. Nato bi dodal: »*Nasprotniki se ne bodo kar tako predali. Problem je totalen, zato moramo biti za trenutek nekoliko bolj učinkoviti kot druga stran. To pa seveda pomeni, da se bomo nekoliko manj pogovarjali. Treba je biti konkurenčen.*

Beauty is in the eyes of the beholder. Competitiveness is in the eye of the beholder. We need to get a hold of his/her eyes.

»*Kot lahko priča skoraj vsak policijski šef, ki nas je srečal na ulici – tovrstna neposredna demokracija je lahko osupljivo učinkovita.*

1.5

Zaveza anarhizmu je v prvi vrsti skepsa do vsakršne oblasti. Skepsa do anarhizma je v prvi vrsti skepsa do njegovega razumevanja oblasti. Menda je v tem tudi nova zaveza v senci večnega pritiska, da dokažemo, da je »to« mogoče.

Menda je v tej večnosti sence nujnost vizije, nujnost strategije, ki sledi taktiki. Mrežnost upora ne zanika strategije, mrežnost ne onemogoča mreženja med mrežami. Mroži so debeli. Mreže so tanke. Treba jih je graditi. Treba jih je ubiti. Zvleči iz njihovih piramid.

Kje nastopa hegemonija – v začasnih poenotenjih, v realizaciji taktik. V zasedbi, v okupaciji, v razstrelitvi serverjev finančnih institucij. Kje še nastopa hegemonija – v ideologiji, ki politično postavlja na prvo mesto, ki na prvo mesto postavlja svobodo, mišljeno skozi potenco demokratične realizacije posameznika.

»*Rezultat tega je široka paleta organizacijskih orodij – vsa so usmerjena k ustvarjanju takih oblik demokratičnega procesa, ki omogočajo razvoj pobud od spodaj in doseganje kar največje učinkovite solidarnosti, ob tem pa ne dušijo oporečnih glasov, ne ustvarjajo vodstvenih položajev ali ne silijo kogarkoli v karkoli, s čimer se sam svobodno ne strinja.*

Svoboda, demokracija, dobri človek.

Anarhizmi in nasilje

»*Vsakič, ko pride do velike akcije, korporativni mediji kot nekakšno mantra – stalno, vztrajno – ponavljajo besedico »nasilno«: »nasilni protesti«, »nasilni spopadi«, »policija napadla glavni štab nasilnih protestnikov«, celo »nasilni nemiri« (so še kakšni drugačni?)*.«

David Graeber

Obstaja seveda tudi druga »dimenzija« skrajnosti. Gre za skrajnost protestov in demonstracij, ki pretiravajo v miroljubni pridnosti, kjer oblast (policija) skrbno odmeri območje in smer gibanja ter razdeli dejanja na sprejemljiva (vzklikanje, petje, ples) in nesprejemljiva (žalitve, molotovke, razbita okna). Slaba stran tovrstnih protestov je njihova frigidnost, pravila so upoštevana tako kot na vsak drug (navaden) dan.

Akt protesta je tako ujet v dvojno nemoč, ki je povezana z njegovo prezentacijo – vkolikor je nasilen in medijsko odmeven, je obenem skoraj nujno tudi moralno obsojen (granitne kocke na parlament), vkolikor pa je kultiviran in miroljuben, je njegova odmevnost nična.

Prav prepogosto se v koraku z nasiljem pojavljajo tudi anarhistke. Ne nujno zato, ker bi bile fizično tam, pač pa, ker se medijem in oblastnikom nekako vedno zdi, da so tisti, ki so nasilni, anarhisti in anarhisti, da so tisti, ki nasilni so. Nasilni na točno določen način – razbijaštvo, joj prejoj. Sistemsko nasilje *much*? Kdaj je nasilje upravičeno, kdaj je upravičen monopol nad nasiljem? Je oblast, ki ni zmožna jamčiti za potrebe živečih, še legitimna?

Leta 1886, ko je ameriško delavsko gibanje po več desetletjih gibanja gib gib že začelo kazati resne mišice in je že kazalo, kot kaže Krištof Kolumb proti Ameriki, da si bodo izборili 8-urni delavnik, in ko je že kazalo, da bodo anarhisti, ki so celo zadevo zorganizirali, tj. pripeljali do te točke, osvobojeni mračnjaških oznak, naj bi policija najela neke *random* modele, ki so na zborovanju razstrelili bombo, pobili par ljudi in dali oblastem priložnost, da okrivijo anarhiste, glavni motor gibanja. Zaprli so jih, obesili, nekateri pa so si kar sami lajf tejkali. Gibanje v Ameriki je zastalo. *#haymarket*

Sindikati so se baje (tako humorni viri) več kot en me-sec ukvarjali z birokracijo, da so se lahko 17. novembra sprehodili po Ljubljani in mahali z zastavami. Učinek? Transgresija? Policija? Smisel? Nasilje samo po sebi torej ne more nuditi centralne sile, ki bi služila organizaciji enotne strategije. Ali naj nasilje torej jemljemo kot sekundarno orodje boja, ki mora biti uporabljeno selektivno in šele naknadno, po konceptualni zastavitvi te uporabe? Problema sta dva. Prvič, nasilje, kakršnega poznamo s protestnih manifestacij, nikoli ni vnaprej natančno organizirano, ampak se pojavlja, četudi prej prisotno kot nejasen potencial protestov, le v obliki spontanih izgrediv s strani posameznikov ali manjših skupin, ki sledijo akumulaciji kolektivne nejevolje vpričo policijskih pritiskov na množice protestnikov. Nasilje v tem primeru torej ni orodje, ki bi služilo specifičnim ciljem, ampak izraz nemoči nasproti bolje organiziranemu in bolj opremljenemu policijskemu aparatu. In drugič, ali je vnaprejšnja konceptualna zastavitev boja možna brez določenih nasilnih gest, ki pa tukaj niso več spontani izbruhi fizičnega nasilja, ampak so prej bliže strukturnemu nasilju, inherentnemu vsaki konceptualnosti, ki mora za svojo vzpostavitev nujno nasilno izločiti elemente, ki bi jo ogrožali v njeni enotnosti, ta pa je nujna za prevod konceptualnih zastavkov v kolektivno akcijo?

*Lekcija izza barikad: oblast še ne pomeni nasilja. Oblast preide v nasilje, ko postane ne-močna, ko izgubi svojo moč. Nasilje je izraz ne-moči. Težko je to razumeti, mar ne, ko dobiš s pendrekom po hrbtu, pod rebra ali pa po glavi, ko ti kri teče vzdolž lic kakor takrat, ko tečejo solze, ko te fotr s pasom – pa tako naprej. Takrat, ko se počutiš nemočnega, pa si misliš, ko bi imel moč, bi ga, ma res bi ga, bi ga, bi policaja, fotra pa pičko na banki tud. [konec desetminutnega cikla zame, basla]

A pa veste, kaj je dragi naš sadist Markiz, ki gnil v zaporih je, ker rad malo drugače fukal je, a ne, rekel dragemu ljudstvu našemu francoskemu, ki kazalo pota demokratičnega razsvetljenja je in obglavljanja gospodarja, da je, ja, rekel je – mal ste se s krvjo pošprical, dragi moji, pa še se boste, a veste, hihi haha hehe. (fejcano po citatu Pierra Klossovskega iz knjige Sade, moj bližnjik: »*Vse, česar se boste odslej lotili, bo zaznamovano z umorom*«). Pa pazite, da se ne boste še vi, dragci, svobodni in uporniški nagci.

Heterogenost anarhizmov

Have fun, there's always articles to edit on the wiki. Anarhizem se bori proti nemu, proti logiki Enega.

Pa vendar, kako se lahko potemtakem nekdo sploh okliče za anarhista, kako lahko nekdo reče, da je anarhist? Takrat ko to reče, je že neko eno, njegov notranji dialektični boj je odločen, zmagala je anarhija. Kot kakšen zategnjeni spreobrnjeni anonimni alkoholik začne v svojo resnico prepričevati vse okoli sebe: Po WC-jih lima anarhistične nalepke in teži skinom.

Anonimni alkoholiki pa v anonimnosti zares ostajajo anarhisti. Nevede so se horizontalno organizirali, se odpovedali identiteti, ki bi vsaj od začetka znala strukturirati njihovo pozicijo v skupini. Ustvarili so udobno skupnost, ki ne zatira.

Toda s samim aktom notranjega poenotenja se pravi boj šele začne – znotraj glavnega anarhističnega toka se začnejo pojavljati odkloni, druge variante anarhizma, saj je sama anarhistična ideja paradoksalna ideja, ki ne dovoljuje enoznačnosti lastnega udejanjanja, ravno kolikor je sama v svoji anarhističnosti povsem enoznačna.

Obstajajo anarhistke, ki vedo, da so anarhisti, in anarhistke, ki tega ne vedo: »*Anarchy, a society without government, has existed since time immemorial. Anarchism, the doctrine that such a society is desirable, is a much more recent development.*«

Anarho-sindikalizem – kombinacija anarhizma in revolucionarnega sindikalizma, ki temelji na direktni akciji in antiparlamentarizmu.

Anarho-komunizem – anarhistična teorija, ki si prizadeva za komunizem z direktno demokracijo in horizontalno mrežo prostovoljnih delavskih združenj/svetov. Analogno s klasičnim marksizmom računa na odpravo države, kapitalizma in privatne lastnine, ki naj bi jo nadomestilo skupno lastništvo proizvodnih sredstev. Podobno:

Anarho-feminizem – borba proti patriarhatu in neenakosti spolov. Anarhizem v svojem bistvu nosi feminističen poudarek v zavračanju hierarhij od začetka, veliko teoretičark in praktikantk je žensk (Goldman, de Clayre, Mujeres Libres, Solanas ...).

Post-levičarski anarhizem – se napaja in vzpostavlja prek kritike klasične levice, ki naj bi bila nesposobna povzročiti spremembo. Anarhopedia pravi: »*It offers critiques of radical strategies and tactics which it considers antiquated; the demonstration, class-oriented struggle, focus on tradition and the inability to escape the confines of history.*« *Your politics are boring as fuck!*

Anarho-primitivizem – anarhistična kritika izvora in napredka civilizacije. Primitivisti menijo, da je prehod iz družbe lovcev in nabiralcev v poljedelstvo prinesel s seboj družbeno stratifikacijo, prisilo in odtujitev. Zagovarjajo vrnitev k »neciviliziranim« načinom življenja, in sicer prek deindustrializacije, opustitve delitve dela in tehnologije. Obstajajo seveda tudi neanarhistične oblike primitivizma, prav tako pa vsi primitivisti za izvor modernih težav nima-jo istih fenomenov.

Queer anarhizem – smer v anarhizmu, ki povezuje družbeno revolucijo in anarhistično metodologijo z vprašanji spola in seksualnosti, predvsem v načinih odpravljanja homofobije, razbijanja fikcije spolne dihotomije in institucij, ki podpirajo heteroseksualno matrico dveh spolov in ene želje. Seksualnost kot prvo mesto nadzora in dominacije je prvo mesto, potrebno osvoboditve. S tem povezan je obseg delovanja – kako odpraviti dominacijo heteromonogamije kot edine življenjske opcije? Je dovolj individualna akcija ali je potrebno širše skupinsko organiziranje v obliki bolj organiziranega gibanja?

Krpito-anarhizem – filozofija, ki ki kikiriki. Ki utemeljuje uporabo kodiranja spletnih identitet, da bi tako zagotovila zasebnost in individualno svobodo. Merijo na ustnavljanje virtualnih skupnosti, v katerih so vsi sodelujoči popolnoma anonimni. *Anarho-kapitalizem* – Šupki.

Anarho-pacifizem – Pis bradr.

Zdi se, da ni anarhizma nikjer. Pa vendar je povsod.

»*Morda že ste anarhist,*« zapiše Crimethinc: Ex-Workers collective. »*Če si zdrave človeške odnose zamišljate kot večerjo s prijatelji, na kateri vsakdo uživa v družbi vsakogar, potem ste – čisto preprosto – anarhist. Ostaja le vprašanje, kako naj dosežete, da bo še več vaših interakcij podobnih temu modelu.*« Model model, a si anarhist? Jou, ne nism, ker sm čist. Če pa bi umazan bil, pol bi se pa umil.

Marksizem/komunizem in anarhizem imata skupne korenine. Anarhisti in komunisti si oboji prizadevajo za isti cilj, edina razlika je taktika? tak tika tika tak partija ali zveza avtonomnih aktivistov tak tika tika tak kriza je časa ni tak tika tika tak centralizacija ali federalizem tak tika tika tak strategija v rit nabija.

Marx pravi: »*Na mestu stare buržoazne družbe z njenimi razredi in razrednimi nasprotji bo stopila asociacija, v kateri bo svoboden razvoj vsakega posameznika pogoj za svoboden razvoj vseh.*« Anarhizem? Po drugi strani pa bi bil to lahko tut kak neolepicízem.

Lost (2004–2010)

TV Series – *42 min* – *Adventure | Drama | Fantasy*

Ratings: 8.3/10 from 117,746 users

Reviews: 598 user | 146 critic

The survivors of a plane crash are forced to live with each other on a remote island, a dangerous new world that poses unique threats of its own. (Cave scenes in the first season were filmed on a sound stage built at a Xerox parts warehouse, which had been empty since an employee mass shooting took place there in 1999.)

SAWYER: Baby, I am tied to a tree in a jungle of mystery. I just got tortured by a damn spinal surgeon and a gen-u-ine I-raqi. Of course, I'm serious. You're just not seeing the big picture here, Freckles. You really going to let that girl suffocate because you can't bring yourself to give me one little kiss? Hell, it's only first base. Lucky for you I ain't greedy.

Če je anarhizem sam po sebi nekakšna heterogenost, so lahko v vsakem od nas na delu anarhistični momenti, tudi pri Sawyerju iz serije Lost. V njegovem primeru lahko na podlagi zgornjega citata postavimo celo malo drugačno tezo. Sawyer je namreč očitno privezan na drevo, malo poprej pa je bil žrtev strašanskega mučenja, a ne glede na to je zmožen izustiti stavek, kot je zgornji, ki v svoji humorni naravi nakazuje njegovo sposobnost distance do lastnega položaja, torej nedvomno zahtevnega položaja, v katerem bi vsak najprej skrbel za lastno dobrobit in rešitev, ne pa stresal šal. Sawyerjev anarhizem bi se tako mogoče skrival ravno v tej sposobnosti odtujitve od lastnega telesa in partikularnosti svoje pozicije. Na delu je torej neka heterogenost, ki radikalno ločuje izjavo in govorca – v načinu izjavljanja ni sledi trpljenja govorca. Ali ne bi mogli te razlike pripisati anarhistični (ne)organizaciji tega, kar imenujemo Sawyer? ∞

Prosimo, bodite pazljivi:

»Na vlaku straši vse več anarhistov«

piše JURE LESJAK

Povejmo kar naravnost: »*Tako ne gre več naprej!*« Tako se govori na vasi, tako se govori zunaj vasi, tako pravijo v mestu. Delavska in gosposka se strinjata. Včasih se nam zazdi, da sta morda podobno začeli čutiti tudi izvoljena in neizvoljena oblast. Da, le v kakšnem trenutku, ko se stvari nekako začnejo odvijati po nekih neustaljenih tirnicah. Takrat smo presenečeni, takrat znova začnemo verjeti, da bi lahko bilo nekoč vseeno morda celo bolje. Toda vlak, star in izmučen, z dotrajanimi vagoni, poln lukenj na sedežih, z razbitimi šipami in utrujeno posadko, ki bi zaradi očitne nezmožnosti po zagotavljanju varne in udobne vožnje že davno morala zapustiti sicer dokaj dobro ohranjeno lokomotivo, se kljub vsemu še vedno uspe vrniti na progo, ki jo je bil postavil po svojih željah in za potrebe svojih ciljev.

Prepričuje nas, da mora biti takšen. Še več, takšen je zaradi nas. Za nas se žrtvuje, za nas se bori, za nas umira. Ker nam hoče dobro. Poškodovani vlak ponazarja naša življenja, vseprisotni boj za preživetje, tekmo. Na izbiro je le ena možnost: kupiti karto in se vkrcati z opozorilom, da nas lahko sprevodnik, vezni člen med predstavniki lokomotive in ostalih vagonov, že na naslednji postaji (v skrajnih primerih tudi pred njo) zlahka odstrani, če se ne bomo obnašali v skladu z zapisanimi navodili. Je pač tako, da so pravila enaka za vse.

Vlak se komajda še premika. Nekaj lažnega upanja hočejo vzbuditi le strojevodja in njegovi pomočniki. So namreč edini, ki skozi vetrobransko steklo vidijo naprej. Določajo hitrost, četudi včasih, takrat, ko se zdi, da je vlak sumljivo počasen, zaskrbljeno pogledujejo eden proti drugemu. To se zgodi sila redko. Vsi ostali gledamo skozi stranske šipe. Kod in kam se vije prava pot, tega ne moremo videti in vedeti. Tako nam pravijo, tako nas hočejo prepričati. To so nam preprečili. Povedano drugače: to smo si izbrali sami. Vsak je imel možnost, da pride v lokomotivo. Še vedno jo ima, dokler bodo na vlaku vladali "demokratični" odnosi.

Vlak se je razglasil za demokracijo. In ker je to Resnica, potem je že tako. Vlak se je razglasil za svobodo. In ker so to nekega dne povedali ljudje, ki ga imajo pod nadzorom in oblastjo, potem bo že držalo. In nenazadnje, vlak se je razglasil za najboljšega vseh svetov, zato v vsakem primeru nima nobenega smisla, da bi iskali alternative, saj bi s tem škodili sami sebi. Vsakršna druga realnost je zagotovo slabša in slaba. Da, ključna vprašanja so bila že zdavnaj razrešena, našli smo vse rešitve, treba jim je le slediti in jih utrjevati. Vlak se je razglasil za rešitev. Vlak je rešitev.

Edii problem, ki bi se pri vsem tem znal pojaviti, se skriva v tem, da takšnim interpretacijam skoraj nihče med ostalimi na vlaku ne verjame več. Že kar nekaj časa ne. Marsikdaj se jim tudi posmehujejo, je pa res, da se jih obenem bojijo. Preveč ljudi je bilo prignanih do brezizhodnosti, zato sistema, ki vlada tukaj, nikakor ne gre podcenjevati. Prav nasprotno: ker je že tolikokrat silno udaril po tistih, ki dvomijo v njegovo vsemogočnost, pazljivost ni odveč. Včasih je bolje ostati tiho, se svetuje. Lokomotiva se tako na vse pretege trudi, da bi se čim več ljudi držalo tega opozorila. Nekateri to upoštevajo, nekateri kljub vsemu vzdigujejo svoje glasove. Slednji želijo, da se jih sliši. Bil naj bi že skrajni čas, ko mora priti do spremembe. Drugače, pravijo, bo vsega konec.

Glasovi, tuleči proti režimu, ki vlada na vlaku, si na različne načine prizadevajo, da bi opozorili nase in drugim pokazali svoje ideje. Ustvarili so različna gibanja. V enem izmed vagonov so se ljudje *združili* okoli ideje o krutem izkoriščanju delavcev v tovarnah, nizkih mezdah, nehumanih pogojih in kratenju pravic. Na nekem drugem mestu so posamezniki *organizirali skupnost*, ki se posveča ekološkim problemom, klimatskim spremembam in nepremišljenim posegom človeka v naravo. V vagonu pod zaporedno številko sedemindvajset se je pojavila *iniciativa*, ki se bori proti moriji in izkoriščanju živali. Pravijo, da moramo poleg vprašanj o človekovih pravicah, nasloviti tudi vprašanja o pravicah živali. Spet drugje so se za *sodelovanje* odločile zgolj predstavnice ženskega spola, ki so se zedinile v prepričanju, da je neenakost spolov eden izmed ključnih problemov današnje družbene realnosti. *Enakost* zahtevajo tudi v sedeminpetdesetem vagonu, kjer se je pod brezpogojno idejo o takojšnji *preprečitvi vsakršne diskriminacije* na podlagi barve kože, podpisala skupina temnopoltih. V zadnjem vagonu so se številni ljudje odločili za *vzajemno pomoč* pri prizadevanju za *svobodo* govora, izražanja in kritične misli.

Na vlaku z devetindevetdesetimi vagoni in lokomotivo najdemo tudi druge skrajnosti: nekje se je pod manifest z naslovom "*O nujnem izobčenju homoseksualce*" podpisala skupina, ki bi vsakršen odmik od "naravnega" želela strogo kaznovati. S podobnimi idejami se srečujejo tudi člani militantne organizacije, ki si na vse nasilne načine želijo obračunati s priseljenci, ki v njihovo "pravo" kulturo in način življenja vnašajo drugačne, škodljive vzorce. Nadalje, pojavlja se tudi gibanje, ki odkrito sodeluje z oblastjo v lokomotivi. V zameno

za pridobitev privilegijev so pripravljene obračunati z vsemi, ki so si izbrali napačno versko prepričanje. Obstaja tudi radikalno združenje, ki je bilo ustvarjeno z namenom, da domnevne napake ljudi kaznuje z neizprosno in surovim psihičnim ter fizičnim mučenjem. Govori se tudi, da neka peščica na skrivaj razvija visokotehnološke oblike orožja, s katerimi bi lahko posredovali, če bi kdo ogrozil idejo o njihovi superiornosti.

Mnogo je teh gibanj, v enem vagonu naj bi se zbirali tudi neki "navdse sumljivi posamezniki" – če uporabimo eno izmed bolj bizarnih opredelitev predstavnikov lokomotive, ki pravijo, da jih navdihuje nekaj, čemur pravijo anarhizem. Drugi jim pravijo anarhisti, tudi sami se včasih poimenujejo enako. Nekateri s ponosom povedo: "*Mi smo Anarhisti!*" Na prvi pogled se zdi zelo naivno, če si upamo trditi, da sta od tega stavka oziroma lastnega prilepljanja etikete odvisni usoda in prihodnost celotnega vlaka. Zelo hitro pa se lahko pokaže, da je to kljub vsemu zelo blizu resnici. A že spet pa je res, da je ravno ta Resnica lahko tista, ki je prav toliko odgovorna za morebiten klaern konec (ki je hkrati ponoven začetek), kot je odgovorna ideja Resnice predstavnikov v lokomotivi. Kaj nam torej lahko pove nastala situacija na vlaku, če jo poizkušamo misliti iz izhodišča, ki ga predstavlja vagon anarhizma/Anarhizma, in če hkrati to "začetno" točko (ki to seveda nikoli ne more biti, saj se je tudi do tega stanja vlak moral ustaviti v mnogih prejšnjih momentih) želimo umestiti v zgodbo devetindevetdesetih vagonov in ene lokomotive?

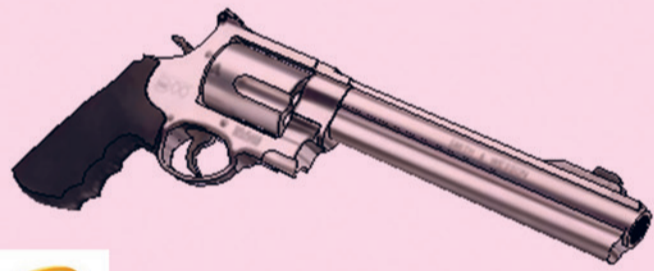
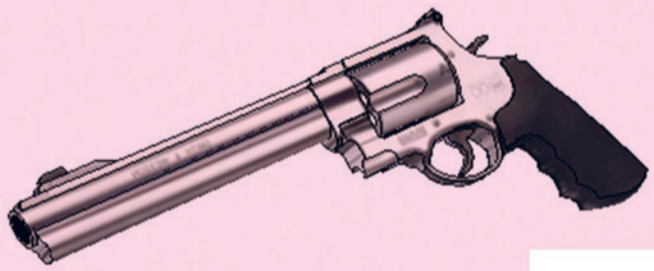
Vagon anarhizma je, tako kot ostali, zelo kompleksen. Različnost te kompleksnosti (in hkrati prednosti) je še posebej odločilna, ob natančnejši in globlji analizi je lahko njen vpliv, če uporabimo zelo problematično besedo, revolucionaren. Takoj ko bi zbrane predstavnike anarhizma poizkušali reducirati na postavko enotnosti idej, bi v istem trenutku tvegali, da naredimo podobno napako, kot jo delajo Anarhisti sami, hkrati pa ima ta napaka še večje razsežnosti, če jo razumemo v kontekstu ostalih gibanj na vlaku, ki so se odločila, da kljub premoči oblasti iz lokomotiv, poizkušajo dokazati upravičenost svojih zahtev.

Samooklicani Anarhisti, ki ravno tako kot predstavniki drugih Giban, stavijo na nezmojljivost svoje Ideologije,oto pa predstavljajo kot dogmo, edino pravo načelo in čistost, na isti način utrjujejo in soustvarjajo zgrešeno pot vlaka, kot to počne dominantna Ideologija. Takšna skrajnost je v vsakem primeru enako avtoritarna in v navzkrižju z načeli svobode in demokracije. Vsiljena je "od zgoraj" in če se ta del vagona Anarhizma predstavlja kot Alternativa, potem je ta Alternativa lažna.

Kdo so pote takem anarhisti, ki predstavljajo potencialno spremembo? Za začetek predvsem tisti, ki opozarjajo na problem dominacije, hierarhije, diktata in komande v vseh pogledih. Tudi, kar je z vidika samorefleksije še toliko pomembnejše, znotraj svojega gibanja oziroma znotraj svojih gibanj, če dopuščamo horizonte anarhizma vselej odprte. Ker, kot povedano, cilj anarhistov ni v ustvarjanju edinih pravih idej, je razumljivo, da se na vsak način poizkuša graditi družbene odnose od "spodaj navzgor" oziroma, še ustreznješe, od "spodaj v vse smeri". Takšen način je, zgolj navidezno paradoksalno, hkrati inkluziven in ekskluziven: na eni strani namreč želi vzpostaviti trajnostne alternativne oblike medsebojnih odnosov, ki temeljijo na solidarnosti, enakosti, svobodni volji in pravičnosti, na drugi pa aktivno odklanja vse tiste oblike, ki v svojem delovanju ohranjajo diskriminacijo, ločevanje, izkoriščanje, neenakost in nadvlado.

Anarhisti tako ugotavljajo, da ni edii problem samo v lokomotivi, ampak vedo, da nikakor ne gre pričakovati, da bi se bilo ostalih devetindevetdeset vagonov kadarkoli skupaj pripravljeno upreti pogubni ideologiji oblasti. Prepričanja in pričakovanja ljudi so namreč vselej različna. Vsekakor pa stavijo na nekaj drugega: znotraj različnih uporniških skupnosti iščejo skupne imenovalce, ki črpajo svoje potencialne na podlagi organizacijskih oblik oziroma metod samoniklosti, samoiniciative, avtonomnosti, sodelovanja. Predvsem pa je v ospredju zamišljanje drugačne realnosti skozi samoorganiziranje mimo obstoječih institucij in grajenje drugačnih, enakopravnih medsebojnih odnosov, ki naj ne ostajajo zgolj upanje, pač pa tudi stvarnost v prihodnosti.

V tem pogledu anarhizem znatno pridobi na pomenu, saj ga lahko najdemo tudi v gibanjih in skupnostih, ki se v svojih prepričanjih ne enačijo nujno z anarhizmom, praktično pa imajo – ne glede na (znanstveno) tradicijo – več skupnega, kot bi si v večini primerov, in to je nedvomno ovira, želeli priznati. In takoj ko spoznamo, da sta v vagonih možna tudi samoorganizacija in dejanska demokracija (ne zgolj enostavno razglašena in brez prizadevanj po resničnem udejanjanju), ki prelamljata s hotenji absolutne oblasti lokomotive, obstaja verjetnost, da si drznemo pomisliti o zapustitvi vlaka. In to tudi storimo. Nenazadnje živimo v času, ko obstaja jo tudi druga prevozna sredstva, lahko pa se, če želimo, odpravimo tudi peš. ☹

Anarhija in umetnost, anarhija v/skozi umetnost

Politika neke politike umetnosti

piše KAJA KRANER

Naslov tega besedila našteva naslova knjige in besedila enega in istega avtorja, anarhističnega aktivista in umetnostnega kritika Allana Antliffa, ki se s povezavo umetnosti in anarhije obsežno ukvarja, sploh pa razpre nek – v številnih podobnih debatah o povezavi umetnosti in nečesa, kar to ni – pogosto netematiziran prostor razmisleka. Razlika v besednih zvezah, ki bazira na vezniku IN (*and*) in predlogu V/SKOZI (*in*), seveda ni enostavno gola jezikovno-stilistična nepomembnost, temveč izpostavi dve temeljni opciji mišljenja povezave (pri čemer seveda že izhaja iz predpostavke, da gre v temelju za dve ločeni stvari). Te razlike se – tako se vsaj zdi zaradi časovne stiske sicer rahlo površni bralki Antliffove knjige *Anarchy and Art* – niti avtor sam ne zaveda v polni meri.

V prvem primeru (IN) bi lahko govorili o (iz)rabi umetnosti za določene politične cilje (na ravni produkcije) ali (iz)najdevanju določenih političnih implikacij na konkretnih umetniških praksah oziroma določenem učinkovanju le-teh (na ravni recepcije). Če bi vključili še raven distribucije umetnosti, torej mehanizem v največ primerih institucionalne mediacije umetniških del, bi lahko govorili še o vsiljevanju, implementaciji določenega pogleda – v tem primeru torej »anarhističnega« – na določene umetniške prakse. Druga opcija (V/SKOZI) je nekoliko bolj zakomplicirana in neulovljiva, razcep med obema pa je mogoče nakazati na bolj konkretnem primeru. V besedilu *Art and Anarchism* na primer John A. Walker našteje ključne funkcije, ki naj bi jih anarhistični teoretiki okoli leta 1890 pripisovali (anarhistični) umetnosti/jih zahtevali od nje: 1. agitacija (inspiriranje revolta namesto podredivte), 2. propaganda (na primer prek glorifikacije določenih likov; delavca, kmeta ipd.), 3. kritični realizem (izpostavljanje »temnih strani« sodobnega življenja, mankov obstoječega družbenega reda itd.), 4. umetniški radikalizem (subvertiranje uveljavljenih načinov gledanja, umetniških konvencij, revolucioniranje umetnosti skozi inovacije forme in vsebine). Vsekakor bi lahko rekli, da so anarhistični teoretiki zelo zahtevni, če ne celo, da zahtevajo nemogoče, funkcije 1–3 so namreč – sploh če izhajamo iz takrat uveljavljenih konceptualizacij umetnosti – vsaj v neki meri nezdružljive z zadnjo (4). Sredstva, s katerimi naj bi umetniško delo doseglo specifičen učinek; glorifikacija določenih likov, kritična refleksija družbenih okoliščin, reprezentiranje »temnih strani« življenja, so namreč v veliki meri nezdružljiva z revolucioniranjem takrat obstoječe umetniške paradigme/teorije umetnosti, na primer revolucioniranja reprezentacijskih funkcij umetnosti. Če MORA umetnost reprezentirati, da bi dosegla določen učinek, ne more revolucionirati uveljavljene teorije umetnosti/pripisane ji funkcije, ki je bila v času postimpresionizma (tako pač trdijo sodobni vnazajšnji umetnostno-teoretični pogledi) dejansko postavljena pod vprašaj.

[revolucioniranje/radikaliziranje/anarhiziranje umetnosti ≠ revolucija/radikalizem/anarhizmi]

Predpostavka, da je treba »golo« prakso radikaliziranja, »anarhiziranja« umetnosti še nekako dopolniti z drugimi, da bi zadeva zares zafunkcionirala, da je umetniški radikalizem/anarhizem torej treba načrtno povezati s praktično-politično sfero, izhaja iz prepričanja, da ta stik (še) ni naravno prisoten, je pa očitno možen. Tukaj seveda v nobenem primeru ne gojimo prepričanja, da je umetnost kakorkoli ultimativno politična, revolucionarna ali v našem primeru pač »anarhistična«, temveč predvsem želimo nakazati politiko uveljavljene predpostavke, da je treba umetnost – če želimo, da takšna postane – nekako nadgraditi, vanjo investirati neka dodatna (neumetniška) sredstva, da ne rečemo: jo podučiti (prek česar se lepo izpostavi problematična logika pedagoškega paternalizma). Po zelo podobnem principu torej, kot je po A. C. Dantu iz knjige *Filozofsko razvrednotenje umetnosti* prek filozofskih intervencij od Platona naprej umetnosti pripisan status nerodne, nedorasle filozofije, bi lahko rekli, da je v tem kontekstu umetnosti pripisan status nekakšne nedorasle oblike politike/-čnosti.

Dantu na primer genealogijo filozofskega razvrednotenja umetnosti izpelje iz uveljavljenega paradoksalnega prepričanja, v okviru katerega se izpostavlja praktična nemoč umetnosti, ki pa je vendarle nima smisla posebej izpostavljati, če gre za že vsem znano dejstvo. Po njegovem mnenju gre pri tovrstnih izpostavitvah za dejanja nevtralizacije umetnosti kot reakcijo oziroma obrambo pred njeno potencialno nevarnostjo, ki ima dolgo zgodovino v filozofiji umetnosti (primeri Platonove, Kantove in Schopenhauerjeve estetike), v kateri je umetnost na različne načine vzpostavljena kot oddaljena od reda človeškega (je bodisi posnetek posnetka – realnosti, zaseda območje brezinteresa/smotnosti brez

smotra ali pač predstavlja območje nekakšne kontempletabilne nadčasovnosti). Dantu v zvezi s tem povleče zanimivo vzporednico: »Zares se mi je od časa do časa zazdelo, da ustaljena delitev na lepe in praktične umetnosti /.../ s posebno prenapetostjo služi izločitvi les beaux arts iz življenja na način, ki je nenavadno podoben načinu, po katerem je to, da žensko imenujemo nežni spol, institucionalno sredstvo, s katerim jo potisnemo na estetsko distanco – na nekakšen moralni piedestal, s čimer jo izženemo iz sveta, za katerega upamo, da ona nima več nobenega opravka z njim. Moč razvrščanja je moč obvladovanja in na ti dve vzporedni estetizaciji moramo gledati kot na bistveno politična odziva na tisto, kar so v obeh primerih občutili kot mračno nevarnost.«

[Ko/če se potem različne »osvoboditve« poskuša praktirati prek radikalnih kontrapozicij (namesto nelepo, uporabno, ne-artefaktno, nekoliko razprto v svoji omejeni institucionalni relativni avtonomiji @ odvrtno, ultra-funkcionalno, povsem procesualno, »na ulicah«, fizično destruktivno do institucij itd.), je seveda veliko vprašanje, če uspe tovrstne predpostavke dejansko spreveriti, ne pa jih zgolj še dodatno utrditi ...]

Kakorkoli že, če smo se zaenkrat obregnili predvsem ob prvo opcijo (IN), pa še vedno nismo uspeli veliko povedati o drugi (V/SKOZI), razen tega, kako se razmislek o njuni razliki praktično ne more izogniti številnim problematičnim uveljavljenim predpostavkam o umetnosti (zato se niti ne bomo pretirano trudili). Uveljavljenih form številnih zgodovinskih pregledov, ki mislijo povezavo umetnosti in anarhije (ali pa naprimer revolucije) in ki se dotikajo praktično enih in istih umetniških praks, v večji meri (četuži skozi zelo, zelo filtriran pogled) vključenih v skorajda vsak uveljavljen umetnostno-zgodovinski pregled, pa se nam na tem mestu tudi ne zdi najbolj smiselno ponavljati.

V/SKOZI

Opcija V/SKOZI poskuša preseči dihotomije, ki se lepijo na razmislek relacije umetnosti in (v tem primeru) anarhizma/-ov, sploh pa poskuša preseči bodisi parazitiranja umetnosti na anarhizmih (anarho-aktivistična umetnost) in/ali parazitiranja anarhizmov na umetnosti (umetniški anarho-aktivizem). Opcija prvenstveno bazira na specifičnem razumevanju umetnosti (in anarhizmov), pri čemer je sam način prakticiranja obeh logična posledica tega razumevanja. Umetnost je v tem smislu mišljena predvsem kot procesualna praksa, ne pa toliko kot objekt ali dogodek/akcija z začetkom in koncem, torej bolj kot glagol kot pa samostalniček. Če/ko je umetnost mišljena kot praksa, (lahko) sicer razločeni ustvarjalni proces, produkt in proces recepcije sovpadajo. Seveda gre za že povsem domačo, sploh pa institucionalizirano razumevanje umetnosti, ki se najbrž prvič očitneje udejanja v performativnih umetniških praksah iz 60-ih in 70-ih let, danes pa na primer v kontekstu popularne relacijske estetike. Smiselno je tudi misliti (če se nam ob tem uspe izogniti evolucionistični logiki) opcije razumevanja umetnosti kot objekta, umetnosti kot dogodka/akcije in umetnosti kot procesualne prakse, vzporedno z različnimi principi »(ne)mediacije«; reprezentacijo, prezentacijo in artikulacijo.

Če precej poenostavimo, je torej mogoče reči – ker vendarle ne gre za dva tako radikalno razločena in različna reda stvari – da časovno-specifične oblike (razumevanja) anarhizmov in umetnosti pogosto tako ali drugače sovpadajo, ne da bi bilo treba katero od njih kaj posebej prilagajati. Opcija V/SKOZI se torej dejansko (lahko) poklopi, ko je umetnost razumljena kot procesualna praksa, oblike (»postideoloških«) anarhizmov pa prvenstveno kot tendenca ali, še bolje, metodologija.

Nekaj tega je morda mogoče zaslutiti v besedah Hakima Beya iz knjige *Začasna avtonomna cona* (ZAC), v kateri tematizira ontološke temelje anarhizma, hkrati pa nikjer več strogo ne ločuje med umetnostjo in anarhizmi:

»Verjamem oziroma bi rad vsaj predlagal, da edino rešitev za »potlačitev in uredničevanje« umetnosti najdemo v nastanku ZAC. Odločno zavračam kritiko, da ZAC sama po sebi ni »nič drugega kot« umetniško delo, čeprav morda ima nekaj tovrstnega okrasja. Zares menim, da je ZAC edini možen »čas« in »kraj«, da se umetnost zgodi iz golega užitka ustvarjalne igre in kot konkretni prispevek silam, ki omogočajo kohezivnost in manifestiranje ZAC.

V svetu umetnosti je umetnost postala blago; a globlji od tega je problem samega reprezentiranja in zavračanja vsakega posredovanja. V ZAC bo umetnost kot blago preprosto postala nemogoča; namesto tega bo pogoj življenja. Teže je preseči posredovanje, toda odprava vseh preprek med umetniki in »uporabniki« umetnosti bo težila k stanju, v katerem /.../ umetnik ni posebna vrsta človeka, temveč je vsak človek posebna vrsta umetnika.« ∞

Zgodbe, ki jih piše kapitalizem

piše SIMON SMOLE

Mladinska knjiga je eno tistih podjetji, ki marsikaterega Slovenca (in tudi ex-Jugoslovanko) spomni na »zlate čase« socializma, modro-bela barva v njenem emblemu je vlivala zaupanje ljubiteljem knjig in ponos zaposlenim. Mladinska knjiga je bilo podjetje s človeškim obrazom, če parafraziram znano sintagmo. Na žalost je po osamosvojitvi postala primer preobrazbe državnega podjetja v vampirsko korporacijo najhujšega tipa. Vse, kar bom povedal v nadaljevanju, je izkušeno iz prve roke. Kot zaposlen v podjetju sem lahko uporabil v družboslovju znano raziskovalno metodo opazovanja z udeležbo. Naj takoj opozorim, da vodilni kadri Mladinske knjige za spodaj opisano niso krivi in odgovorni, saj so le sledili zakonitostim trga, ki so onkraj vsakršne človeške kontrole. Torej naslonite se nazaj in uživajte.

Začel bom *in medias res* s sledečim primerom s terena. Zbašejo nas v veliko sejno dvorano, kjer naj bi nas nagovoril novi direktor. Po nekaj minutah v sobo vkoraka lik v črtastem reklcu z neposrečeno pričesko, ki spominja na lasuljo lasvegaškega nastopača (opis morda ni najbolj znanstven, a je nujen za razumevanje celotnega konteksta). Njegove prve besede izražajo tako zaželeno menedersko samozavest: »Posebej se ne bom predstavljal, najbrž ste me že zgooglali in videli moje doseganje delo in uspehe« (opomba: dotični direktor je pred tem služboval v IUV in Steklarni Hrastnik; kaj se je zgodilo s tema dvema podjetjema, lahko zgooglate, na katere uspehe je namigoval, nisem uspel odkriti). Kasneje novi direktor pristočno prizna, da nima pojma o dejavnosti, ki jo bo vodil, ampak da bo njegov cilj povečanje prodaje knjig (opomba: knjigotrštvo in knjigarstvo sta posebni branži, ki zahtevata specifična znanja, predvsem pa izkušnje s tega področja). Kaj nam torej pove teh nekaj stavkov s predstavitvenega nastopa novega direktorja? Imamo direktorja, ki je rad »zapiral« podjetja, ki jih je vodil, o dejavnostih knjigotrštva in knjigarstva ne ve veliko, a prišel je dvignit prodajo v času krize. Vsakdo lahko takoj razbere, da je na dlani recept za katastrofo. In ker ima vsak kralj tudi dvornega norca, smo tudi mi dobili novo, po vseh strogih kriterijih podjetniške ustreznosti izbrano gospo, ki bo vodila kadrovske službe ali, kot se temu reče v kapitalističnem novoreku, upravljala človeške vire. Nastopil je torej vizionarski dvojec, ki bo Mladinsko knjigo potegnili iz krize. Poglejmo si, kako je v praksi zgedala vizija našega dvojca. Naj povem, da je gospa upravljalka človeških virov, predvsem upravljalka čustev, saj obožuje knjige s področja osebne rasti in je ljubiteljska predavateljica transakcijske analize. (Opomba: nekaj dni po njeni »izvolitvi« smo bili podvrženi kvazipsihološki analizi z namenom ugotoviti naš psihološko-prodajni tip, kar preprosto povedano pomeni, kakšne korekcije vedenja in čustev so potrebne pri vsakem knjigarju, da bi uspešno prodajal). Kasneje je upravni odbor formalizirali vizijo našega dvojca, ki je dobila ime *Najboljša storitev*. Bolj ali manj gre za kombinacijo rigoroznih treningov prodaje s poudarkom na čustveni disciplini in orwelovskega nadzora nad delom knjigarjev (opomba: eden najbolj »zabavnih« primerov je, ko je sam direktor sedel na klopi nasproti naše knjigarne in nas opazoval pri delu). Da bi razumeli razsežnosti in totalitarnost projekta *Najboljša storitev*, sistematično povzemam njegove glavne točke:

Teoretična predavanja, ki secirajo in analizirajo odnos med kupcem in knjigarjem s poudarkom na psihološki manipulaciji kupca, na primer: kako z vprašanji in skozi pogovor detektirati potrebe in želje kupca in nadalje čustveno investiranje v določeno knjigo. Primer: »Ooo, gospa, a vnučka boste dobili, potem pa morate imeti tole otroško kuharico, da boste lahko kašice pripravljali malčku. Vem, da je knjiga draga, ampak vaš vnuček bo zadovoljen in nasmejan, ko mu boste kaj dobrega skuhal.«

Simulacije prodajnih situacij v improvizirani knjigarni, postavljeni v »učnem prostoru«, t. i. trenerke odigrajo kupca, knjigarji pa morajo vse pridobljeno znanje uporabiti pri simulaciji prodaje. Prodajni proces se posname in natančno analizira. Ocenjuje te pravi svet modrecev: trenerke, direktor, uberkadrovkinja in pa tudi kolegi knjigarji. Nemalo knjigarjev

je to izkušnjo ocenilo kot eno najbolj ponižujočih v njihovem življenju.

Po zaključenem izobraževanju se začnejo obiski trenerk, ki nadzirajo, popisujejo in ocenjujejo delo knjigarjev. V slogu gostilniških ovaduhov se prikradejo v bližino pogovora med stranko in knjigarjem in se pretvarjajo, da so naključni obiskovalci. Kasneje ti tvojo oceno povejo v individualnem pogovoru, kjer tudi izpolnijo obsežen vprašalnik, ki kategorizira praktično vsak vidik tvojega vedenja, od uvodnega nasmeha do osebne higijene. Vse kategorije se vrednotijo številčno, torej nasmejan od 1 do 10. Oцени te tudi vodja poslovalnice, na koncu pa se oceniš še sam. Končna ocena tvoje storilnosti je povprečje te ocene. Po končanem ocenjevanju so ti naložena t. i. domača naloga (izpostaviti prednosti in lastnosti določene knjige in s t. i. tehniko mostu ponuditi dodaten »produkt« ob nakupu knjige, takole: »*Aaa, vidim, da ste kupili vodič za grške otoke. Vam smem ponuditi še CD z odlično grško glasbo?*« (!)) in navodila, kaj moraš popraviti pri čustveni maškaradi, na primer: več se smeji pri blagajni in glej stranko v oči, dokler ne zapusti knjigarne, drugače bo dobila občutek, da ni zaželen ...

Najboljša storitev je namenjena predvsem regulaciji čustev zaposlenih, torej povečati »produktivnost« z manipulacijo čustev knjigarjev in strank (*emotional labour*, kot temu pravijo v sociološki literaturi). Največji paradoks takšnega zaukazanega rajanja nasmeškov je njegova kontrastnost siceršnji atmosferi strahu in terorja v odnosih med vodstvom in zaposlenimi. Mojemu sodelavcu so grozili, da mu ne bodo podaljšali pogodbe o zaposlitvi, ker se ne smeji dovolj, ali kot je to formuliral vodilni vizionar: »*Vem, da ima on takšen obraz in mimiko, da zgleda, kot da je ves čas namrgoden, ampak treba se je potruditi, se naučiti smejanja.*« Da je za Mladinsko knjigo nasmeš rešitev iz krize, potrjuje tudi s ciničnim nasmeškom okrašena izjava upravljalka čustev po končanem izobraževanju: »*Če bodo nasmeški, bo tudi regres.*« Vizionarski dvojec je šel tako daleč, da je sam nadzoroval delo knjigarjev ali pošiljal svoje sorodnike, ki so doma poročali o podrobnostih »prodajnega pogovora«, potem pa je veliki vizionar naslednji dan poklical vodjo knjigarne in naložil kazen. Zelo povedna je njegova izjava, da ga obhajajo občutki krivde, ker takole špijunira, ampak bo to počel še naprej.

Da ne bi tekst izpadel kot moje subjektivno ocenjevanje vizije podjetja, v katerem sem zaposlen, bom metodi opazovanja z udeležbo pridodal še »metodo« večinskega mnenja in citiral iz enega od številnih pisem zaposlenih, poslanih vodstvu Mladinske knjige, torej šefom našega vizionarskega dvojca: »*Izobraževanja podpiramo, vedno smo jih in vedno jih bomo, vendar se nikakor ne moremo strinjati z izvajanjem 'Najboljše storitve', zato vam v tem pismu sporočamo, kako se počutimo. Vsekakor ne čutimo več pripadnosti podjetju, ki se tako obnaša do nas, in menimo, da v težkih časih razdiralna sila znotraj podjetja lahko naredi največ škode. Učinek je namreč popolnoma obraten od tega, kar si želite, kajti tako demotivirani in podcenjevani in nevedni se nismo počutili še nikoli in takšno počutje, verjemite nam, vsekakor ne bo izboljšalo prodajnih rezultatov.*« Vem, kaj ste pomislili, saj ti bogovi pa imajo toliko soli v glavi, da bodo ustavili vizionarski dvojec – ne ne, vizija prihaja prav od tam, iz božjega naslova. Prisluhni mo božji besedi: »*Nihče ni popoln in vsi se celo življenje nenehno učimo, zato so in bodo ta in takšni projekti, pravzaprav procesi, stalnica, kot so stalnica v najboljših podjetjih kjerkoli po svetu. To je strateška orientacija podjetja in o tem ni diskusije! Plače nam dajejo kupci!*«

Mladinska knjiga samo sledi trendu najboljših podjetij po svetu, ki pa zgolj sledijo diktatu trga, zato je vsakršno »jadikovanje« raje za njih nerazumljivo – kako ti ponižani in razžaljeni ne razumejo, da so vsa poniževanja in šikaniranja njim v korist. Le v primeru, če bomo naše že tako fleksibilne hrbte še bolj upognili, bo podjetje preživelo in posledično tudi mi (ja, kar pomislite na kredite!). Mladinska knjiga je torej zgolj normalno kapitalistično podjetje, ki želi preživeti v neusmiljenih razmerah. In te razmere zahtevajo celega človeka: njegovo plačo, njegova čustva in njegovo dostojanstvo. Vse to z nasmeškom na obrazu. ∞

Genealogija anarhizma na Balkanu

transkript in prevod hmhma Andreja Grubačiča

Op!ozorila:

1. Hmhm je s konference *Renewing the Anarchist Tradition*, ki se je zgodila v Montpellierju, v zvezni državi Vermont (ZDA) leta 2007.

2. Avdio dostopen prek: <http://www.zcommunications.org/genealogy-of-anarchism-in-the-balkans-by-andrej-grubacic>

3. Zvočni posnetek je v dobro branja spimpan, zato tekst ni povsem identičen govorjenemu. Prav tako so – po prevajalčevi presoji – manj pomembni deli izpuščeni. Opombe so prevajalčeve.

Andrej Grubačič je radikalni oz. anarhistični zgodovinar. Večino življenja je preživel med Sarajevom in Beogradom, na koncu pa se je znašel na Centru Fernanda Braudela na Univerzi Bighamton v NY. Prav tako poučuje na institutu *Z Media* in na Univerzi v San Franciscu. Je direktor programa *Global Commons*, fundacije, ki naslavlja protisistemska gibanja, alternativna znanja in globalni jug. Kot anarhistični aktivist in organizator je bil del številnih mrežij: *DSM!*, *Peoples Global Action*, *WSF*, *Freedom Fight*. Je eden od ustanovnih članov mreže *Global Balkans* – omrežja balkanskih antikapitalistk in balkanske edicije *Z Magazina* (*Z Balkans*).

Njegovi najvidnejši deli sta zbornika *Don't mourn, Balkanize: Essays after Yugoslavia* in *Wobblies and Zapatistas: Conversations on Anarchism, Marxism and Radical History*. Leta 2010 (april) je bil v *Tribuni* objavljen intervju z njim.

Uvod v hmhm

Žiga Vodovnik

Ena od slovenskih anarhističnih federacij je v vabilu na »prvi balkanski anarhistični knjižni sejem« zapisala, da anarhizem na območju bivše Jugoslavije nima zgodovine oziroma tradicije. Prve anarhistične iniciative naj bi vzniknile šele v devetdesetih, vzporedno s kolapsom komunističnega režima. Z nami je Andrej Grubačič, ki bo ovrgel tak pogled na preteklost in pokazal, da bogata zgodovina Balkana vključuje tudi številne inspirativne anarhistične dimenzije, ki včasih eksplicitno nastopajo kot take, včasih pa tudi ne.

Cilj tovrstnega ponovnega mišljenja preteklosti ni zgolj boljše zgodovinopisje zavoljo znanstveno-akademskih motivacij, pač pa je predvsem praktične narave. Tako lahko namreč momente direktne demokracije, direktne akcije in medsebojne pomoči rešimo iz brezna, rezerviranega za obskuro zgodovino, jih razvijemo naprej in se izognemo prerokbi slavnega reka – *»Those who don't know their history are doomed to repeat it.«*

Hmhm

Andrej Grubačič

Mislim, da bi bilo za ljudi na Balkanu dobro, če bi ponovili svojo zgodovino. Se pa strinjam, da so jo na nek način pozabili. Učijo se napačne zgodovine, in sicer zato, ker je moje pleme, pleme radikalnih zgodovinarjev, svoje delo opravilo slabo in jih ni dovolj dobro opozorilo na čudovite primere, na katere je namignil Žiga.

Zgodovina Balkana, ki si jo moramo zapomniti, je zgodovina večglave hidre. Analogna je preteklosti, kot jo v knjigi s tem istim imenom opisujeta Peter Linebaugh in Marcus Rediker. To je prelepa knjiga o zgodovinskem popotovanju kopenskih piratov in piratov – multitudine iz zgodnjih dni oblikovanja atlantskega proletariata. Edina razlika je, da je Balkan tako zgledal že prej. Kopenski pirati, ki jim pravimo hajduki in uskoki, so se borili proti Otomanskem imperiju in so bili presenetljivo demokratsko organizirani. Podobno je bilo z bogomili (poznani tudi kot albižani oz. katari) – heretično krščansko sekto, ki je iz Bolgarije prišla v Bosno, nato pa se od tam premaknila na Hrvaško. To so ljudstva, proti katerim so bile naperjene prve križarske vojne. Vsa so prihajala z Balkana in lahko rečemo, da tvorijo neverjetno veličastno tradicijo^o decentralizirane kooperativne skupnosti, avtonomne regije, ki je bila vedno v konfliktu z nekom, ki se je vedno nahajala na napačnem koncu imperijev, ki je vedno živela na napačni strani zgodovine.

Te skupnosti so se od nekdaj borile proti imperijem, in to na najbolj nenavadne načine. To so razlogi, zaradi katerih se, ko slišim besedo balkanizacija, primem za pištolo. Če se že kaj skriva za to brezpomensko besedo, potem je to proces paranja in fuzije, decentralizacije. Proces ustvarjanja drugačnih form teritorialne enotnosti in organizacije. Če želimo razumeti balkanizacijo, jo moramo torej razumeti kot pozitivno besedo – kot besedo, ki pomeni nekaj popolnoma radikalnega in subverzivnega.

Dejansko je prišla v rabo v 17. in 18. stoletju z vzponom absolutistične države. Arhitekti takratnih držav so gojili neznanjski strah pred tem, čemur so v uradnih dokumentih pravili »demon Balkana«. V enem od svojih tekstov to poimenujem balkanofobija – strah elit pred avtonomnimi prostori. In strah jih je bilo, ker je ta demon predstavljal grožnjo evropski absolutistični državi. Ker je oznanjal antiavtoritarne odnose, ki so

o. Grubačič v nekem drugem tekstu (Towards another anarchism, 2003) zapiše: »V zgodovini idej lahko izraz tradicija razumemo na dva različna načina. Prvi (verjetno pogostejši) način pomeni, da določeno preteklost sprejemamo kot celotno strukturo, ki je ne moremo ali je ne bi smeli spremeniti, temveč jo je treba ohraniti v njenem kompaktnem stanju in jo nespremenjeno predati naprej v prihodnost. Drugi pomen tradicije se nanaša na nov in kreativen način oživljanja zgodovinske izkušnje.«

bili grajeni v tej regiji – decentralizirano, komunalno življenje, ki prežema in tvori antiimperialne in antikolonialne boje.

Danes je balkanizacija skupaj z vznikom nove imperialne tvorbe, ki ji pravimo EU, ponovno postala popularen izraz, posebej med arhitekti EU. Madžarski zunanji minister, denimo, je dejal: *»Prosto gibanje ljudi z Balkana pomeni prosto gibanje socialnih problemov.«* In prav ima. Točno to moramo mi z Balkana tudi doseči – balkanizirati moramo Evropo. To je namreč edina možnost zanjo – da postane Evropa avtonomnih regij in ne Evropa nacionalnih držav. In vsekakor ne ogromnozanska centralizirana država. Začeti to pot pa pomeni razumeti, kaj balkanizacija in debalkanizacija resnično sta.

Zdaj pa k anarhizmom na Balkanu, začenši s primerom ex-YU. Ta predstavlja enega od najzanimivejših načinov soočanja z nacionalnimi in verskimi razlikami – ne le v evropskem, pač pa tudi v svetovnem merilu. SFRJ, ki je nastala po drugi svetovni vojni, je bila kljub vsem problemom in napakam – nazadnje je bila totalitarna diktatura – izjemno hraber poskus premagovanja teh ločnic. In zgodovino Anarhizma z velikim A¹, zgodovino ljudi, ki se identificirajo z anarhistično ideologijo in gibanji, Jugoslavija neizmerno zanima.

Ljudje, ki so anarhizem kot politično ideologijo prinesli na območje ex-YU, so bili študentje. Študirali so v tujini – večinoma v Švici, nekateri v Bolgariji – in se tam spoznali z idejami, ki so jih nato prinesli domov. Ko človek bere prve jugoslovanske anarhiste, spozna, da gre za ideologijo, ki je domorodna. Misli si, da je anarhizem nekaj, za kar bodo ljudje z Balkana posebej dojemljivi, saj se zdijo njegove ideje ukoreninjene v vsakodnevno antiavtoritarno zavest in obnašanje.

Prvi srbski socialist, celo prvi jugoslovanski socialist Živojin Žujović je bil anarhist. Študirat je šel v Švico z namenom, da bi postal pravnik, pa se je vrni kot proudhonist. Kasneje je postal učitelj Svetozarja Markovića, ki je eden največjih, na žalost socialdemokratskih, teoretikov socializma. Žujović je bil v tistem času povezan z južnoslovanskim krilom Jurske federacije. Kot anarhisti gotovo veste², kaj je bila Jurska federacija v okviru Prve internacionale. Dotično krilo je bilo zelo aktivno v Švici, prav tako pa so bili tisti, ki so julija 1872 organizirali prvi južnoslovanski anarhistični kongres, kamor je Bakunin prišel kot častni gost.

Poleg tega trenda – avantgradizma študentov pri oblikovanju anarhistične scene – lahko govorimo še o enem, ki pa je povezan z antikolonialnim bojem. Pojavil se je kot hibrid, ki ga jaz imenujem panslavistični anarhizem. Ideje panslavizma so v Jugoslaviji, na Balkanu veljale za izjemno progresivne, pomenile pa so radikalno protikolonialno gibanje. To se je spojilo s političnim gibanjem po imenu anarhizem. Eden boljših primerov te spojitve je bosansko-hercegovska vstaja iz leta 1875. Takrat je v državo poskusil vstopiti Errico Malatesta³, da bi se pridružil borcem proti Otomanskemu cesarstvu. Niso ga spustili čez mejo, je pa to uspelo Manjolu Hrvačaninu in slavnemu Stepnijaku⁴. Skupina anarhistov, ki je vodila in sodelovala v uporu, je bila zelo številna.

O številnosti pa lahko govorimo tudi v drugih delih Jugoslavije, recimo v Sloveniji, kjer je bilo anarhistično gibanje izjemno močno. Njegovi začetki so povezani z obiskom Johanna Mosta⁵. Ta je Slovenijo obiskal leta 1871 in skupaj z Matijo Kuncem, ki ga je tam spoznal, sta ustanovila Delavsko izobraževalno društvo, enega najboljših načinov širjenja anarhističnih idej v »takratni Sloveniji«.

Nasploh lahko na območju današnje Slovenije in na Hrvaškem govorimo o visoki intenzivnosti anarhistične aktivnosti, o čemer pričajo dogodki iz leta 1884, t. i. leta sojenja anarhistom. V treh mestih – Zagrebu, Celovcu in Gradcu – so sodili več kot stotim anarhistom. Pospravili so jih v zapore, nekatere pa celo ubili. Po tem je na tem območju sledilo daljše zatišje, kar se tiče organiziranja.

Kljub temu so tisti, ki so pobegnili v azil, še naprej širili sorodne ideje iz krajev, kot sta Ancona in Benetke. Predvsem ljudje iz Istre so bili dojemljivi zanje in prve javne anarhistične demonstracije so se zgodile leta 1905 v Rovinju, naslednje pa tri leta kasneje v Splitu. Že leta 1908 je tam obstajal anarhistični nogometni klub NK Anarchos, ki pa je danes imenovan RNK Split in je dejansko zbirališče ustašev. To je ena tistih grdih zgodovinskih ironij.

Pozabiti ne smemo niti Miloša Krpanja, učitelja in enega največjih hrvaških anarhistov vseh časov. Imel je veliko vilo (LOL, op. p.) v Dubrovniku pri Slavonskem Brodu, kjer je organiziral anarhistična srečanja. V letih 1908 in 1909 so tja prihajali ljudje z vseh koncev – tudi Rudolf Rocker⁶ – nato pa so zadevo prepovedali in Krpanj je moral oditi v tujino.

Makedonija je bila leglo (*in a good way*, op. p.) anarhistične agitacije v Otomanskem imperiju. Zaradi bližine z Grčijo je veliko aktivnosti potekalo tudi tam, prav tako v Bolgariji in v Švici, kjer so imeli makedonski anarhisti dva časopisa in komite za revolucionarno nasilje, ki se je imenoval Komite za re-

1. Ločnico med Anarhisti z velikim A in anarhisti z malim a postavi Dave Neal v tekstu *Anarhizem: metodologija ali ideologija?* Anarhist (A) poudarja ideološko konformnost, niz pravil in konvencij, ki se jih morate držati, da ste Anarhist. Anarhistka (a) v ospredje postavlja metodologijo – način delovanja oz. zgodovinsko težnjo po vstaji proti nelegitimni avtoriteti. Seveda obstaja vprašanje, ali je smiselno ločevati med metodo in ideologijo, kot da je ena izpraznjena druge.

2. Za tiste, ki niste anarhistke in ne veste – Jurska federacija je bila anarhistična sekcija Prve internacionale.

3. Errico Malatesta (1853–1932) je bil človek, ki je bil prvič aretiran, ker je pri štirinajstih letih poslal grozeče pismo Viktorju Emanuelu II. Bil je močan organizator in agitator, nasprotnik klastičnega sindikalizma.

4. Slaven predvsem zaradi uspešnega atentata na vodjo ruske obveščevalne službe leta 1878.

5. Johann Most (1846–1906) – urednik, politik, najbolj znan po popularizaciji koncepta propaganda z dejanjem. Ker mu je, ko je bil majhen, zmrznilo pol face, naj bi zgledal malce groteskno, čeprav fotografije tega ne kažejo.

6. Rudolf Rocker (1873–1958) – začetnik anarho-sindikalizma, avtor prvih teoretskih tekstov o njem. Denimo: *Anarcho-Syndicalism – Theory and Practice*.

volucionarno nasilje. Makedonija je prav tako zanimiva, ker je leta 1903 na tem ozemlju nastala prva socialistična republika na svetu, če ne štejemo Pariške komune. To je bila Kruševska republika, rezultat Ilindenske vstaje⁷. Zdržala je tri mesece, upravljali pa so jo anarhisti in panslavistični anarhisti, ki so verjeli v idejo balkanske federacije. Kot že omenjeno, so bili makedonski anarhisti izjemno aktivni v Grčiji, kjer so leta 1903 organizirali t. i. črno-rdeči april – v seriji atentatov so pobili veliko, a na žalost ne dovolj veliko število grških funkcionarjev.

Takim in podobnim akcijam rečemo propaganda z dejanji in ta praksa je dosegla svoj vrhunec v organizaciji Mlada Bosna, katere člana sta bila tudi Gavrilo Princip in manj slaven Bogdan Žerajić, ki je pred njim poskušal ubiti Marijana Varešanina (guverner Bosne in Hercegovine, op. p.). Njegova zgodba je zelo zanimiva – ubili so ga in na skrivaj pokopali, še prej pa so mu odrezali glavo in jo postavili v muzej kot del razstave, na kateri so poskušali znanstveniki s preiskavo možganov ugotoviti vzrok za to, da nekdo postane anarhist.

Gavrilo Princip je bil torej panslavistični anarhist iz Mlade Bosne. Vladimir Gačinović je bil njihov glavni ideolog. Bil je Trockijev prijatelj, živel pa je v Švici. Skupaj s številnimi drugimi revolucionarnimi figurami, denimo Victorjem Sergem, je bil tam ubit v združeni operaciji francoske, srbske in ruske policije. Pred tem je bil, tako kot tudi Dimitrije Mitrinović, dober prijatelj Herberta Reida in Kropotkina. Slednji je imel velik vpliv na anarhistično krilo Mlade Bosne.

Kakorkoli že, atentat je bil uporabljen kot povod za prvo svetovno vojno in Gavrilo je postal heroj. Most, kjer je ubil nadvojvodo, so poimenovali po njem. Danes se most imenuje po Franzu Ferdinandu, kar priča o političnem obratu in porazu radikalnih revolucionarnih politik balkanizacije na tem področju.

Omeniti velja še povezavo Mlade Bosne s Preporodom, skupino, ki je v tem času delovala v Sloveniji. Čeprav njeni člani niso imeli direktne povezave z Mlado Bosno, so Ivana Endliherja na podlagi te domneve aretirali in ubili v Gradcu leta 1915.

O vojvodini lahko govorimo kot o leglu anarho-sindikalizma. Ta je v Srbijo prišel že zelo zgodaj, na začetku 20. stoletja, in sicer prek Krsta Cicvarića, ki je bil poleg Ivana Szaba ena pomembnejših figur gibanja. Cicvarić je bil urednik revije *Hleb i sloboda*⁸, napisal pa je tudi zelo zanimivo knjigo *O anarhističnem programu*, ki ni nikoli izšla. V njej so jasno vidni vplivi Alexandra Berkmana⁹. Pravzaprav sta izredno zanimiva celotno kroženje idej in način, na katerega so ljudje iz bivše Jugoslavije sodelovali v anarhističnem gibanju. Žal o tem ni nobene knjige, razlog pa tiči v režimu Države in kasneje Kraljevine SHS, ki je kot monarhična diktatura izvajala silno represijo. V takšnih razmerah so anarhisti lahko delovali le še v obliki ohlapnih povezav med delavci in intelektualci. Kljub temu jim je v tridesetih letih uspelo sestaviti dejanske skupine t. i. španskih borcev. Tudi o »tej fronti« ni veliko literature.

Drugo svetovno vojno in s tem revolucijo so dobili boljševikí, zato po koncu bojev govorimo o komunizmu s titoističnimi posebnostmi. Gre za zelo zapleteno politično obliko, ki pa je bila močno navdahnjena od anarhizma. To, čemur pravimo samoupravljanje, je zasnoval Edvard Kardelj, ki je bil eden glavnih ideologov novega režima. Kardelj je bral Kropotkina, še posebej pa Rudolfa Rockerja. Zgodba samoupravljanja je torej zgodba o jugoslovanskem boljševiku, ki je bral anarhiste – seveda pa tudi dela iz socialistične tradicije. Toda na koncu koncev kljub kompleksnosti sistema še vedno govorimo o diktatorstvu, in zato je bila količina dovoljene anarhistične propagande zelo omejena. Leta 1954 so v Benetkah, denimo, prevedli *Malatesto* in knjige poskušali razpečevati v Sloveniji, a so bile zaplenjene.

Prva resnejša obuditev političnega anarhizma pod tem režimom je tako prišla šele s skupino Praxis, skupino libertarnih marksistov, ki so z vso resnostjo ponovno premišljali marksizem. Imela je tudi svoje anarhistično krilo, ki se je imenovalo Beogratska libertarna grupa in katerega del sta bila denimo Trivo Indić in Laslo Sekelj. Ta skupina je bila verjetno najzanimivejši anarhistični eksperiment v povojni Jugoslaviji. Delovala je predvsem v Srbiji, udeleževala se je korčulske šole, kamor so prihajali ljudje, kot so Bookchin, Daniel Guerrin, Howard Zinn ... Prišli so tudi ljudje iz frankfurtske šole, Horkheimer, Adorno, ampak njih ne maramo ... Seveda je titoistična država to zatrla. Trivo Indić in številí drugi so bili odpuščeni z Univerze v Beogradu kot del serije političnih čistk.

V osemdesetih nastopi punk gibanje in anarhistične skupine najdemo vsepovsod – v Srbiji anarho-punk skupina Torpedo, potem zagrebško anarhistično gibanje Crni križ, v Sloveniji Škrati. Prava eksplozija anarhizma pa je nastopila po sesutju Jugoslavije. Ko je bila ta ubita s strani imperialističnih debalkanizirajočih sil EU in ZDA, je anarhizem oživel in se vrnil v še večji meri kot prej. Trenutno število anarhističnih skupin na Balkanu je noro visoko. Ker so ljudje izgubili zaupanje v avtoritarne oblike socializma, je anarhizem da-

7. Ilindenska vstaja je bila srednje uspešen upor proti Otomanskemu cesarstvu.

Za prvega predsednika Kruševske republike je bil izglasovan Nikola Karev, ki ima spomenik v Kruševem, zraven gromozanskega memorial-housa od Tošeta.

8. Grubačić dodá še: »Blizu temu krogu je delovala skupina za direktno akcijo, imenujoč se Direktaši. Sprva so bili del Srbske socialistične stranke, ki pa jih je seveda izključila.«

9. Tip od Emme Goldman.

nes ideologija, teorija oz. gibanje, s katerim se identificirajo.

V Srbiji se je Beogradska libertarna grupa razdelila na pol. Na eni strani je nastala Anarho-sindikalistička inciativa, ki še vedno obstaja in je skupina sektašev. Tudi njih ne maramo. Druga skupina je bila inspirirana s strani zapatistov in se imenuje se DSM!. Ta skupina je povezana s *People's Global Action* in gre za zanimivo obliko anarhizma, ki je prav tako obstajala na Hrvaškem, v Makedoniji in v Bosni. V Bosni danes obstaja nekaj skupin, katerih pristop je izrazito zanimiv.

Sicer pa sem se ravno vrnil z Balkana, kjer sem preživel poletje. Videti Bosno po dveh letih je bilo zame zelo čustveno. Videti to čudovito državo z neverjetno zgodovino, kako je ponižana in uničena s strani etničnih nacionalističnih vojn. Videti, kako se evropski in ameriški vojaki sprehajajo po njej, kot da je njihova ... Zelo ponižujoče je bilo iti v Sarajevo, ki je bilo eno najlepših multikulturnih – kot radi rečejo – krajev na svetu. Iti tja in videti grozovito imperialistično-kolonialistično aroganco. To je nekaj, o čemer se moramo ljudje z Balkana veliko več pogovarjati, nekaj, o čemer moramo veliko več razmišljati. Na Kosovu so ljudje ponižani, okupirani, in ko govorimo o Palestini in podobnih krajih, moramo Kosovo, Makedonijo, Bosno in Srbijo vključiti v isti stavek. Moje edino upanje – in mislim, da pri tem nisem preoptimističen – je, da se bo zgodovina balkanizacije, tiste prave, pristne balkanizacije, vrnila in bomo lahko formulirali radikalen revolucionaren projekt in gibanje, ki bo te ljudi pregnalo z Balkana. ∞

.....

Top lista anarhista

vaš NAJljubši mesečni izbor NAJbesnejših anarhistov, anarhistk in njihovih komadov!

- *** **1.** Plavi orkestar *Ti misliš, da je meni lako* (2012)
- ▼** **2.** Bakunin *What is the state* (1869)
- ▲** **3.** Kuki
- ▼** **4.** Peter Kropotkin *On anarchism* (1886)
- ▲** **5.** Paul Brousse *Propaganda by the deed* (1877)
- ▲** **6.** Howard Zinn *The 20th century: A people's history* (2003)
- ▼** **7.** Emma Goldman *Prostitution and love* (1910)
- ▼** **8.** Žiga Vodovnik Antologija anarhizma 3 (2011)
- **9.** Lev Nikolajevič Tolstoj *Compulsory military service* (1893)
- ▲** **10.** David Graeber *Fragments of an anarchist anthropology* (2004)
- **11.** Jean-Pierre Proudhon *Du principe Fédératif* (1863)
- ▲** **12.** Banananjam
- ▲** **13.** Percy Bysshe Shelley *The Mask of Anarchy* (1819)
- *** **14.** Robert Graham *A documentary history of libertarian ideas, Vol. 1*(2004)
- ▼** **15.** Rudolph Rocker *Anarcho-syndicalism* (1938)
- *** **16.** Peter Ludlow *Crypto Anarchy, Cyberstates, and Pirate Utopias* (2001)

.....

- *** novo na listi
- ▲** pridobil
- ▼** izgubila
- položaj nespremenjen

Anarho-mlekarna

klubska scena, deveti del

piše ROBERT BOBNIČ

O AKC Mlekarna sem tu in tam že slišal, pa nikoli zares slišal, kar se tam slišati da. Vsaj v živo ne. Potem pa mi le nekaj dni nazaj frend, no, znanec na oko, ki postane frend, ko si dasta nekje, kjer se srečata po slučaju, roko. No, pravi mi tale frend, medtem ko prebiram njegov fanzin, imenovan PAF, in ko v klubu Kewdr v Dalenskih taplicah odposlušamo Čao, Portorož in pristaneva na debati o lokalnih klubskih scenah: »*Saj imate vi tam v Krškem tud nek plac, Mlekarna, moj brat je z bendom špilal tam.*« Pa saj človeka, ki si domišlja, da je nek kvazipoznavalec lokalne scene, še sram rata. Prav zato zvijem stopala malo navznoter, nalahno pogledam okoli, si mislim, ma, hecn tale Kewdr, hecne tele ploščice na steni, nič narobe, sam hecno, prisluhnem malo Timu Chinalu, ki rola, in pravim: »*Nisem še bil tam.*« Kakopak dober teden zatem že pičim proti vasi Kalce-Naklo, medtem poslušam Queens of the Stone Age, *Songs for the Deaf*, sam ne vem, zakaj mi ta plata tako sede zadnje čase, smešno, glede na to, da zidove Mlekarne tresejo mnogo hitrejši tempo in manj debele distorzije, da ne govorimo o anarhizmu.

I.

Kalce-Naklo je mala vas, ki leži le nekaj kilometričev od cestninske postaje Krško proti Kostanjevici na Krki ali Podbočju, kakor pač srce poželi. In ta mala vas ima, pravzaprav je imela, malo mlekarno, v kateri so bile tudi že volitve. Ne vem pa, ali so bile volitve v mlekarni nemara že kar takrat, ko so tam še zbirali mleko okoliških krav. Tega fakta nisem preveril, ne zdi se pomemben, tako kot se ne zdi pomembna odločitev pravkar preteklih volitev. Se pa človek, ki se v to malo vas nameni natanko dan po volitvah, počuti malce, kako bi rekel, neudobno, polžek, no, bi rekel eden od *Tribuninih* piscev, pa ne zaradi volitev, temveč ker dela na suho, brez prave izkušnje, tako kot teoretiki in novinarji kopipejstarji. Ker piše o koncertnem placu, ne da bi tam vsaj enkrat samkrat prepihal ušesa. Sicer hodim tu skoz in skoz po koncertih, ampak sem bil v LJ skoz in skoz, pa nisem nikoli prišel, se neki izmotavam za brezveze in za dabe, ko mi Marko, kitarist anarhopunk benda Positive Direction in njegov frend, oprosti, pozabil sem ti ime, odpreta vrata v enega izmed najmanjših koncertnih placov, kar so jih uzrle oči avtorske funkcije tega teksta. Res. Mlekarna, ki leži tik ob glavni cesti in ki od zunaj, kolikor se da to zunanost poskenirati v temnem ponedeljkovem večeru, ne daje videza tega, kar se tam notri godi, ima vsega štiri krat štiri ali celo tri metre za obiskovalce in dva krat tri ali štiri za bend. »*Gre tud šestdeset folka not.*« sicer povesta fanta, potem ko mi tisti, čigar ime sem pozabil, ponudi rdečo tekočino, imenovano vino. En šluk hladnega alkohola stisnem po hladnem grlu, več pa ne, tokrat ne, vozim. Treba pa je tudi vedeti, da so v Krškem, take so izkušnje, policisti delujoči kot sam vrag, škoda, ne visijo več toliko na pumpi kot včasih, ko so tam žleballi kavo ali si pripovedovali bedne vice ali karkoli pač so že počeli, samo da so bili tam, ne pa okol. (Totalna digresija: se spomniš, Urša, ki tega teksta verjetno ne boš brala, kako sva takrat, ko izza drevesa pride policaj, v smehu ugotovila, kaj je tam počel, ali pa, se spomniš, tiste scene s policaji iz vile?)

Nagnem tisto plastično flašo, skratka, na hitro, kot se da in kot da se v tem placu vse odvija zelo hitro. Pač punk, pač hardcore. A vam kaj težijo – sosedi, kdorkoli? »*Ne.*« Nikoli? »*Ne, pa smo bli tud do šestih zjutraj že.*« Super. Prižgem še na hitro en čik, zicnem se v kavč na levi, zraven še eden, nasprot mene fotelj, pa pred bobni še en fotelj, pa nekje še eden, pa miza, na kateri stoji star PC, zraven televizija, pa igralna konzola, pa zraven mize mala elektropečka, pa v kotu kitara, pa bas, pa na odru bobni z razfukanimi činelami, pa feršterkerji, pa vse polepljeno z jajčnimi škatlami, pa pod škatlami debel stiropor, pa na škatlah plakati, eden, dva, tri, pa človek neha šteti, pa se obračam po celem prostoru, po stenah in po stropu – plakati večinoma anarhističnih vsebin in večinoma s koncertov anarhističnih bendov. Ste pa kar v anarho sceni? »*Midva niti ne, bolj drugi.*« Pa tudi igrice igrate, vidim. »*Tisti, ki želijo, dajo neki za elektriko, pa lahko igrajo.*« Prav takšno ceno plačajo tudi tisti, ki tu vadijo. Zaenkrat trije bendi. Strinjamo se, da znajo biti placji za vadit v MC-jih dragi, me pa presenetijo, ker se baje v krškem MC-ju težko dobi plac – zaradi zasedenosti. Ker vsi vadijo za vikend.

II.

Mlekarna sicer ni skvot, nima pa nobene pravne podlage, tudi uradno ne obstaja, pa tudi nobenega društva ni zadaj. Kot pove Matej oziroma Berox, takisto eden izmed članov Positive Direction, točneje, basist, s katerim se slišiva po mobitelu, ker v MB študira, Mlekarna nastane predvsem iz potrebe po prostoru za vaje. »*Šli smo do vaškega odbornika in ga prosili, če bi nam dal ključ, da bi mi imeli ta plac, pa se je strinjal.*« Simpl in hitr. Govorimo sicer o avgustu 2009. Pa vendar so prvi koncerti tam nastali lansko poletje. Kako pa to, da ste začel organizirati špile? »*Ideja je pač padla, problem pa je tudi v tem, da ker smo underground bend in ker ni veliko takšnih underground placov, težko dobimo špile, zato smo si ga pač naredili sami.*« Seveda se s tem in takšnim problemom, dasi-ravno dežela premore nemalo takšnih in drugačnih klubov, sreča vsak niti ne nujno hardcore ali punk bend. Toda ne naredi vsak bend tega, kar so naredili Positive Direction – ne naredi si vsak bend lastnega špila, še manj pa lastnega placa. Vsem skeptikom v brk: DIY princip, ki mimo pravnih ali drugih formalnih struktur in postopkov organizira različne avtonomne – o avtonomnosti bi sicer lahko debatirali, pa vendar – prakse, še vedno deluje. Pa še kako. V ZDA se dogajajo prav zanimive stvari, koncerti se organizirajo kar po hišah, bojda lahko govorimo o pravem fenomenu – malo drugače, toda takšen fenomen

je bil prisoten že v DJ kulturi, ko so fantje, morda tudi kakšno dekle, v lastnih garažah malo rolali, malo pohali, malo se zabavali. Kakorkoli, v Mlekarni se koncerti delajo, doda Berox, »*ko najdemo primeren trenutek. Ponavadi naredimo koncert, če že nekaj časa v Krškem ali v Kostanjku ni nič, zapolnimo luknjo v koncertni praznini.*« Pa res, frekvenca koncertov v placu AKD Pizdun v Kostanjku, kakšnih dvajset kilometričev stran, se je v zadnjem letu zmanjšala.

Sicer so tudi sami člani tako AKD-ja Pizdun kot tudi KUD-a Butnhrupn, hardcore kolektiva iz Krškega, ki tu skrbi za redno dozo hardcora šusa. Treba je pač vedeti, da Krško, kolikor to malo mestece, od koder tudi člani so, no, član enega boljših slovenskih bendov ever Demolition Group, z okolico prenese alternativno-glasbene senzibilnosti, v veliki meri prisega na HC – HC KK, ki je, če smo lokalno picajzlasti, precej vezan na okolišče vasi. Pravzaprav druge scene trenutno ni, vsaj nič takšnega, da bi lahko rekli scena. Škoda. Ne da bi bilo s HC kaj narobe, škoda predvsem zato, ker ne uspe preskok še v kakšno drugo in drugačno sceno. O davninah hardcore scene v KK bi se sicer dalo kakšno reči, predvsem pa kakšno slišati, definitivno pri Polski malci, legendarnemu bendu iz osemdesetih, kakopak tudi pri Final Approach, enemu izmed bolj znanih domačih HC skupin, ki bo decembra sklenil krog desetletnice. Pa rečeva z Beroxom malo o teh davninah. Pri Polski malci se malo zatika, pri Final Approach kakopak da ne: »*Če ne bilo Final Approach, tudi nas ne bi bilo. Hodil smo na njihove koncerte, navdušili so nas za to muzko.*« Poleg Final Approach in Positive Direction krška HC scena sestoji še iz Growing Reats, Unblind, Uprising Voice ... In če samo pogledamo na letnice vznika teh bendov, potem vidimo, da ima ta scena kontinuiteto, pa tudi določeno mero trdnosti, ki se kaže tako v pritoku mladcev na godalih, tolkalih in kričalih kakor tudi v pritoku mladcev in mladenk na poslušalnih in obiskovalnih.

Tako se ne gre čuditi prav nič, če tudi v Mlekarni godejo predvsem natempirani ritmi. Razumem, toda ali gre tu za zavestno odločitev, ali bi v plac spustili tudi kakšno glasbeno zvrstico, kaj pa vem, recimo hip hop, ajde. »*Če bi nekdo izrazu željo, da želi tu igrat, seveda pod pogoji, ki jih lahko nudimo, bi se še odločili, načeloma bi pa šlo.*« Poudari pa moj sogovornik, da tu bend nima kaj zaslužiti, dobi lahko za potne stroške, hrano in pijačo. Nasploh se DIY princip pri Mlekarni kaže tudi v tem, da finance, ki niso nujne le za organizacijo špila, marveč tudi za opremljanje in vzdrževanje placa, bolj ali manj v skupno blagajno pritečejo iz posameznikovih žepov. Uradnega financiranja ni od nikoder, kar je pravzaprav tudi med enakovrstnimi placji redkost.

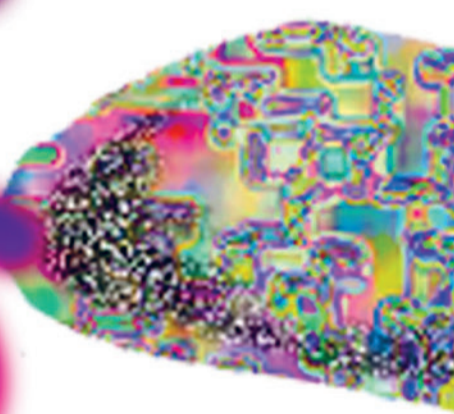
Podobno se razmišlja tudi, ko gre za glasbene posle. Če bodo Positive Direction izdali plato, bo izdana pri samozaložbi, distribuirana pa prek koncertov. Ko malce drezam, ali se gre pri glasbi bolj osredotočiti na produkcijski kontekst ali na samo glasbo, ker pač predvidevam, da to razmerje ni tako enostavno in enoznačno, kot se včasih zdi, Berox stavi na sporočilnost. In doda, še enkrat: »*Mi osebno bi izdali pač neodvisno, kje drugi izdajajo, se pa ne sekiram.*« OK, dalje, kaj pa razni natečaji, ravnokar se je zaključil Klubski Maraton, bi se prijavili? »*Razmišljali smo, da bi se prijavili, potem se pa nismo. Tako ali tako smo se šele zdaj začeli konkretno in kvalitetno snemati, do zdaj imamo namreč samo live posnetke.*« Pa bi se prijavili, ponovim. »*Vprašanje, če bi bili izbrani. Klubski Maraton cenim, ampak kak punk ali hardcore bend bi pa vseeno pasal noter. Verjetno se bolj išče nove smeri, kar potem vpliva tudi na bende, vendar se to ne more početi v nedogled, to ratuje prisilno, sicer je kul, ampak ne tak tempo.*« Hardcore scena, predvsem pa anarhopunk, o katerem bi bilo toliko za povedati, da bi preseglo tukajšnji namen, se – to treba priznati – drži principov, nastalih predvsem v osemdesetih, tudi zato se še vedno kaže kot scena, ki iz podtalja ne pogleda večkrat kot krt iz luknje. Sploh pa se HC KK kar dobro pozicionira na slovensko, pa tudi mednarodno hardcore sceno – kar se kaže tako v bendih, ki pridejo igrati v KK, kakor v bendih, ki iz KK odpičijo igrati drugam – od tam pa tudi v anarhistično kulturo, ki, takole na prvo oko, v lokalnih kontekstih nastopa bolj fluidno in z drugimi kulturami povezano kot v centrih. Pa res, fantje, kako pa kaj anarhija?

III.

Če sta bila Marko in oprosti še enkrat, ker sem ti pozabil ime, o anarhiji bolj skopih besed, Berox strne klasično kritiko sistema: »*S sistemom, ki je, se ne strinjamo. Ker je krivičen pa ker se noben sistem ne obdrži večno, smo razmišljali o spremembah. Tako smo prišli do anarhije, do oblike samoorganiziranja, do direktne demokracije, da bi se vsak glas direktno slišal, ne pa da izvolimo predstavnike.*« Posamezni člani HC KK so aktivni tudi znotraj Anarhistične fronte Posavje, tudi Berox, a zaradi faksa čedalje manj. No, »*ko so bili tu v MB protivladni protesti, sem šel, pa sem vzel en kol in gor anarhistično zastavo vrgu.*« Aha, že mislim malo težiti o sami identiteti anarhista in nasploh o razumevanju oblasti, pa si pre-mislim. Raje pripomnim, da se imamo Anarhistični fronti Posavje zahvaliti za nekaj grafitov po Krškem, predvsem antifa grafitov, sicer že leta nazaj. »*Pa tudi nalepke proti volitvam smo lepili.*« Ja, ja, se spomnim, »*če bi volitve kaj spremenile, bi bile prepovedane.*« Potemtakem včeraj nisi volil, se smejim in smehljam. »*Ja ... Bil sem v volilni komisiji.*« A? »*Če ti država vzame, moraš tudi ti kaj vzeti.*« ... Malce pavze. Pa ja, se strinjam, stari. Taktika pa te zadeve. Predvsem pa kruh in mleko. Sicer pa, vse dokler si bo tu in tam kdo vzel kakšen star plac, sredi mesta ali sredi vasi ustvaril (začasno) avtonomno cono, so lahko tudi volitve dovoljene.

Konec koncev pa se začasne avtonomne cone ustvarjajo tudi, če ne celo predvsem, prek glasbe – tudi s Queens of the Stone Age. ∞

ČE ZNAŠ NA
RDIŠ ZAJC
LEFŠ K MI,
SE JAVI VA ZRIS

TRIBUNA LEPČASOPIS

**Tribuna išče nove piske, pisce,
ilustratorke, fotografe in sodelavce
nasploh!**

Pošlji CV+ poljuben avtorski tekst ali
portfolio del (PDF) na
urednistvo@tribuna.si

Nudimo:

- alter imid
- honorar
- WC
- vozniški izpit B kategorije

do 15. decembra!

Agora 99

Resetting democracy

piše ASJA HRVATIN

Izkušnja *Blockupy Frankfurt*, transnacionalne konvergen-ce aktivistične mreže v maju 2012, je poleg povezave med varčevalnimi ukrepi in suspenzom demokracije odkrila tudi potrebo po izgradnji nove aktivistične fronte, ki bo delovala na vseevropski ravni. Pokazala je na pomen transnacionalnega delovanja kot alternativo lokalnim bojem, usmerjenim v iskanje alternativ znotraj nacionalnih nivojev. V Frankfurtu se je v naglici med akcijami in iskanjem lukenj v represivni mašini uspela zgoditi skupščina, na kateri se je izpostavila nuja po zgoščenem, trajnem, skupnem boju, ki bi presegel razpršene in prekinjene transnacionalne momente in zgradil resnično močno politično gibanje. Sklep skupščine je bil organiziranje naslednjega vseevropskega srečanja, namenjenega izmenjavi izkušenj, metodologij in praks delovanja, iskanju skupnih, povezovalnih točk boja in razširjanju političnega skupnega. V socialnih centrih po Madridu se je med 2. in 4. novembrom torej zgodila Agora 99.

Sekcija 150 se je v Madrid odpravila že dan prej (hvaljenibodi nizkocenovni leti) in sredi noči prikolovratila do socialnega centra Patio Maravillas, ki deluje že tri leta in celo, kot izvemo, prideluje svoje pivo. Po vzpostavljanju zasilnih ležišč v drugem nadstropju ogromne zaskvotane stavbe – ledena tla, ki se lahko ugreznejo vsakič, ko kdo vstopi, na njih stara razštelana vrata, ki ščitijo ledvice pred vnetjem, in na vratih-dilah naše spalke – nas domačin Javi pelje na kos preplačane pice za vogalom. Na trgu, preko katerega gremo, kaže na številne visoke zgradbe, ki so zapuščene: zgradili so jih v času Francove diktature, zdaj pa samevajo, ker si jih nihče ne more privoščiti. So pa priložnost za nomadske socialne centre, ki se zaradi konstantnih deložacij pogosto selijo iz stavbe v stavbo. Tako je v centru mesta komaj pregledno število skvotov in avtonomnih prostorov, ki služijo raznim namenom izgradnje skupnega.

Dolg, demokracija in (socialne) pravice

V socialni center El Eko, kjer poteka uvodna okrogla miza (»bolj teoretična«, manj horizontalna, ki naj bi zastavila politične okvirje izmenjave znanj in izkušenj skozi delavnice v naslednjih dneh ter podlago za konstituiranje procesa izgradnje skupnega gibanja), pridem sama in med čakanjem na ostale, ker mi je seveda preveč nerodno vprašat za smer, prisedem v krog ljudi, ki se pogovarjajo o *bottom-up* novinarstvu. S kampanjo *PeopleWitness* so začeli pred letom dni in ustvarjajo svoje medije, komunikacijska orodja in skozi audio-video-tipkane materiale producirajo svoje novice in znanje z namenom okupiranja *mainstream* medijev in preoblikovanja javnega mnenja. Takoj navduši strukturiranost in mrežnost delovanja – od sekcije za fizično okupacijo nacionalne televizije in sekcije izdelave viralnih promoposnetkov do sekcije za mobiliziranje med ljudmi v četrtih in priprave lastnih časopisov, ki obravnavajo lokalne iniciative in jim dajejo teoretski premislek.

Gruča ljudi, ki pride skozi vhodna vrata, me odnese dve nadstropji višje, kjer že poteka okrogla miza. Razmisleki in okvirji političnega delovanja se zgoščajo na treh oseh: dolg, demokracija in pravice. Dolg kot temeljni družbeni odnos, kot nova oblika nadzora, kot forma, ki uokvirja procese produkcije in družbene organizacije in ki kreira nove subjekte, identificira nove relevantne tarče političnega boja. Dolg kot mehanizem uravnavanja razmerij moči, kot generator prekerizacije, socializiranja izgub in privatizacije skupnega. Hkrati s svojim ustrojem prinaša izpraznjenost, nevtralizacijo demokracije, ki se odraža v izginjanju socialnih pravic in normalizaciji obstoječega (prekernega) načina življenja. Kjer se dolg preplete z demokracijo in (socialnimi) pravicami, prinese vzpon nacionalizmov in fašističnih politik (migracijske politike – trdnjava Evropa), ki upravičujejo politike *austerity*, hkrati pa polnijo izpraznjen prostor solidarnosti in socialnih programov, ki so bili ljudem odtujeni. Obenem so bili ljudje kot subjekti depolitizirani, ločeni od skupnega. Glavne ideje, ki so zaokrožale okroglo mizo, so bile vzhajanje novih, avtonomnih političnih subjektov, ki bi skozi bazični konstitutivni proces (*constituent process*, koncept, ki izhaja iz španske agende, ga pa povsem ločujejo od klasičnih ustavodajnih procesov ter ga pojmujejo kot proces krepitve moči in povezovanja alternativnih mrež od spodaj), radikalno demokratičen, ustvarjali nove oblike skupnega, te pa bodo presegle nacionalne ravni. Skupno je prepričanje, da se ni več možno zanašati na suverenost držav ter da je treba iskati alternative na vseevropski ravni – s skupno vizijo oblikovanja

družbe, temelječe na samoupravljanju (*autogestion*) skupnega ter realnih potrebah in željah posameznikov. Nedodelana je ostala ideja z anarhističnim ozadjem o lokalnih gibanjih, ki bi se združila v alianso, federacijo gibanj, ta pa bi bila skupno koordinirana, omogočala bi tako decentralizirane akcije kot rotacijo lokacij trenutkov konvergence.

Radikalizacija demokracije

Delavnice, ki so v naslednjih dveh dneh potekale, so pomenile konkretizacijo skupnih idej skozi različne teme. V petek popoldne se v socialnem centru Cruce odvije delavnica o demokraciji direktne akcije, ki smo jo pripravili 150-jevci: gre za mehanizem odločanja, ki je alternativa konsenzualnemu načinu (preseže npr. *per se* blokado določene akcije, dolgotrajne in izčrpavajoče pogovore o načinu pogovarjanja itn.) in ki osebni zgodbi daje aktivističen naboj, politično legitimnost, ko jo spremeni v referenco za akcijo ali iniciativo. Omogoči trenutke srečanja med različnimi realnostmi, ki se ne doživljajo nujno kot politične, a krizo vseeno občutijo, in iskanja povezav med strategijami preživetja kot dobrimi praksami organiziranja življenja in partikularnimi boji, ki jih poveže v skupno fronto. Omejujejo jo zgolj temeljna pravila – npr. zavračanje predstavnštva, nasprotovanje diskriminatornim praksam, neškodovanje gibanju na račun lastne agende. Vprašanje uporabnosti na nacionalnem ali transnacionalnem nivoju je vezano na samo metodologijo – z izvajanjem demokracije direktne akcije v vsakdanjem življenju znotraj procesov izgradnje skupnega se samogenerira, spreminja in nažira druge načine odločanja. Med prisotnimi gibanji predstavlja izjemno izkušnjo, saj druga odločajo prek konsenzov, in se tako izkaže za zanimiv politični eksperiment, ki med udeleženci delavnice zbudi ogromno zanimanja. Po delavnici spoznam svojo sorodno dušo, tipa, ki v zveščič dokumentira celotno dogajanje okrog 15M – skice dogodkov in haikujem podobne opombe dogajanja. Pokaže mi na stavbo po ulici navzgor in omeni, da so imeli v njej do pred mesecem dni socialni center, v katerem so ustvarili bogato knjižnico alternativne literature in znanja, ki se je ustvarjalo znotraj gibanja, dokler jih ni policija deložirala in jim znanja zasegla.

Ni casas sin gente, ni gente sin casa!

Niti hiš brez ljudi niti ljudi brez hiše!

S kolegom se odpraviva nazaj v Patio Maravillas, na večerno delavnico *Housing is a right*, na kateri skupina, ki se ukvarja z zaustavljanjem deložacij, predstavi svoje delovanje. Politični kontekst deložacij je vezan na nepremičninski balon, disfunkcionalen bančni sistem (hipoteke so ustvarile drugi špekulativni trg, na katerem se trguje z dolgovi), krvosesne obresti, ki uničujejo male dolžnike, in na zadnje, ustanavljanje slabe banke za odpis dolgov bankam – kar seveda pomeni neposredno nove oblike varčevanja. Pri tem opisan španski politični kontekst ni osamljen primer, saj se podvaja široko po Evropi. Delujejo na načelih, da je namestitev temeljna socialna pravica, ki odpira dostop do drugih pravic (znanje, socialna mreža, zaposlitev itn.), in ne stvar sistematičnega poblagovljenja. Boji proti deložacijam imajo močne korenine v sosedskem organiziranju, skupščinah v četrtih, ki so pomemben element mobilizacije za preprečitev deložacije.

Znova osupne visoka stopnja organiziranosti mreže, ki deluje na več ravneh: npr. pravna, ki deluje s ciljem spremembe zakonodaje: moratorij na deložacije, uzakonjenje maksimalne stopnje najemnine, ki ne sme presegati tretjino mesečnega prihodka, dekriminalizacija zasedbe praznih objektov, nasprotovanje indeksu euribor, ki uravnava višine obresti. Poudarjajo pomen osebnega angažiranja, saj ne želijo biti predstavniki osebe, temveč spodbujajo *protagonismo social* (ko oseba prevzame »glavno vlogo«, nadzor in si ponovno prilasti svoje življenje), hkrati pa človeka maksimalno okrepijo in v boj vključijo široko solidarnostno mrežo, ki z različnimi akcijami blokira proces deložacije (npr. zasuvanje bančnega uradnika s klici, e-pošto, faksi; direktna pogajanja na banki, na katera osebo spremlja vsakič druga skupinica ljudi; izdelava posebne aplikacije za telefon, ki obvešča o lokaciji in času deložacije itn.). Stopnja organiziranosti aktivistov in predvsem izkušnja solidarnosti znotraj skupnosti povzročita kurjo polt. Sploh če se človek spomni poskusa preprečitve deložacije v Litiji – ampak ok, bil je naš prvi poskus.

Austerity in vzpon (neo)fašističnih politik

Z nastopom krize in predvsem z vpeljevanjem politik zate-

govanja pasu je prišel tudi razcvet (neo)fašističnih praks (od sovražnega, šovinističnega govora, uperjenega predvsem proti migrantom, do odkrito fašistične ideologije). V pred kratkim izborjenem socialnem centru La Morada, v ledeno hladni sobi brez prave infrastrukture in na rahlo zmačkano jutro kolega Grka potegneta srhljivo časovnico, ki poveže situacije v državah z začetkom *austerity* paketov preko Španije!, v kateri gibanja cvetijo in sta solidarnost ter skupen boj na vrhuncu, do Grčije, ki je v tretjem stadiju, ko gibanja zamirajo in vedno večjo veljavo pridobiva fašistična praksa. Pri tem ne gre povsem posploševati, saj je tudi v Kataloniji opazen vzpon populistične, desničarske separatistične politike, usmerjene proti arabskim in afriškimi migrantom ter z izrazito težnjo po odcepu od Španije, ki onemogoča delovanje drugih gibanj, gradnje skupnega.

V Grčiji so nepovezane skupine nacionalistov, ki so prej delovale neartikulirano, dobile okrilje po volitvah, ko je v parlament prišla stranka *Golden Dawn* z izrazito šovinističnim diskurzom, elementi nacistične ideologije (npr. sterilizacija hendikepiranih) in moralistično transparentnostjo (ne skrivamo lastne ideologije, a vsaj nismo korumpirani kot ostala politična srenja). Pri čemer je pomembno poudariti, da je stranka zgolj najvidnejši del fašističnega stroja, ki ima korenine v uradnem diskurzu (ta se odraža tudi v delegitimaciji levičarskih gibanj, ki so postavljena v isto kategorijo kot desničarska), v policiji, ki redno izvaja fašistične prakse/v njih sodeluje (npr. akcija *Xenios Zois*, s katero so sistematično kaznovali migrante), v medijih. Aktivista iz Aten sta opozorila na nemogoče pogoje delovanja, na patroliranje oboroženih pripadnikov stranke, ki so se obenem vtihotapili v skupnosti s ponujanjem skupnostnih, socialnih programov in grajenjem navidezne alternativne solidarnostne mreže, ki je vladajoča politika ne more ponuditi (npr. deljenje brezplačnih obrokov; organiziranje krvodajalskih akcij – seveda je vstopni pogoj nacionalna pripadnost) – pri tem so seveda v prednosti pred antifašističnimi organizacijami, ki jim poskušajo kontrirati, saj se stranka financira neposredno iz volilnega proračuna in lahko torej nemoteno širi svojo mrežo storitev in rekrutiranja. Ekstremni primer Grčije pomeni le realizacijo latentnega stanja, ki je prisotno in se krepi tudi drugod – sovražni govor in zaostrovanje migracijske politike, socialne zakonodaje, ki temeljijo na zaslužnosti in kriminalizaciji revščine niso nič novega, so pa kazalci, ki jih je pri nadaljnem organiziranju treba upoštevati.

Nove socialne pravice

Močna agenda, ki se je poleg *constituent process* uveljavila v Madridu, je bila tudi ideja skupne platforme, kartografiranja novih socialnih pravic – izpostavljeno je bilo namreč vprašanje pomanjkanja agende, ki bi poleg povezovanja prek komunikacijskih orodij in akcij utemeljevala gibanje. Analiza, ki so jo naredili italijanski kolegi, govori o socialnih pravicah, ki funkcionirajo kot dolg (soroden proces se dogaja tudi pri nas z implementacijo nove socialne zakonodaje, ki spremeni socialne transferje v kredit), obenem pa so se pravice spremenile v socialne storitve, katerih izvajanje je vezano na odplačevanje državnega dolga. Nove socialne pravice, ki bodo zgrajene skozi konstitutivni proces in bodo vključevale tudi mehanizme zaščite in uresničevanja teh pravic, naj bi temeljile na načelih odprtosti, transformativnosti, prilaganja skladno s potrebami in željami ljudi; vezane bi bile na prebivanje v določeni državi (*residency* namesto *citizenship*), pri čemer bo nacionalno državljanstvo preseženo in zamenjano z evropskim in tako ne bo pogoj za uživanje pravic – že samo dejstvo, da človek nekje prebiva, naj bi mu zagotavljalo vse pravice; neodtujljivost (njihovo uresničevanje ne bo pogojeno z dolgom); skupno samoupravljanje; izgradnja skupnega, znotraj katerega se bodo pravice uresničevale.

Asamblea general

Delavnice so odrle množstvo vprašanj, idej in skupnih platform, ki naj bi se sintetizirale in konkretizirale na zaključni skupščini – skoraj štiriurna debata, ki se je pod skrbnim moderiranjem izvila iz pasti frustracije ob dolgotrajnosti ali vsiljevanju političnih agend. Izkupiček skupščine je konsenz (hehe) okrog izgradnje skupnega komunikacijskega orodja, ki ga oblikuje in sorazvija tehnična ekipa, ter osnutek skupnega koledarja s poudarkom na konvergenci ob srečanju vrha EU v marcu 2013 v Bruslju ter maju 2013 kot mesecu decentraliziranih vseevropskih akcij. *We'll see, what happens.* ∞

Jacques Ellul

krščanski anarhist

piše MATIC KOCIJANČIČ

Jacques Ellul

Jacques Ellul

Jacques Ellul

Jacques Ellul

Dve pismi

Zasneženega decembra leta 1962, teden dni pred angleško veliko zmrzaljo, je Françoise Lung prejela pretipkano različico pisma svojega prijatelja Guya Deborda, ki je izredno nerad uporabljal pisalni stroj. Ta pomemben teoretik sodobne revolucionarne misli, ki je svoj sloves utrdil v študentskih gibanjih šestdesetih in je tudi slovenskemu bralcu poznan predvsem po svojem najprodornejšem delu iz tega obdobja, Družbi spektakla, je bil vse življenje karseda previden pri sprejemanju tehnoloških inovacij v svoje intimno okolje, pa tudi skeptičen glede njihovega družbenega pomena – konec koncev je tehnologija ena izmed pojmovnih protagonistk njegove pronicljive teorije spektakla. Tehnološki konservativizem si je delil z mnogimi francoskimi intelektualci, med katerimi je instinktivni odpor do tehnike pozneje poleg Jea-na Baudrillarda bolj prefinjeno reflektiral tudi Jacques Ellul. Medtem ko je bila Debordova zavrnitev Baudrillarda precej preprosta, ker je zanj predstavljal klasičen primer »zastarelega modernističnega institucionalista«,¹ je bil njegov odnos do Ellula precej bolj zapleten.

Pismo Lungovi nam pripoveduje prav o začetku tega odnosa. Debord v tem pismu namreč odgovarja na njeno vprašanje, kako reagirati na prepire, ki vse bolj razdružujejo krog sodelavcev njene revije. Debord meni, da so k tem nesoglasjem največ prispevali pisci s krščanskim ozadjem. Svoje stališče poskuša podati prek lastne izkušnje; Lungovi poroča o srečanju z nenavadnim krščanskim revolucionarjem, nekim Jacquesom Ellulom, ki da izjemno dobro pozna Situacionistično internacionalo in se z njenimi privrženci strinja skoraj v vseh poglavitnih točkah, s pomembno izjemo odnosa do krščanske vere.

Debord nadalje hvali Ellulovo delo Propaganda,² v katerem zaznava odlične detajle, ki jih je vredno vključiti v priporočeno branje, kar zadeva družbeno teorijo, kot celota pa ga ne prepriča, predvsem zato ne, ker naj ne bi ponudilo »prepoznanja ali vsaj hipoteze neke sile, zmožne konstituiranja alternative« družbenim strukturam, ki jih kritizira. V tem pri Ellulu vidi prototip krščanske prezence v takratnem revolucionarnem okolju. Levičarski kristjani se, kot pravi Debord, namesto »jasno zahtevane spremembe« vedno znova poslužujejo čezmerno abstraktnih, »motnih« zamisli, ki zavirajo pravo družbeno akcijo. Pismo zato začne z odločnim navodilom, naj Lungova ignorira vse krščanske pisce, ki bi želeli sodelovati pri reviji. Dobesedno pravi takole: »Rešiti se kristjanov na levici, tudi tistih z dobrimi namerami, je prva naloga katerekoli revolucionarne teoretske raziskave.« To podkrepi še z drugim antologijskim izrekom: »Obenem se za debato o krščanstvu zdi, da jo je nemogoče izkoreniniti, kar je zanjo na žalost tipično.«³

Razhajanja z Debordom se spominja tudi Ellul, ki se v delu Anarhija in krščanstvo,⁴ objavljenem leta 1988, bežno dotakne njunega soočenja: »Veliko reči (med drugim tudi nekaj stikov, ki sem jih imel s španskimi anarhisti v tistem času) me je približalo anarhistom. Toda bila je nepremagljiva ovira: bil sem kristjan. To oviro sem občutil vse svoje življenje. Leta 1964 me je npr. pritegnilo neko gibanje, ki je bilo zelo blizu anarhizmu, in sicer situacionizem. Imel sem precej prijateljske stike z Guyem Debordom in nekoč sem mu jasno postavil vprašanje: »Ali bi se lahko pridružil vašemu gibanju in delal z vami?« Odgovoril mi je, da bo o tem govoril s svojim tovariši. Odgovor je bil zelo jasen: ker sem kristjan, se ne morem pridružiti njihovemu gibanju.« Debordova brezpogojna zavrnitev Ellula pa je še zgovorneje dokumentirana in reflektirana v njuni korespondenci iz leta 1968. Debord v pismu, poslanem 2. februarja, zapiše: »Najino poglavitno nestrinjanje (tisto, iz katerega izvirajo vsa druga) je vprašanje religije; obenem pa se vsi – ti in mi – strinjamo, da je ta točka povsem središčna.«

Iz teh dokumentov je torej razvidno, da je Debord v krščanstvu videl pomembno oviro za kakršnokoli usodnejšo prevratniško družbeno akcijo.

Dve ravni

Kaj je tako zloveščega v odnosu kristjana do oblasti? Zakaj moramo, če si kot prevratniki želimo konkretne in jasne družbene spremembe, najprej vzeti besedo kristjanom, tudi tistim, ki si z nami delijo »dobre namere« ?

Za približen odgovor na ti dve vprašanji je treba, prvič, okvirno zarisati skupne točke zgodovinskih političnih stališč in dejanj krščanskih cerkva in, drugič, ugotoviti, kakšni – če sploh kakšni – politični drži daje prednost Biblija kot izvir in stičišče raznolike in vendar homogene krščanske družčine. Nobena skrivnost ni, da večino historičnih krščanskih cer-

kva bremeni gnusna preteklost povezovanja z najrazličnejšimi oblikami državne represije: od rimskih cesarjev prek fašističnih diktatorjev do demokratično izvoljenih predsednikov. Vendar Debord Ellulu ne očita teh zgodovinskih zablod. Ve namreč, da Ellul obsoja tako konformizem, ki je močno zaznamoval odnos kristjanov do preteklih in sodobnih oblasti, kot tudi cerkveno pečanje z institucijo države in celo udejstvovanje v nekaterih segmentih izvrševanja oblasti. Ellul v Anarhiji in krščanstvu brez zadržkov oriše politična stranpota krščanskih cerkva, a obenem dokazuje, da je sólo biblično sporočilo daleč od napeljevanja na karkoli podobnega. Ellul z analizo ključnih odlomkov Stare in Nove zaveze, ki – neposredno ali posredno – zadevajo področje političnega, to tudi jasno pokaže. Osnovna svetopi-semska pozicija, najsi jo beremo skozi oči judovske tradicije ali v horizontu krščanskih kanonov, je, da je politična oblast nekaj problematičnega, včasih izrazito slabega, v odločilnih odlomkih pa celo nekaj, kar je v izključni domeni poosebljene totalitete zla. V luči teh odkritij Ellul izlušči sklep, da bi morale skupnosti, ki se opirajo na Sveto pismo – če bi bile zveste temu temelju (v poudarku na Bibliji se seveda vidi Ellulova protestantska provenienca) – nastopiti odklonilno do priznavanja kakršnekoli oblasti.

Ellul torej sam obsoja tisto, s čimer sodobni diskurzi, sorodni Debordovemu, običajno napadajo religiozne prakse. S tem doseže, da njegova stališča lahko kritiziramo samo, če poznamo sporočilo Svetega pisma, ne le spiska najpopularnejših manipulacij z njim.

In ravno v tem se skrivata moč in izzivalnost Anarhije in krščanstva. Ideja, da Sveto pismo sugerira subverziven odnos do polja političnega, je za razpravo o odnosu krščanstva do družbe nekaj precej svežega, vsaj v tisti neizprosni jasnosti, ki jo tej tezi daje Ellul. Kar zadeva odnos zahodnih cerkva do oblasti, te s politiko pogosto operirajo kot z nevtralnim poljem, pač še enim možnim orodjem za uresničevanje (ali zatiranje) krščanskih »ciljev«. Pogosto se zavzemajo za to, da bi se nekatera družbena vprašanja rešila v skladu z njihovo interpretacijo bibličnega sporočila, čeprav se sam politični instrumentarij, ki naj bi takšne odločitve sprejema, le redko problematizira. V tem seveda lahko prepoznamo samoohranitveni nagon ali pogosto celo preračunljivo hlepenje cerkvenih avtoritet po sodelovanju pri posvetni oblasti, vendar Ellul pokaže, da odločanje o tem, ne glede na dejansko prakso, ni prepuščeno duhovnim voditeljem, če želijo ostati zvesti Bibliji: da, skratka, ni nekaj, kar bi Sveto pismo posamezniku ali skupnosti verujočih prepuščalo v prosto presojo na podlagi posredne izpeljave in interpretacije drugih svetopisemskih nauk. Bralec Anarhije in krščanstva je postavljen pred radikalno in s provokativnimi navedki podkrepļjeno trditev: Biblija neposredno obsoja oblast kot tako. Biblija je anarhična.

Pri Ellulovih somišljenikih – kristjanih na levici, kot jih v pismu Lungovi poimenuje Debord (četudi Ellul strogo zavrača tako levičarsko kot desničarsko politično identiteto) – je stereotipna kritika krščanstva, ki svoje argumente gradi na zgodovinskih interpretacijah njegove družbene vloge, izgubila svojo moč. Ti anarhistični kristjani so namreč zgodovino krščanstva poznali dosti bolje od situationistov in bili pri njeni kritiki še toliko bolj neizprosni. Nesmiselno bi jih bilo diskreditirati s tem, kar so diskreditirali sami. Debord je torej v luči opisanega spoznanja prišel do sklepa, da je krščanstvo kljub njegovi očitni škodljivosti revolucionarnim zahtevam »nemogoče izkoreniniti« na zgolj intelektualni ravni. Svoje pismo sklene z ugotovitvijo, da je treba dialog s kristjani brez kompromisa prekiniti z orodjem ignorance, preden bi lahko prešel na neko drugo raven. Na katero raven?

Eden izmed osnovnih aksiomov klasične anarhistične teorije je trditev, da je vsaka oblast po svojem bistvu nasilna. V odporu do nasilja se lahko upraviči odpor do vsake oblasti. Ellulovo prizadevanje za krščansko apologijo anarhizma, ki je vrh doseglo v Anarhiji in krščanstvu, pa je privedlo do zanimivega zasuka te formule, ki je – če ji zares prisluhnemo – zavezujoča. Medtem ko večina anarhističnih gibanj to enačbo sprejema samo enosmerno – tj. vsaka oblast je nasilje – jo Ellulov krščanski anarhizem obrne tako, da zadeva obe strani; vanjo vnese strog enačaj. Vsaka oblast je nasilje – in vsako nasilje je oblast(no).

V tem navidez nepomembnem obračanju besed se skriva izjemno odkritje. Ellul namreč pokaže, da je anarhizem kot tak v svoji najradikalnejši obliki nujno nenasilen, celo antinasilen. S tem razbije podobo krvavega revolta, ki je od nekdam globoko vtisnjena tako v splošno mnenje o

anarhizmu kot tudi v nezanemarljiv del anarhističnih praks. Krščanski tujek v burnem dogajanju šestdesetih let je torej prevratniški politični teoriji pokazal ogledalo, ki pravi: Tudi vi ste eni izmed teh, ki so željni oblasti. Tudi vi ste (potencialno zgolj) oblastniki, tudi vi hlepite po nasilju. V svoji najvljudnejši maniri je Ellul še vedno grobo jasen; anarhistična stališča prihajajo navzkriž s klasičnim anarhističnim delovanjem, ker pridejo navzkriž z vsako klasično politično akcijo. Celoten spekter politične akcije je treba redefinirati (in se ne le vključiti vanj), da bi lahko delovali politično in hkrati anarhistično.

Zvestoba takšni drži terja odrekanje samouresničevanju v sferi dnevnopolitičnega dogodka in negativni ali pozitivni identifikaciji z njim, umik v neko drugo sfero: umik, ki ga Debordov krog v svoji družbeni kritiki, povezani prav s takšnim dogodkom, preprosto ni bil zmožen. Debord Ellulove revolucije ni mogel sprejeti, kajti njegovo delovanje je bilo nerazdružljivo prepleteno z negativnim motrenjem klasičnega koncepta oblasti; njegova politika je bila povezana z vsakdanjo politiko. Bil je prepričan, da je spektakel treba uničiti s spektaklom. Ellulovo delo pa poziva k umiku iz mimetične logike nasilja v nekaj drugega, neznanega. Ta prehod je za filozofsko izhodišče, ki bistvo človeka razume zgolj v kontekstu razrednega boja, pravzaprav nemogoč, ker se lahko začne samo na izrazito osebni, duhovni ravni. Ellul v Anarhiji in krščanstvu pokaže, da težava ni samo v razporedu kolesc, ampak da je problematičen celoten politični stroj z ogrođjem vred. Iz njega je treba izstopiti. In za tak izstop je potrebno zaupanje v nekaj, kar to ogrođje presega. Politična logika, ki človeka razume kot izključno družbeno bitje in ki jo v večjem delu Družbe spektakla obnavlja Debord, se izkaže za nezmožno narediti ta preskok.

Tako lahko naposled razumemo, zakaj odmevna gibanja šestdesetih let Ellula nikakor niso bila pripravljena tolerirati v svojih vrstah (in s tem nakažemo problem, ki je tudi danes še kako živ, saj podobno pač velja za njihove bolj ali manj legitimne dediče). Že samo s svojo pasivno – da ne rečemo občudovalsko – prisotnostjo je Ellul relativiziral tisto najsvetejše, kar je ta gibanja konstituiralo, združevalo in vzdrževalo: zatiranje zatiralca. S svojimi zamislimi – in tudi s tiho navzočnostjo svoje veroizpovedi – je kazal proti obzorju čistega prevrata: obzorju, ki ga zatiranje, takšno ali drugačno, nikdar ne more doseči. ∞

Jacques Ellul

(*Članek je skrajšana različica spremne besede k slovenskemu prevodu Ellulove knjige Anarhija in krščanstvo.*)

Jacques Ellul

Jacques Ellul

1. Ta izvrstni primer situacionistične dikcije najdemo v delu Ken Knabb: *Situationist International Anthology*, Berkeley: Bureau of Public Secrets, 1981, str. 211 (citirano po: *http://www.uta.edu/huma/illuminations/kell17.htm*). Knjiga je dostopna na naslovu: *http://www.bopsecrets.org/SI/*.

2. *Propagandes*, Pariz: A. Colin, 1962; Pariz: Économica, 1990.

3. Izbrana pisma so na medmrežju dostopna v angleščini (*http://www.notbored.org/debord.html*), v izvirmiku pa so izšla v zborniku *Correspondance*, Pariz: Librairie Artheme Fayard, 1999–2008 (sedem knjig).

Jacques Ellul

4. Jacques Ellul, *Anarhija in krščanstvo*, Ljubljana: KUD Logos, 2009.

Anarhistična antimetoda v znanosti

primer Feyerabend

piše BORUT TRPIN

Ne zdi se verjetno, da bi se papež posluževal stališč človeka, ki bi svojo teorijo imel za anarhistično. Pa vendar se zgodi. () Pred dobrimi dvajsetimi leti, ko je Benedikt XVI., takrat znan še kot kardinal Joseph A. Ratzinger, to naredil v svojem govoru o krizi zaupanja v znanost v moderni dobi. Ratzinger je sicer v tem času imel več govorov o krizi modernega človeka, ki je izgubil zaupanje tako do marksizma in utopij, spiritualnega, etike in tudi znanosti. Rešitev je jasna: obrat nazaj k večnemu idealu, trdni katoliški veri, ki edina trajno osmišlja človekovo bivanje. Kako je papa Ratzinger, ki skozi razprave o krizah modernega človeka vleče nit proti vrnitvi k tradicionalni katoliški veri, sploh lahko uporabil stališče (teoretičnega) anarhista? Odgovor je v bibliji anarhistične teorije znanosti, knjigi Paula Feyerabenda (prevedeni v slovenščino). Ne gre za to, da bi kardinal Ratzinger to delo citiral, ker gre za biblijo anarhistične znanstvene teorije, tega takitak ne sme (2 Mz 20,3). Razlog, da se je takrat še bodoči papež poslužil primera iz temeljnega dela anarhistične epistemologije, je bolj enostaven. Feyerabend je v svojem delu namreč uporabil primer Galileja, ki ga je inkvizicija obsodila na dosmrtni hausarest, pri tem pa omenil, da je bilo ravnanje cerkvene inkvizicije skladno s pravili takratne znanosti (Galilejo je dejansko storil kar nekaj napak in je imel izpodbitno teorijo). Poleg tega je Cerkev za razliko od Galileja ravnala tudi družbeno odgovorno, saj je predvidela tudi socialne in etične posledice Galilejevih odkritij. Dovolj za Ratzingerja, da prek citata nemškega fizika Weizsackerja (ki je med drugim sodeloval pri razvoju atomske bombe za Nemčijo!) izjavi, da obstaja ravna linija (neodgovorne) znanosti od Galileja do razvoja orožij za množično uničenje. Poanta Feyerabenda sicer ni bila v tem, da je Galilejo ravnal neodgovorno, ampak da je ravnal anarhično oz. da se prelomi v znanosti dogajajo samo zunaj kakršnihkoli metodoloških omejitev. V času Galileja, stvaritelja enega izmed prvih teleskopov, optična teorija, recimo, še ni razpolagala z razlago delovanja teleskopa, tako da bi moral ob upoštevanju sprejetih znanstvenih teorij vsa svoja teleskopska opazovanja zavreči – Galilejo pa je, nasprotno, ustvaril pravila na horuk () o delovanju teleskopa in jih uskladi s svojo prelomno teorijo. Prav pravila na horuk, ki prelomna odkritja varujejo pred propadom in usmerjajo nadaljnje raziskave, so en izmed pomembnih elementov anarhičnega razumevanja znanosti in znanost približujejo mitskemu. Nove ideje in drugačna razumevanja naj bi znanost bogatila, saj je le-ta živi korpus, ki se neprestano spreminja in izpopolnjuje. Čeprav je zven teh misli prijeten, pa je znanost v marsičem podobna mitom. Zavrnitev osnovnih stališč ne proizvede novih debat, marveč povzroči tabujske odzive (zavrnitev možnosti za obstoj stvari zunaj uveljavljene znanosti) in sekundarne prevetritve (pravila na horuk). To se še vedno dogaja in tudi danes bi ugledni avtoritarni znanstveniki, če bi jih prestavili v čas Galileja, stopili na stran inkvizicije.

Prelom

Zgodovinopisje pozna več razlag razvoja zgodovine; trenutno je pomembno predvsem to, da je glavni tok zgodovinopisja podan v kontinuirani razlagi dogodkov (npr.: rast nesorazmerja med sredstvi in pravicami fevdalcev in meščanstva v Franciji 18. stoletja francoska revolucija padec revolucije Napoleon). Podobno velja za posebno področje zgodovinopisja znanosti, kjer razvoj običajno poteka brez pretresov na podlagi kopičenja podatkov in odkritij. Kopernikov obrat je tako možen le zaradi novih podatkov, ki so pokazali, da geocentrizem ni pravilen model vesolja. Tovrsten potek sicer deluje prepričljivo, saj se kot prava zgodba odvija linearno. Feyerabend bi tovrstnemu poteku nasprotoval, prav tako tudi Kuhn, Foucault in drugi teoretiki, ki so se posvetili predvsem momentu preloma v razvoju znanosti. Kaj

je tisto, kar omogoča, da Galilejo uveljavi Kopernikov obrat (Kopernik je sicer vedno trdil, da njegova razlaga ni dejanska, ampak samo omogoča lažje izračune) proti geocentrični razlagi vesolja? Moč argumenta očitno ne, saj njegova teorija v okviru takratne znanosti enostavno ni stala skupaj. Kako in zakaj torej poteka prelom? Kuhn kot vzrok za preobrat iz ene znanstvene paradigme v drugo razume vedno večje naraščanje protislovij v predhodni teoriji in vedno večjo enostavnost nove. Foucault po drugi strani pri prehodu iz ene episteme v drugo vidi predvsem političen oz. oblasten vpliv, Feyerabend pa združi oba. Za uveljavitev nove znanstvene paradigme ne odgovarja moč argumenta, saj je argument prelomne teorije v neskladju s predhodno. Razlogi so torej lahko bodisi racionalni (preprostost, natančnost nove teorije), retorični ali politično-oblastni, v vsakem izmed teh primerov pa Feyerabend v njih vidi nevarnost. Edini pravi kriterij za uveljavitev nove znanstvene paradigme bi namreč bilo demokratično glasovanje – ljudstvo naj bi izbiralo teme, ki bi se jih preučevalo, v procesu izbire prave teorije pa bi svoj glas poleg znanstvenikov imeli tudi laiki. Čeprav se zdi tak poskus naiven in utopičen, je cilj, h kateremu stremi, predvsem ta, da bi ljudje znali kritično vrednotiti znanstvena spoznanja, liku znanstvenika pa se ne bi pripisovalo apriorne avtoritete in nezmotljivosti. Podobno, kot lahko zavestno izberemo svojo vero in najljubšo zvrst glasbe, bi morali zavestno tudi premisliti, če nas znanost prepriča.

Feyerabend znanosti ne razlaga skozi prizmo anarhizma, znanost je anarhistična. Prav to mu omogoča, da sebe ne dojema kot (političnega) anarhista, saj anarhizem dobi mesto zgolj v njegovem pisanju o znanosti, ki je bistveno anarhistično podjetje. Le odsotnost (univerzalnih) znanstvenih metod omogoča pravi razvoj znanosti. Edino načelo, ki lahko usmerja razvoj znanosti, je torej dadaistični (>>kar češ<<). Nobena ideja ni slaba, vsaka ideja lahko širi našo vednost.

Znanost dvajsetega stoletja laik lahko opiše v nekaj prelomnih dosežkih: mikrovalovka, obisk Lune, antibiotiki, internet in nekaj pravljicnih prvin. Pravljična govori o tem, kako imajo samo znanstveniki dostop do dejanskosti prek prave metode, s katero odločijo, katere nove ideje bodo sprejete in katere zavržene. Idealna država naj bi bila ideološko nevtralna. Vpliv religije, vpliv mitov, vpliv tradicije – vsi ti ideološki viri imajo nek domet, vendar krožen, saj delujejo prek političnih dejavnikov. Tovrstne ideologije sicer imajo dostop do države, vendar samo skozi glasovanje in po presoji možnih posledic. Na tak način se v procesu izobraževanja, denimo, poučuje razvoj glavnih religij. Ne kot dejstva, ampak kot zgodovinski fenomen. Feyerabend ob tem omenja znanstveno ideologijo kot pravljico, ki se predstavlja kot dejstvo in ne kot zgodovinski fenomen. Ni sprejemljivo, če bi kdo rekel, da veruje/verjame, da se Zemlja vrti okrog Sonca, ampak je to (nekritično sprejeto) dejstvo. Prostor za anarhično razlago znanosti se torej odpira v avtoritarni znanosti, ki iz sebe dela pravljico o tem, da lahko s svojo metodo presoja, katera dejstva postanejo sprejeta dejstva. Kot je pokazal Feyerabend, je problem te pravljice v tem, da znanost ne razpolaga z univerzalno metodo. Znanstveniki nova spoznanja ne odkrivajo zaradi posebne čarobne palčke, ampak ker so se z določenim problemom poglobljeno ukvarjali neko daljše obdobje in dobro razumejo okvir svojega problema. ∞

Konec: 7485 znakov.

Znanost: rigidna/svobodna? Obstajajo univerzalne metode/pravila? Ali znanost sploh ### sledi kakšnim pravilom? Kako se pravila oblikujejo?

Dve dogmi anarhizma

piše ANŽE DOLINAR

Anarhizem se je zgodovinsko pojavljal v različnih oblikah in preoblikah. Prav tako kot praktično vsaka druga oblika politične misli, vkolikor jo pogledamo pobližje. Nabor različnih interpretacij sam po sebi seveda ni problematičen, kvečjemu nasprotno. Problematično je dejstvo, da sta se iz neke – za zdaj predpostavimo, da enotne – ideje razvili dve povsem nasprotujoči si liniji politično-filozofske misli. **Govorimo o klasičnem anarhizmu na eni strani in na drugi o libertarizmu, kot se razvije v drugi polovici 20. stoletja.** Zdaj smo oboje dolžni osvetliti, in to predvsem v luči tistih predpostavk, ki so obema linijama skupne.

1. Za tisto, kar smo poimenovali klasični anarhizem, so, na kratko, značilni predvsem zavračanje **države**, ker krati in omejuje človekovo **svobodo**, zavračanje **religije**, ki počne isto, ter poudarek na **samolastništvu posameznika**. Vlada, lastnina in religija so tempelj človekovega suženjstva. Najprej povejmo, da se je besedi anarhizem in libertarizem dolgo preprosto enačilo. Znan anarhistični časnik iz 19. stoletja se je na primer imenoval *Le Libertaire*. Toda libertarizem se razvije v 70-ih v ZDA, in to predvsem v akademskih krogih. Tudi tam naletimo na idejo, da **država** in vlada kratita **svobodo**, da mora biti poudarek na **posamezniku** in tako naprej. Dodajo pa bistveno premiso, ki stvari dokončno zaplete, in sicer da svobodo zdaj omogoči prost kapitalističen trg. S tem se argumentacija preseli v sfero tistega golaža idej, ki jih imenujemo neoliberalizem.

2. K neoliberalizmu se seveda še vrnemo, za zdaj pa je treba pokazati, kako se ta zmeda libertarizma še dodatno zavozla. Libertarci namreč zdaj razpadejo na leve in na desne. Ker so seveda vsi za **svobodo** in proti **državi**, se stvari zapletejo pri praksi, torej **lastnini**. Ker oboji trdijo, da je lastništvo nad samim seboj osnova svobodi, tu ni nekega problema. Problem nastopi pri lastništvu nad zunanjimi stvarmi. Levi libertarci, ki so glede tega blizu anarhistom, podpirajo egalitarno porazdelitev zunanje lastnine, medtem ko je za desne neka implicitna povezava med samolastništvom in zunanjo lastnino nekaj povsem normalnega in ni potrebe po redistribuciji bogastva. Meditacijam o lastnini in lastništvu tako ni ne konca ne kraja, argumentacije pa so pogosto zvedene na teze o naravnem stanju.

3. Prebiranje libertarnih teorij in pričkanj zamori še tako vedro dušo, zato se na tej točki ustavimo. Pravo vprašanje namreč ni, katera verzija libertarizma je prava, temveč na kakšnih predpostavkah temeljijo teorije, ki v prvi vrsti izidejo kot nasprotujoče si, v drugi pa nasprotna stališča branijo z enakimi argumenti.

Delno smo na to že odgovorili. Gre za terminologijo, saj se v različnih kontekstih uporablja pojme, kot so **svoboda**, **država**, **lastnina** in **posameznik**. Skupna referenčna točka tako libertarcev kot klasičnih anarhistov je nemški filozof Max Stirner, za katerega je zrel posameznik egoistični posameznik, ki je nujno v konfliktu z državo in institucijami. Interpretacije Stirnerja prepuščamo drugim, dodajmo zgolj, da so ga imeli nekateri za predhodnika Nietzscheja, spet drugi za protoeksencialista in tretji za strukturalista. Priljubljen je bil jasno pri anarhistih, najbolje pa so ga seveda sprejeli v ZDA, sploh individualističen anarhist Benjamin R. Tucker in njegov krog.

4. Toda vrnimo se k temeljnim premisam in terminologiji. Zakaj je problematično politično teorijo začeti z definicijami **svobode**, **države** in institucij? Zakaj je problematično začeti s teorijo, kjer je **posameznik** nek fiksiran in določen del družbe? Da so definicije problematične že same po sebi, nam je seveda jasno.

Vsak postavi svojo in vsaka resnica hitro postane žrtev argumentacije. Tako na primer verjetno najbolj znan libertarec Robert Nozick kot temeljno premiso postavi, da je osnovno načelo menjave, da vse tisto, kar pridobimo pravično, lahko **svobodno** menjamo. Vse lepo in prav, toda kaj je pravična pridobitev in kaj je svobodna menjava? Ko enkrat celoten argument zgradimo na takšni definiciji, za ta vprašanja zmanjka prostora.

Opozorimo, da tu ni govora o neki izolirani skupini posameznikov, ki so svoje bizarne teorije zgradili ločeno od akademske skupnosti in realne politike. Govorimo o akademikih, oni pa tvorijo ideološko superstrukturo ameriške desnice, ki v povezavi z neoliberalnimi ekonomisti dobi globalni naboj in prevlada kot temeljna ideološka logika poznega kapitalizma.

5. Kje zdaj leži dogmatizem? Točno v točki začetka, v vulgarnem mahedranju s pojmi **svobode**, **države** in **lastnine**. Nikakor ni težava v tem, da so ti pojmi predmet politične filozofije, prav tako ni težava v tem, da se teorija osmišlja v polju teh pojmov. Težava je preprosto v tem, da so ti pojmi lahko kvečjemu cilj neke teoretske usmeritve, ne pa njena podlaga. Če stvar poglobimo, je problem v tem, da so ti pojmi postavljeni kot subjekti. To pa ni dobro, zato ker svoboda, država in lastnina niso neke izolirane entitete, ampak serije kompleksnih relacij, ki tvorijo družbeno celoto. Posameznik ni neka preprosta entiteta, ki se ima v samolastništvu, ampak je razvijajoč se individuum, podvržen dinamiki družbenih odnosov.

Razlika ne leži v sami vsebini teh pojmov, ampak v načinu prezentacije. V špekulaciji se dejanski odnos obrne. To je tisto, kar je Marx (uredništvo in kolektiv *Tribune* na tej točki čestita Anžetu Dolinarju, ki je pogumno zdržal

5237 znakov, ne da bi omenil Marxa – vemo, da njegov boj ni bil lahek, hkrati pa razumemo, zakaj je nazadnje le moral poklekniti) očital Heglu, ko je dejal, da sta družina in civilna družba predpostavki države, v špekulaciji pa je ravno obratno. Državljan države ni isto kot državljan civilne družbe in tako tudi svoboda enega ni isto kot svoboda drugega. Tu *de facto* trčimo ob najbolj elementaren problem vsakega poskusa utemeljitve politične filozofije. To je problem možnosti spoznanja tega, kaj lahko vem in kako.

Če **svobodo**, **lastnino** in **državo** enostavno privzamemo, seveda zadosti mo neki romantični potrebi in se hkrati izognemo težavnim spoznavno-teoretskim vprašanjem. Hkrati pa se nam – kot vidimo – lahko zgodi, da naša teorija na eni strani postane legitimacija neoliberalnega projekta, ki vzdržuje stanje bede na tem planetu, na drugi pa lahko vodi v nek agrarni radikalizem, v neizživete hipijejske fantazije, ki imajo malo zveze z resno kritično analizo.

6. Rekli pa smo, da bomo besedo ali dve namenili tudi neoliberalizmu. Do njega iz libertarne paradigme vodi sledeča pot. Ko padeta v vodo teoriji libertarizma kot vzajemne koristi in libertarizma kot samolastništva, preostane zgolj še libertarizem kot teorija svobode. Na kratko: k teoriji svobode obstaja več libertarnih pristopov. Tako poznamo moralne pa nevtralne in namenske definicije svobode. Vse so dokaj banalne, zato ponavadi zagrabijo za zadnjo možnost, in to je enačenje kapitalizma z neomejeno **svobodo**. Bolj kot podpiramo kapitalizem, bolj svobodni bomo. Bolj kot se prepuščamo »nevtralnemu trgu« – bolj svobodni bomo. Kdor ni pripravljen na svobodo, je enostavno lenuh. V ozadju teh nebuloz je pogosto predpostavka možnosti polne zaposlenosti, ki se je seveda znotraj kapitalizma izkazala za popoln nesmisel.

Tu libertarna logika povsem sovpadе z neoliberalno. Razlog za to je v dejstvu, da neoliberalci politično svobodo izvijajo iz ekonomske. Ko to storijo, so štafeto pripravljene prevzeti libertarci. Vendar pazljivo. Za Hayeka (enega od očetov neoliberalizma) pot do politične svobode vodi skozi trg. Argumenti za svobodo postanejo ekonomski, sama ekonomija pa z neoliberalizmom nek abstrakten samoreferenčen sistem. In ravno na tej točki nam pred očmi ponovno zazija temeljni problem začetka, ki smo ga že omenjali. Tudi za Hayeka je namreč trg abstrakcija in nikakor neka substancialna entiteta, ki bi jo lahko zagrabili. In seveda: tako kot klasični anarhisti ideal **svobode** vidijo v nekem primarnem naravnem in pristnem stanju, tako kot ga ameriški libertarci vidijo v dobrih starih časih, ko si je Henry David Thoreau lahko za zgolj nekaj dolarjev sam zgradil hišo, prav tako tudi Hayek sanjari o zlati dobi britanskega liberalizma.

Formula tukaj je jasna prav toliko, kot je škodljiva.

7. Zakaj pa smo, bi se kdo vprašal, v naslovu uporabili besedo anarhizem, če se pa vendarle ukvarjamo z libertarci. Vprašanje je seveda na mestu, prav tako kot kritičen pretres tega teksta. Dejstvo pa je, da so resne ekonomske analize kapitalističnega načina produkcije, ki bi izhajale iz anarhističnih krogov, prej redkost kot kaj drugega. Razloge za to se je poskusilo nakazati. Anarhizem je ponovno pridobil na popularnosti s sesutjem Vzhodnega bloka, ko se je zdelo, da je potrebna neka tretja pot med realnim socializmom in kapitalizmom. Kot pa je za tretjo pot značilno, se je izkazalo, da je bolj kriva kot tretja.

Anarhizem kot doktrina ne more biti odgovor na vprašanje, zakaj so se socialistični projekti preteklosti stišili, prav tako kot težko razloži nenehne krize kapitalizma. Kot je lepo povedal Daniel Bensaid, je treba stalinizem razložiti bodisi kot neposredno nadaljevanje oktobrske revolucije bodisi kot birokratsko kontrarevolucijo. In ravno tu je anarhizem seveda lahko produktiven – kot kritika struktur, institucij in odnosov, seveda v luči dejstva, da so institucije posledica specifične družbene formacije in ne abstrakten represiven aparat po sebi.

In če bi zdaj, na koncu, kdo (povsem legitimno) oporekal, da so spoznavno-teoretska vprašanja nerazrešljiva, da je vse relativno in da četudi je omejena kritika na mestu, alternative ni, bi mu odgovorili, da ni čisto povsem tako. In da je Karl Marx porabil dobrih 30 let, da se je odločil, s čim točno bo začel svojo kritiko politične ekonomije, in da se je v končni fazi odločil za blago, ki ni zgolj koncept, ampak najbolj elementarna oblika produkcije dela v družbi, ki ji pravimo kapitalistična.

Za razliko od svobode in države lahko blago primete v roke. Blago je skupni imenovalc, tisto, kar omogoča našo existenco in ustreza željam ter potrebam človeka. Nekaj, kar nam je zunanje, pa potem naredimo za naše. Je najbolj preprosta družbena forma, v kateri se kažejo produkti našega dela. Četudi je nadaljnji razvoj Marxovega premisleka kompleksen in zamotan, to osnovno dejstvo praktične, materialne preverljivosti ali pa vsaj preprostosti ostaja. Navsezadnje gre Marxu za eksplikacijo blaga in ne njegovo definicijo.

Če nič drugega, smo skušali pokazati, kako nevarno je politične pozicije zavzemati na podlagi arbitrarnih abstraktnih principov, tudi če zvenijo še tako pozitivni. Kako nevarno je v imenu neke racionalistične znanstvene paradigme motriti družbene probleme. To pa je v končni fazi opozorilo, ki ne leti zgolj na anarhizem in libertarizem, ampak na vse teorije, ki želijo kaj povedati o človeški družbi, vključno z marksizmom. ∞

Osvojiti oblast

piše MIHA KORDIŠ

Aktualna kriza v Evropi je daleč najbolj prizadela države tako imenovane evropske periferije, evropskega obrobja – baltske države večji del vzhodne in mediteranske Evrope, med te države pa navkljub specifikam spada tudi Slovenija. A če govorimo o obrobju, mora biti nekje tudi center. To razmerje si moramo na tem mestu pogledati pobližje, saj je bistveno za reševanje krize – čeprav njegove tematizacije v medijih ni zaslediti.

Za države centra so značilni monopolni oziroma oligopolni procesi. To pomeni, da v njih domujejo velika podjetja, multinacionalne korporacije in finančni centri, ki nadzorujejo večji del trga. So v navezi z državo: v zameno za pritek vrednosti in ohranjanje središča podjetja v državi ta intervenira z različnimi oblikami političnega pritiska na ostale države, da jim tako zagotavlja trg za končne izdelke, bolj pogosto pa vir surovin, poceni delovne sile in polizdelkov.

V perifernih državah pa so prevladujoči procesi konkurence. Mala in srednje velika podjetja se med seboj borijo, da lahko nudijo storitve, izdelke in surovine oligopolnim podjetjem. Slednja situacijo seveda s pridom izkoriščajo: njihov položaj jim omogoča, da se lahko kadarkoli preselijo od enega ponudnika k drugemu, to pa sili mala in srednja podjetja v nižanje stroškov. Ker imajo kapitala malo – sesajo ga oligopolna podjetja – si dragega razvoja in modernizacije proizvodnje ne morejo privoščiti. Nižanje stroškov in konkurenčnost zato pomenita odpuščanja, zmanjševanje plač, pritisk na delavstvo. Medijsko najbolj odmevna zgodba, ki lepo potrjuje zapisano, je vsem poznana situacija Mure. Tudi na periferiji država s pripadajočimi političnimi elitami odigra svoje: skrbi za to, da lahko opisani procesi tečejo nemoteno, in ustvarja zanje ugodna tla predvsem z ukinjanjem socialnih pravic, v zameno pa dobiva rento od vrednosti, ki teče v center.

Primer, ki ga oblast pogosto navaja kot dobro prakso, je Nemčija. Argumentacija gre nekako v smeri, da je Nemčija že zdavnaj zategnila pas, v kombinaciji s pregovorno marljivostjo pa je to botrovalo izhodu iz krize. Vsi ostali smo menda leni, neproduktivni in neprilagodljivi, pri vsem tem pa so državljani posamezne države prikazani enotno, kot da družba ni bistveno razklana na delavce in delodajalce, bankirje, politike oziroma peščico tistih, ki ima, in veliko večino, ki nima.

Nič ne bi moglo biti dlje od resnice: Nemčiji gre relativno dobro zato, ker gre vsem ostalim državam slabo. Velika podjetja in finančne institucije centra namreč prenašajo težo krize na tekmujoča podjetja na periferiji z minimalnim lastnim tveganjem in stroški. Da so tudi nemške delavce doleteli varčevalni ukrepi, situacijo periferije še poslabša, saj je s tem izpostavljena še večjim pritiskom. Ob vsem tem pa so proračuni posameznih držav sploh zašli v težave z reševanjem zablod finančnega in ne prenapihnjene javnega sektorja, kot nam iz dneva v dan tvežijo s parlamentarne prižnice.

Tradicionalno so imele suverene države na voljo paleto različnih mehanizmov, kako se spopasti s krizo in vprašanjem konkurenčnosti. Morda najbolj znan je primer Argentine, ki je leta 2002 z devalvacijo valute izšla iz krize. Manever je sicer zmanjšal domačo kupno moč, a je znatno povečal izvoz. Tu pa nas zgodba pripelje do Evropske unije, njene institucionalne zgradbe, fiskalne in monetarne politike. Zastavljena je namreč tako, da zgoraj opisano neenakost med bliščem centra in bedo periferije ohranja.

Evropska monetarna unija je z omejitvijo najvišjega možnega zunanjega dolga in proračunskega primanjkljaja – kar je bilo ustoličeno s Paktom stabilnosti in rasti ter Maastrichtsko pogodbo – onemogočila klasično prehajanje posamezne krize prek spodbujanja domačega povpraševanja. Neoliberalna politika Evropske centralne banke daje prednost nadzorovanju inflacije pred spodbujanjem rasti, možnosti devalvacije pa posamezne države evra seveda nimajo. Na drugi strani se z močnim evrom v izvozu lahko kosajo države centra, države periferije pa ne. Ob tako pripravljenem odru udarec krize lahko prestrežeta le delavski razred in institucije javnega, in sicer prvenstveno v perifernih državah.

Solidarnost

Uničenje industrije, ki se je odvijalo zadnjih 20 let bodisi skozi tranzicijo bodisi skozi približevanje Evropski uniji, efektivno onemogoča možnost izstopa in

prehoda na nacionalno valuto. Kar ostane, je ambiciozen, dolgoročen političen projekt: organiziran, skupen in enoten nastop držav evropske periferije, z grožnjo izstopa izsiliti socialno državo in reguliran trg na ravni EU. Drugače rečeno: če je problem nacionalne države blaginje globalni kapital, sta odgovor mednarodna solidarnost in socialna EU.

Ko je govora o političnih bojih in solidarnosti, se je treba zavedati, o kakšni solidarnosti pravzaprav teče beseda. Ne gre za požrtvovalno odrekanje svojemu kosu pogače, zato da nahraniš nekoga drugega, marveč za politično in akcijsko enotnost. Ne za redistributivne mehanizme države, ki socializirajo del zasebnega profita, ampak za zavest o skupnem strukturnem položaju in nujnosti kolektivnega odziva. Ko udarijo po enem delavcu, to terja odziv vseh delavcev; ko po javnem sektorju, je to vojna napoved tudi zasebnemu; in, nena zadnje, ko je Trojka v Grčiji, je to stvar celotne periferije.

Obravnavati pa je treba še en razloček. Solidarnost med državami evropske periferije ni stvar racionalnega premisleka političnih elit teh držav; politika je nena zadnje le interesno merjenje moči. Odpira možnosti in določa politični boj na ravni vsake nacionalne države posebej. To zahteva grajenje in povezovanje lokalnih političnih akterjev, ki bodo na dnevni red prioriteto postavili delavsko stvar in ji tudi dosledno sledili. Lahko posplošimo: možnost solidarnosti perifernih držav pogojuje mednarodna solidarnost delavskih razredov.

Če dinamika situacije zahteva povezano lokalizirano delovanje za doseganje mednarodnih učinkov, to zajema tudi vse specifične oziroma onemogoča velik del sinhronizacije tega delovanja: Grčija ima vedno močnejšo *Sirizo*, Nemčija ne tako zelo trdno *die Linke*, Slovenija ničesar ipd. Osvojitve oblasti je zato ključno vprašanje: uresničevanje progresivne agende v danih razmerah mimo tega ne more. Delavski prapor lahko ponekod zavihra prej, druge kasneje.

Ne glede na način osvojitve oblasti – naj se ta giblje v okvirih oborožene vstaje ali buržoaznega parlamentarizma – so prvi politični uspehi mednarodne levice še vedno ujeti v primež globalne situacije in precej impotentni, kar zadeva prav tako globalne strukturne spremembe, to pa pomeni tudi zelo omejen manevrski prostor na lokalni ravni. Po drugi strani pa čakanje, da se v večjem delu periferije na noge najprej postavijo in okrepijo deklarirano delavski akterji, pomeni lokalni politični samomor.

Kokrak, ki se ga porajajoča levica ne sme bati, je prevzem oblasti. Ne glede na vse zadrege, ko se ponudi priložnost, jo je treba zgrabiti, ker je verjetno prva in zadnja, ena in edina. Nedemokratskega ustroja Evropske unije in fašističnih metod pri brezkompromisnem rušenju institucij socialne države in progresivnih političnih sil pač ne gre prezreti. Ključna opora pri tem je lahko le solidarnost; solidarnost med delavskimi razredi znotraj lastnega državnega okvirja, solidarnost z delavskimi razredi celotne Evrope.

Podani odgovor na krizo je socialdemokratski odgovor. A ta ne more biti niti trajen niti dokončen, je le stvar dnevnopolitičnega preboja. Bolj levim alternativam umanjka artikulacija na sistem, posledično zmožnost penetracije javnega diskurza in resnih političnih učinkov. A ker se giblje v okvirih kapitalizma, pomeni, da ne reši njegovih temeljnih protislovij, le odloži naslednjo krizo, masovno uničenje produkcijskih sredstev in životarjenje delavstva za nekaj let. Kako naprej onkraj kapitalizma ne glede na reformističen pristop, mora nujno ostati premislek na dnevnem redu. Še več: reformizem je zgolj sredstvo, vstopna točka, ki ga je vredno zagovarjati izključno z namenom radikalizacije diskurza in priprave terena za poslednji odgovor kapitalizmu. ∞

Misliti delavski boj v

prekernih pogojih

Harry Cleaver: *Reading*

capital politically

piše ASJA HRVATIN

Delavec kot subjekt političnega organiziranja je s porajanjem prekerizacije in fragmentacije dela postal heterogena entiteta, ki ustaljenim, predstavniškim načinom sindikalnega organiziranja predstavlja izziv: kriza predstavništva tako pomeni tudi vedno večji segment populacije, ki ga klasični sindikati ne predstavljajo in ki se z zahtevami (večinoma orientiranimi okrog ohranjanja obstoječega stanja) ne morejo poistovetiti. Agende sindikatov so tako preozke, premalo pogumne, ne puščajo si dovolj svobode in domišljije ter vsako drugo obliko dela, ki ni lastna njihovemu pojmovanju, izključujejo kot izjemo k pravilu. Vprašanje (politične) organizacije delavcev in njihove avtonomnosti od obstoječih sindikatov kot edinih s pogajalsko močjo je vprašanje širšega političnega konteksta in novih form (metodologij) delavskih bojev, v katerega je treba umestiti predavanje in debato s Harryjem Cleaverjem, ameriškim profesorjem marksizma. Vpadel je v politični kontekst pred prihajajočimi velikimi sindikalnimi demonstracijami (in z njimi povezano krizo delavskega boja), ki so uokvirile moje razumevanje njegovih tez. Članek je bolj teoretsko-abstraktne narave, ker predavanje ni ponudilo nič konkretnega, oprijemljivega – je pa Cleaver prijazen starejši tip v bež hlačah, ki ga je markizem odredil pred zabetoniranjem v ekonomijo. Predavanje se je zgodilo na FDV, zadnji ponedeljek v oktobru, v (nehorizontalni) predavalnici z neudobnimi, samovrtečimi se stoli, debata pa nadaljevala v Rogu, v ožji zasedbi ob pivu in zakajenem ozračju pod hladnimi LED žarnicami.

Cleaver izhaja iz teorije o vrednosti, ki jo delo predstavlja za kapital – delo ni zgolj forma proizvodnje kapitala, temveč služi tudi kot način organiziranja družbenega življenja, sredstvo nadzorovanja in discipliniranja prebivalstva. Sama bi dodala, da predstavlja podlago, kriterij za kaznovanje oseb, ki se kapitalu ne morejo ali ne želijo podrediti – (re)institucionalizacija, kriminalizacija itn. Tako vprašanje ekonomske krize ne pomeni le vprašanja pomanjkanja delovne sile ali zaustavitve produkcije kapitala, temveč tudi krizo mehanizmov nadzora nad ljudmi, ki so postali ponotranjeni in se podvajajo v vseh odnosih družbenega organiziranja. Cleaver nadaljuje analizo Marxove teorije vrednosti, pri čemer je merjenje (*measure*) vrednosti pojmovano kot maksimalna količina dela, ki jo je moč vsiliti znotraj procesov proizvodnje – sam namreč meni, da gonilo družbenega nadzora ni zgolj povečevanje in koncentriranje bogastva pri peščici, temveč tudi vpreganje preostalega dela ljudi v produkcijske odnose, pri čemer je pomembno v produkcijo vpeti vse, česar se kapital lahko oprime in iz ljudi iztisne; oblika (*form*) vrednosti pa je zamejena z menjalno vrednostjo – doslednim pobjagovljenjem produkcijskega procesa. Morda še korak dlje: dosežek financiranja družbenega življenja je pretvarjanje vseh aspektov življenja v polje produkcije in s tem omogočanje neomejenega širjenja kapitala, ki vse, kar doseže, podreja mehanizmom nadzora, s katerimi je neposredno povezan.

Zato zgolj premagovanje in subvertiranje dvojnosti odnosov gospodar-suženj (po Heglu) ali kapitalist-delavec (po Marxu) ne more biti osnova delavskega boja, saj so odnosi moči bistveno bolj prepleteni, vseobsežni in ponotranjeni – ideja snovanja upora, kot jo razume Cleaver, se mora vrteti okrog iskanja načinov zaustavljanja krogotoka kapitala (Kako lahko proizvodimo, ne da bi proizvajali kapital? Kako lahko tam, kjer smo, ukrademo presežno vrednost in si jo ponovno prilastimo? Kako se lahko izmaknemo nadzoru, kako se lahko zavestno izluščimo iz kalupa discipliniranja? Kako lahko povečamo in ohranimo momente dobre prakse, socialne produkcije, kreativnosti in jo zaščitimo pred instrumentalizacijo?), okrog lociranja trenutkov, ko kapital v svojem poslanstvu ostane neuspešen, in razširiti te trenutke ustvarjanja skupnega. Zato tudi preseže omenjene dvojnosti (delavec-kapitalist), ko pravi, da pogojevanje ene z obstojem druge celote ne zadošča, saj je potreben tretji posrednik, ki ju komodificira – v tem primeru je tretji posrednik denar. Cleaver se nazadnje v zvezi s tem dotakne še dolga kot novega načina v zgodovini načinov manipulacije z denarjem (denarjem torej kot posrednikom, ki definira odnos med dvema entitetama): v zgodovini manipulacije denarja znotraj ZDA pokaže na sistematičnost procesa ekonomskega eksperimentiranja za poglabljanje izkoriščanja (hiperinflacija, umetno kreirana velika depresija, dolg itn.), katerega poskuse in napake pokrivajo z ekstrahiranjem denarja iz populacije.

Ne le torej, da revni subvencionirajo bogate, ampak so revni prek financiranja neposredno vključeni v financiranje mašinerije, ki jih pridno melje in spreminja v sužnje. Zato tudi Cleaver opozori na pomembno razliko med odpisom dolgov in ponovnim prilaščanjem (skupnega) – odpis dolgov pomeni razrahljanje volje okrog vratov zadolženih posameznikov, a nam ne pove nič o vračanju moči ljudem, ne govori nam o izmikanju nadzoru in ustvarjanju varnih mehurčkov skupnega, znotraj katerih je možen drugačen, avtonomen, nepodredljiv način proizvodnje. Vprašanje zaustavljanja krogotoka kapitala presega okvirje klasičnih delavskih stavk in demonstracij ter kaže na nujno izumljanje nove metodologije boja: slednja mora izhajati iz danosti, ki konstruirajo realnost posameznikov (v tem primeru so to nove oblike in pogoji proizvodnje, ki krojijo družbo – npr. prekerno delo, ki zahteva nove oblike socialne varnosti), in vkomponirati različne nove (politične) subjektivitete, ki se znotraj odnosov financiranja porajajo (izkoristiti novonastale subjektivitete in jih subvertirati tako, da bodo prevesile razmerje moči na svojo stran). Subjektivitete bodo morale med partikularnimi in ločenimi izkušnjami izključevanja poiskati stične točke, trenutke srečanja, na katerih se bo lahko gradila fronta skupnega (novega) delavskega boja. ∞

BATISTUTA!

Transgresija ter zakon in transgresija zakona

ali Antigona proti Banetu

piše SERGEJ HARLAMOV

»Hodili smo v šolo, bili pridni, naredili fakultete, zraven nabirali delovne izkušnje, nismo bili problematični in verjeli smo, da nas na koncu čakajo službe. Vse smo naredili po idealih in vrednotah te družbe. Smo generacija, ki je vse naredila prav in ostala brez vsega; nimamo ničesar.« – Najbrž nisem edini, ki se muza nad izjavo 28-letnega Vlada, ki smo jo nekaj mesecev nazaj lahko prebrali v članku *Žurnal* 24 o problematiki slovenske mlade generacije. Asociacija, ki mi ob prebiranju tega citata vedno znova pade na pamet, je že skorajda ponarodela pesem *Nikad kao Bane* »panonskega mornarja«*»Đorđeja Balaševića o njegovem sovrstniku, ki je bil, tako kot naš Vlado, »dobri sin, tih i miran, čist i fin, vaspitan, solidan i koristan ...«* Ta prispevek je torej poskus formiranja tistih vprašanj, ki si jih vsi Baneti tega sveta vse do krize niso hoteli zastaviti: kdaj Zakon pravzaprav dobi svoj arbitrarni mandat, komu dejansko služi in kako je lahko v samem Zakonu paradoksalno utemeljena neka transgresija, transgresija, ki je hkrati simptom in temelj Strukture, ki ji služi. Lahko pa prispevek razumemo tudi tako, da poskuša odpreti prostor za razmislek, kako znova revitalizirati idejo Antigone in spraviti v tek debato o možnih načinih kršenja transgresije, imanentne nekemu Zakonu, z namenom dejanja etičnih razsežnosti, ki so onkraj Strukture in njenega Zakona.

Zakon je nekakšen panoptikum, v katerem ni zajeta zgolj njegova pravno-formalna funkcija, pač pa njegova vloga implicira tudi kreiranje psihosocialnega profila posameznikov neke skupnosti (in s tem njihovega intimnega življenja), predvsem pa instanco, ki prek podeljevanja mandatov hierarhizira družbo in s tem posledično določa okvir produkcijskih odnosov in stopnjo prisvajanja družbeno proizvedenih dobrin glede na mesto, ki ga posameznik zaseda na hierarhični lestvici. Je torej neke vrste Reč, ki se ji subjekt podvrže z željo, da bi posredovala med njim in Drugim in tako vsem vpletenim zagotovila občutek realnosti, tj. objektivnosti. Vendar Zakon sam zase ne more jamčiti za svojo legitimnost, ampak ga morajo kot takega priznati posamezniki neke skupnosti, s tem pa se seveda razpre polje ideološkega boja, katerega rezultat (ali bolje rečeno ostanek) je navsezadnje tudi sam Zakon. Ali, z besedami Althusserja, vsak represivni aparat (kar Zakon primarno tudi je) mora nujno delovati tudi ideološko. Zakon je torej neka zunanja točka (za Lacana se ta točka nahaja v t. i. Velikem Drugem, ki je do neke mere homologen z Althusserjevim Subjektom), iz katere se subjekt vidi kot vrednega ljubezni ali v našem primeru vrednega pozicije, ki jo v skupnosti zaseda. Če to logiko razvijemo do skrajnosti, je ta Veliki Drugi (ki prek mreže označevalcev zastopa Zakon) nasploh tista točka, iz katere se subjekt sploh prepozna kot subjekt oz., še bolj natančno, tisto, kar je v individuumu resnično subjekt(ivno), ni nič drugega kakor margina, izvržek iz simbolne mreže, v katero se vpisuje posameznik z Drugim in v odnosu do njega. Zakaj je treba uporabiti besedno zvezo iz *neke točke* namesto slovnico pravilne z *neke točke*? Ker s tem poudarjam, da gre za instanco v spoznavnem aparatu posameznika, ki je ponotranjena in je tako neke vrste bizaren pojav subjektivno-objektivnega, iz česar sledi, da niti same introspekcije nikoli ne moremo zvesti na subjektivno percepcijo onkraj diskurza (ki vdira v posameznikovo zaznavno polje iz zunanosti). In v teoretski psihoanalizi ima to subjektivno-objektivno svoje ime, in to je seveda fantazma. Le-ta kajpada po definiciji ni »objektivna« *(v naivnem pomenu »eksistiranja neodvisno od subjektivnih zaznav«): vendar pa tudi ni »subjektivna« (v pomenu, da bi bila zvedljiva na subjektive zavestno izkušene zaznave), kot v Krhkem absolutu zapiše Slavoj Žižek. Diskurz, ki intervenira v posameznikovo realnost in s tem ustvarja točko, s katere posameznik vrednoti in presoja svojo realnost, pa sam po sebi že predpostavlja, zakriva užitek Drugega, dejstvo, da smo kot družbena bitja v neprestani dialektiki z Drugim: želimo biti objekt želje Drugega, Drugi nam predstavlja objekt naše želje, hkrati pa si želimo tisto, kar poseduje Drugi. Če nadjaz, Zakon, na katerega se opira naš občutek za realno, torej ne samo prepoveduje, ampak tudi zapoveduje koordinatne našega (dovoljenega) užitka, se je torej tehtno vprašati, čigav užitek je pravzaprav to. In to je točka paranoičnega spoznanja, ki je Baneti in Vladi tega sveta več kot očitno niso dosegli.*

Za željo Drugega (in s tem željo nasploh) se zdi, da je skozi vse epohe konstantna: dostop do presežne vrednosti, ki zagotavlja presežen užitek. Težnja po njem je skozi vsa obdobja prirejala Zakon tako, da je v njegovi strukturi ustvarila zev, izjemo, okrog katere je nato tudi vzpostavila samo univerzalnost Zakona. V antiki so tako presežno vrednost ustvarjali sužnji, čeprav so bili sami izvrženi tako iz demokratičnega soodločanja (Atene) kot iz redistribucije dobrin, ki so jih oni proizvajali. Danes, predvsem v zahodnem svetu, vlogo sužnjeva prevzema množiči se prekeriat. Iz tega je razvidno, da mora Zakon na nek način vedno znova transgresirati zoper samega sebe, zoper parametre torej, ki jih je sam določil, da bi tako zadržal svoje gospostvo, tj. gospostvo presežne vrednosti, ki je seveda na strani predstavnikov kapitala. Obrat od individualizacije (z vsemi njenimi pozitivnimi učinki, npr. žensko emancipacijo) k fleksibilizaciji in s tem prekerizaciji proletariata že kaže v to smer. Kar je bila sprva nujnost, porojena iz delitve dela (zametek individualnosti), je postala nujnost prostega (in čim hitrejšega) pretoka delovne sile (fleksibilizacija), ki je nato kulminirala v njeni prekerizaciji – vse našete faze pa so logične etape v hlastanju za prilasčanjem in višanjem profitne mere. Obe našeti lastnosti, ki se ju pričakuje od modernega delavca, individualnost in fleksibilnost, pa je tako možno videti kot psihološka ideala, ki vodita v nič drugega kakor liberalno sužnost (prosto po Jean-Léonu Beauvoisu), implicirano v samem položaju prekeriata, razlaščenem vseh iz dela sledečih pravic, ki bi mu sicer (kot producentu presežne vrednosti) morale pripadati. Ne samo da je proletarec torej odtujen od svojega dela, zdi se, da je to dejansko samo simptom tega, da je bil predhodno odtujen tudi od svoje subjektivnosti (z vznikom t. i. *lažne zavesti*) in iz nje izhajajoče emancipacije. In ravno v tem se kaže paradoks Zakona: bolj kot smo indoktrinirani, bolj smo se pripravljani prilagajati zakonitostim trga in bolj kot smo se pripravljani prilagajati zakonitostim trga, bolj smo sami krivi, da se ne prilagajamo dovolj. Prekerizacija proletariata, delovne sile, ki ni upravičena do nobene pravice iz registra delovne zakonodaje, razen do plačila za opravljeno delo, torej ustvarja nekakšno sivo cono znotraj obstoječega Zakona, kjer je s strani lastnikov produkcijskih sredstev dovoljeno skorajda vse. Seveda to brezzakonje ali bolje rečeno zunajzakonje ni nekompatibilno s trenutnim establišmentom in njegovim Zakonom, kje pa, tukaj je ravno zato, da lastnikom produkcijskih sredstev z zmanjševanjem socialnih transferjev na minimum (ali bolje rečeno na nič) omogoči nadaljnjo hegemonijo Vednosti in Zakona, grajeno na privilegiju prilasčanja presežne vrednosti (ki je sicer producirana s strani eksploitantnega proletariata).

Iz slednjega je torej razvidno, da je boj (v imenu Zakona) proti idejam, ki so percipirane kot razdiralne za sam ustroj družbene strukture, dejansko prej poskus potlačitve same transgresije, imanentne Zakonu, ki (paradoksalno) s preprečevanjem kakršnegakoli radikalnega premisleka sili sebe v zmeraj večje ekscese. In protesti po Evropi so le njihov simptom. Opominjajo nas, da je čas Banetov mimo in da prihaja obdobje, ko bo moral vsak posameznik, tako kot Antigona v istoimenski (kako pomenljivo) *grški* tragediji, zavoljo etičnosti spet transgresirati Zakon, ki nam ga predpisujejo oblastniki. Če zaključim nekoliko dvoumno: Hočemo novega gospodarja in dobiti ga moramo! ∞

Črna in rdeča

piše AVTOR SAMO ŠMAJGL

Komunisti, trockisti, leninisti, marksisti, stalinisti, socialisti, socialistični demokrati, socialni demokrati, anarhisti, anarho-sindikalisti, anarho-komunisti, internacionalisti, laburisti, zeleni, progresivni, libertarci, manjševiki, boljševiki in še bi lahko naštevali. Množica vej, zraslih iz prve razčlenitve leve, ki se je kot posledica nestrinjanja okoli metod boja zgodila v času prve internacionale. Internationale, katere namen je bil ravno obraten; združiti delavce v skupnem boju proti izkoriščanju s strani buržoazije. Zdi se, da je od ločitve na rdečo in črno drobljenje levici inherentno.

Mednarodno delavsko združenje (*International Workingmen's Association*), bolj poznano po splošnem imenu Prva internacionala, je bilo razglašeno na srečanju leta 1864 v Londonu, ki so ga takrat določili tudi za sedež internacionale. Ta naj bi vsako leto organizirala kongres. Določili so 21-članski razširjen svet, ki naj bi zastopal zvezo do naslednjega kongresa. Člani sveta so bili povečini iz Anglije in Francije, dva predstavnika iz Italije in še nekaj iz drugih evropskih držav. Med njimi je bil tudi Karl Marx. Vsaka država zastopnica v internacionali je imela svoj pogled na njeno delovanje. Angleški trade-unioni so v njej videli orodje, ki bo preprečilo uvoz poceni delovne sile, stavkokazov iz celine, njihov glavni cilj pa je bil dokončno priznanje svojih sindikatov s strani domače buržoazije. Francozi, večinsko pod vplivom Proudhona, so bili proti vsakršnemu politično-revolucionarnemu odporu in so iskali mirne rešitve delavskega položaja. V sebi so imeli nekaj hipijevskega. Italijani, Švicarji, Španci in Nemci pa so, kot pravi Marx, delovali v okvirju buržoazne politike in še niso v celoti sprejeli delavske razredne identitete. Najštevilnejši in najboljše organizirani delavski gibanji sta bili v Franciji in Angliji – kot posledica najbolj razvitega kapitalizma.

Vso to mineštro različnih idej in namenov pa je bilo treba spraviti na skupni imenovalec, skupno ideologijo, ki bo lahko vodila delavce v boj proti lastnikom kapitala. V teku internacionale so se tako izoblikovali trije glavni miselni tokovi, povezani s tremi najbolj vidnimi misleci internacionale: Proudhonom, Marxom in Bakuninom. Proudhon, prvi samooklicani anarhist, je menil, da je do odrešitve proletariata in preobrazbe sistema možno priti na miren način. Zagovarjal je boj na ekonomski ravni in prek stavk in demonstracij nasprotoval nasilnim političnim akcijam in pritiskom. Rešitev je videl v ustanovitvi brezobrestnih posojevalnic in direktni blagovni izmenjavi med proizvajalci produktov. Francoski proudhonisti so znotraj internacionale zagovarjali njegove teze, saj je sam umrl že leta 1865. Nasprotniki so jih obtoževali, da ne razumejo zakonov kapitalističnega razvoja in tega, da oblast ne bo sama mirno predala vajeti. Njihove taktike so imeli za reakcionarne, njim pa očitali, da so v nasprotju z delavskim razredom. Nad proudhonisti je poleg tega visel priokus nazadnjaštva, saj so med drugim nasprotovali ženski emancipaciji, vstopu inteligence v internacionalo in 8-urnemu delavnemu času. Na baselskem kongresu leta 1869 so bili dokončno marginalizirani in zreducirani na raven sekte znotraj internacionale.

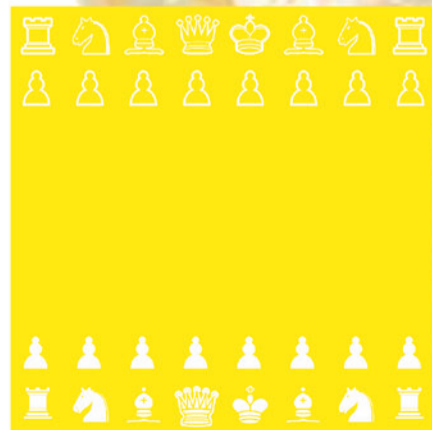
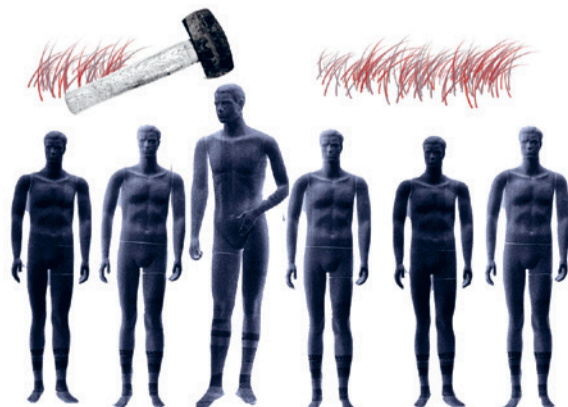
Takrat je bila internacionala na višku moči. Po vsej Evropi in Ameriki naj bi štela 5 milijonov članov in simpatizerjev. Njen vpliv je povzročal skrb buržoaziji in policiji. Tudi programske točke, čeprav niso bile napisane v program, so že bile dorečene. A kmalu po tem, ko je bila prva grožnja razdelitve odpravljena, so se pojavila nasprotja, ki so na koncu postala razlog za propad internacionale.

Marx – Bakunin

Že pred nastankom in uničenjem Pariške komune, ki se je izkazala za povod ločitve in razpada internacionale, so se med Bakuninom in njegovimi podporniki na eni strani in svetom, ki je podpiral Marxova načela, na drugi začeli spori. Svet je z zadržkom sprejemal nove Bakuninu naklonjene sekcije, saj se je bal razdora, Bakunin pa ga je obtožil centralizacije moči. Merjenje mišic je prekinila francosko-pruska vojna leta 1870. Pokazala se je nemoč internacionale, da prepreči udeležbo delavcev v vojni. Po hitrem porazu Francozov se je v Parizu ustanovila komuna, ki je v grobem trajala dva meseca. Na koncu je bila zatrita, čemur so sledili poboji njenih članov. Glavni razlog propada je bila slaba organiziranost. Komuna ni imela praktično nikakršne strukture, pa še ta, ki je obstajala, ni vedela, kaj bi počela. Bolj se je ukvarjala z volitvami kot z skrbjo za njeno obrambo, politično agitacijo in stiki z zunanjim svetom. Po mnenju marksistov se je jasno pokazalo, da je delavce nujno organizirati v stranko, saj brez strukture niso zmožni obraniti Pariza, kaj šele izpeljati svetovne revolucije. Bakunin, ki je pridobival čedalje več podpornikov, je oporekal.

Boj med marksisti in anarhisti lahko gledamo v luči boja dveh principov delovanja. Etičnih anarhistov, pri katerih se vedno ohranja svoboda posameznika, in realno-političnih marksistov, kjer boj temelji na razredni stranki, ki lahko potepta svobodo posameznika. Anarhisti, če izhajamo iz najbolj splošno znane teze, da oblast pokvari, trdijo, da takoj, ko nekdo pride na oblast, njena dejanja in delovanje vodi v to, da sam postane oblast, ki jo je pred tem zrušil. Ta nova vladavina ni tako nič boljša od stare. Zgled stalinistične Rusije se ponuja kar sam. Bakunin zavrača državo, saj ta pomeni nasilje in hierarhično oblast, ki zatira človekovo svobodo. Zamenjala naj bi jo komuna kot svobodna povezava posameznikov, ki je popolnoma avtonomna. Nujno je torej, da se oblast vzpostavi od spodaj, da so pravila in predpisi, ki jih anarhizem ne izključuje, stvar konsenza ljudstva in ne predpisani s strani oblasti, ki od zgoraj gleda na ubogo ljudstvo, ki mu je treba vladati in ga peljati za roko, ker samo tega ne zmore. Problem takega delovanja je, da je v času revolucije in boja za oblast neuporabno, kot je pokazala Pariška komuna. Ker marksisti izhajajo iz teze, da zdajšnja oblast ne bo mirno predala vajeti, je to možno doseči samo z nasilnim prevzemom oblasti, z revolucijo. Revolucija pa je hiter potek dogodkov, ki zato da je učinkovito izvedena, terja organiziranost in avtoriteto, zmožno hitrih in učinkovitih odločitev. Načelo partijske discipline prevlada nad željami in svobodo posameznikov, kar je med drugimi občutil tudi Trotsky. Marx pomiluje Bakunina, ker se ni uspel otresti idealizma. Bakunin mu odvrne, da ni presenetljivo, da je – kot Nemeč in Jud – avtoritativen od glave do pet. Nasprotja so kulminirala na haaškem kongresu leta 1872, kjer je bil Bakunin izključen, svet pa se je še bolj centraliziral. Internacionala je *de facto* razpadla. *De jura* je bila razpuščena leta 1876.

Že v 19. stoletju je delavcem postalo jasno, da je glede na naravo kapitala, ki se ne ozira na meje, internacionalna povezava nujna, če hočejo priti do svojih pravic. Zataknilo pa se je pri načinu osvoboditve proletariata. Metodična nestrinjanja so se pokazala za pretrd oreh in izluščila enega največjih problemov leve – nezmožnost premostitve teoretičnih nestrinjanj v skupnem boju za drugačen svet. ∞

Dragi tovariš Bralec,
*pozdravljen na okupiranem ozemlju,
kjer je nekoč kraljevala Tribuna,
zdaj pa smo si na naplavinah
njene infrastrukture uredili točko
Arhimedovo, s katere vodimo
Bralsko Revolucijo! Lepó bo tukaj
poskrbljeno za Tvoje najvišje misli in
za Tvoja najsmeljša razpoloženja;
za Tvoja najtanjša čustva in za Tvoje
najstrašnejše tegobe! Zato ne odlašaj
z izmenjavo in ne dúši solidarnosti –
beri in piši, piši in beri ali pa samo
beri ... In samo piši, vkolíkor si tudi
tegá zmožen! Dragi bralec, posvečam
ti talé prispevek:*

Če so *Fragmenti z Metelkove* dionizični, potem je naslovnica oktobrske *Tribune* apolinična. Če odgovarjam naslovnici, potem odgovarjam v intimno-singularnem, kar se stika s politično-univerzalnim. Če je ta uvódek partikularen (ker v-gublja samoljubje pesnika), potem veš, da boš prebral literarno naravnano besedilo:

Krik mladega Wertherja

Torek, 31. julij 2012

Kot vse kaže, ima julij 31 dni in sem na vlaku za Ljubljano. En dan prekmalu, ampak konduktorjev to ne moti. Malo sem razburil svoje sopotnike, potem pa me je še hrvaški carinik potipal zaradi tiste trave, ki sem jo lani moral švercati čez mejo. Saj bi mu namesto osebne dal potni list, kjer zgledam starejši, ampak bi mi ga spet poštempljal. (Ima pa samo 32 strani.) Kakorkoli že, žal mi je, da sem v kupeju s prav zanimivo družbico. Predvsem Celjanka je glasna in je že uspela zapeljati beograjskega bokserja. Zdaj sta odšla »na kavo«! Kar je pri tem za ubogega Srbina cena, je njena starost. Ali pa mu to ustreza?

Dan je potekal gladko, čeprav spet z veliko pešačenja. Ogledal sem si Titovo Kučo cveča in Hram Svetog Save, ki so ga še gradili. Nato sem se sprehajal po mestu in celo uspel stakniti srbsko-slovenski slovar. Obiskal sem tudi galerijo Zepter, ki je imela veliko zbirko različnih večjih srbskih sodobnih slikarjev in kiparjev. Samo osebe je bilo čudno napeto. Bral sem v »knjižari Plato« in se potem odpravil na lov za večerjo.

Dobil sem jo – solato s tunino v bližnjem baru. Skupaj s posebno nagrado grada Beograda – lepim angleškim fantom, ki sem ga prav perverzno opazoval. Spomnil sem se na *Smrt v Benetkah*, še preden sem naročil kavo in pokadil cigaret. Zares sem užival v diskretni nasladi. Ali poldiskretni: on mi je nekajkrat vrnil pogled, rahlo začuden, pretvarjajoč se, da je stik najinih oči le naključje.

Ko sem plačal in odšel, sem moral zaviti ob njihovi mizi. Njihovi – bilo jih je okoli 10, Angleži, vsi nekako moje starosti, mogoče leto mlajši. Naročili so si pivca, kaj pa. Takrat sem ga drzno gledal s povsem neizraznim obrazom. *Z izstopajoče neizraznim obrazom*, tako rekoč. In on mi je v zadnjem hipu vrnil pogled – tudi iz bližine lepota ni bila razkrinkana, čeprav je bil lepši, kadar se je nagnil nazaj, z glavo, zasukano ravno dovolj, da je pogled prestregel mimo svojega levega soseda. Tako mu rahlo zašiljen nos ni izstopal in profil mu je legel na mehko levo lice.

Nasmešek je razkril ravne, snežno-bele zobe. Širok, a ravno dovolj »constrained«. Na vsake toliko si je z roko segel v lase, mehke in goste. Prekrili so mu ušesa (nedvomno ljubka) in se na čelu previdno priostreni srečali s pravičnimi, gostimi obrvmi. Tudi dovolj polne roke, ki jih je prepognil v komolcih, da bi dlani prepletel za glavo, so mi dale vedeti, da mu je v družbi prijetno in da se vsaj malo zaveda svojega upravičenega samoljubja.

Ko se je najin pogled spojil v dvoje brezizraznih mask, sva se popolnoma ujela in razumela – za hip. On vendarle začuden in jaz bolj prost. Obrnil sem se in ga pustil tam, med njimi, ki ne razumejo, in nisem se ozrl. Ranil me je. Nisem si zapomnil barve njegovih oči, on pa je morda zaslutil krute zahteve lepote, ki prežijo v bodočnostih. Če bi se lahko še kdaj srečala, bi mu bral Shakespearjeve sonete, on pa bi me potem toplo pogledal in mi zaupljivo zašepetal, da sem nor.

Domišljjal sem si celo, da sva se dobila na terasi bližnjega lokala in si naročila pivo. Preveč sem govoril in ne morem reči, da sem ga zabaval. Zamislil se je, potem pa sva šla vsak s svojo steklenico piva v roki na Kalemegdan. Naučil sem ga poiskati zvezdo severnico in obrnil se je k meni. Zdaj sva bila tako blizu, nežne oči, zvedava nosova, drhteče ustnice ... Pobožale so se, potem sva se zgrabila za vrat. Nosova sta se dvigala in spuščala v zanosu, usta so se strastno spajala. Moje roke so se spuščale po hrbtu, njegove so grabile za lase na tilniku.

Počasi bi roke zdrsnile do roba majice in ena bi previdno zdrsnila podenj. Majico bi mu zavihal, on pa bi me potisnil na travo in se z nasmeškom dvignil name. Veter bi se zagnal čez Donavo in se splazil po griču, med travo. Midva bi bila že vsa gola ...

Zares, vse to bi se zgodilo in tudi zakričal bi, ko bi prodril vame. In on bi plitvo dihal in jaz bi grabil travo in zvijal bi se. Potem bi se zamenjala – jaz bi ga lizal pod ušesom, on pa bi prazno zrl med zvezde. Prijel bi ga in mu ga začel drkati, dokler ne bi oba zastala v krčevitem objemu ...

Vse to bi se zgodilo in tudi zakričal bi. A med poljubljanjem sem opazil nekaj postav, ki so se nama približevale po poti ob obzidju. Šepnil sem mu, naj se ne ozira in naj samo pograbi svojo steklenico. Vstala bova in se sprehodila preko trate ... kot nedolžna prijatelja.

Sence so naju opazile in ko so se napotile za nama, so se podaljševale. Marc (ali pa je bil Tom, Nick? – Ne, Jean!) se je nekajkrat ozrl, tako da sem ga moral prijeti pod roko in pospešiti korak. Zgledalo je že, da se bova izmuznila in prišla do mesta, še preden naju dohitijo. Toda ... kot bi se nama želela maščevati nekakšna zgodovinska sila, ki je napajala ta prostor, to utrdbo Kalemegdan, kjer so se pogumni srbski četniki spopadali z vojskami mogočnih turških Sulejmanov, z bojevitimi janičarji in strašnimi zmaji, ki so netili slamnate strehe podjarmljenega ljudstva! Znašla sva se na slepi poti, pred visokim kamnitim zidom, ki se je iztegoval v objem z obeh strani. Edina smer je bila nazaj, tam pa se je že prikazala tolpa. Šest ali sedem fantov, pet povsem obrutih, dva sta nosila vsak svoj kij.

Zatem klasika – srednji se nama je približal in naju začel zasliševati. Iz denarnic je izvlekel denar in najine dokumente. Nisem se več mogel pretvarjati, da sem Anglež. Samo za poskus sem dobil prvi kij v trebuh. Potem grožnje, ki sem jih moral na kolenih prevajati našemu »poštovanemu gostu«. Jean se je šel heroja in ni hotel oditi brez mene, ko mu je to bilo ponujeno. Lahko bi se rešil, jaz pa bi potem imel »poseban tretman«. Na koncu sva jih dobila oba – začutila sva trdoto lesa, ko udari v piščal in nabija po hrbtnici. Pesek, prah in vonj po podplatih superg, pomešan s toplo in slano krvjo iz nosu. Slabost v trebuhu, morda tu in tam malo bruhanja ...

Jan Simončič, Bralec

Ko kladivo ? postane

Robert Bobnič, neodgovorni urednik

Spoštovana multituda bralk in bralcev, v vašem imenu se vrši revolucija – kaj ne vidite, da vrli bralec, Jan Simončič, vihti rdečo zastavo-tipkovnico, ki mu hkrati pomeni kladivo. »*Moje kladivo je psihoanaliza*,« piše. Ko bi le imel Freud kladivo, ko bi le – in bi razčesnil glavo pacientu, da bi se možgani razdrobili v tisoče čisto majhnih heterogenih delcev, se nalimali na stene lepo opremljenega dunajskega stanovanja, da ne omenimo, da ne omenimo – kavča. Tistega kavča, ki bi se v trenutku spremenil v lebdečo preprogo in bi lebdel in lebdel in lebdel in (princip n – 1).

»*Kladivo?*« Pa si obriše, oblizne, pravzaprav, hipsterske brke naš filozof s kladivom Nietzsche, ne, ne, pa ne od piva smetanco, hipsterji ne pijejo piva tako radi, rajši đus in mleko pa tableto. Potem zapeše, zastrže s pogledom, kot da s škarjami rezal bi težek duh zgodovine, in se vpraša: mar bralec Jan vihti filozofsko ali retorično kladivo? Oh, dragi Dioniz na ikso in absintu, morda pa sploh ne vihti kladiva, marveč kladivce, mjav mjav mjav, kladivce ... Pa saj so njegove roke tako nežne, tako šibke, tako mladostne, mladične in prsti tako belo mlekavi, le kako bi lahko vihtel kladivo, Dioniz moj, le kako. Dioniz pa, tudi zato, ker na ikso postane malce preveč ljubezniv, »*pa pustimo, naj vihti se kladivce, pejmo rajš plesat*.«

Nietzsche znori, umre in odide z odra, spusti se tema, zavesa padejo, nastopi revolucija, ki v imenu enega pobija vse ostalo, nastopijo lakota, vojna, nasilje, mrtev Nietzsche pleše, kolo večnega vračanja se vrti, hrčku se trgajo noge, vse krvavo, ej, zastor se dviga in spušča mnogo hitreje kot kurac, tudi kurac zgodovine, history in ne herstory, namreč, ej, cela norišnica in jeba, skratka. Konec prvega prizora: delavci v modrih oblekah, belih ovratnikih, trdih čevljih in z malico iz Lidl trgovine pospravijo sceno.

»*Preklete upam, da nisem edini, ki se je odzval na provokacijo, in da se torej motim, ko napolnjam totaliteto Tribuninega bralca s samim seboj!*« pravi revolucionar. Motiti se je človeško, pa tudi revolucionarno. Oh, še kako. Človeško, prečloveško pravzaprav, je tudi drkati, drgniti svoje spolovilo, dokler ne zapolniš, kar si pač zapolniti želiš – ali znaš. Lahko malo šalčko z Bleda, ki ti jo je v otroštvu podelila babica, lahko pa tudi lastno fantazmo – zakaj pa ne, mar ne? Konec koncev in vendarle – tudi totaliteto revolucije je treba nekako zapolniti, v imenu prazne in tihe totalitete je treba spregovoriti, pozvati, izzvati, stopiti golih prsi in z zastavo v roki na kandelaber, se zagledati v daljavo in reči: »Jebemu mater.« In reči: »Bralci bodo postali množstvo.« Samo da ne nogometno ali pa teniško ali pa pingpong množstvo. Sicer pa, sicer pa, selektor, erektor in trener kondokter je znan, ime mu je.

Kladivce pa tolče, narahlo, pa vendar. Udari enkrat, potem drugič, zdaj že tretjič. Dokler se gospodar končno ne zbudi s tega kurčevega dolgčasa od klasične muzike pa teh političnih scen, pa da ne govorimo o sužnjih, mislim, res, dolgcajt od dolgcajta – a veš, da je blo potem v soboto res uiber dolgcajt, pač u unem smislu, ko smo se v petk pred menzo menli, fak. Suženj pa noče bit več suženj, hlapec Jernej noče bit več Jernej, ampak Andrej, človek bi jokal od sreče, potem bi si iz solz skuhal čaj. Zdaj eden od programov, ki jih pripravljam za splošno izboljšanje lastnega življenja, je tud ta, da bi namesto kave vsaj enkrat na dan pil zeleni čaj. Potem si prižgem nov čik.

Da bi bralstvo prevzelo časopis, da bi naše uredniške glave letele dol po stopnicah, podobno kakor možgančki po Freudovi steni in ubogem kavču, že že, toda da bi se povzpelo ali da bi se razpelo? Paziti bo treba, prav zares paziti – na dlake bo treba paziti. Kaj na dlake, še na kaj tanjšega in bolj razcepljenega od dlak!

Pa kaj sploh govoriti uporniku, sploh ker upornik misli zares, končno po takem dolgčasu, da, oh. Sam da se bomo žgal, sam to. Sam da se bomo priklenli na hladno kladivo pa da bi se bičal, enkrat, dvakrat, trikrat, štirikrat, petkrat, šestkrat, sedemkrat, osemkrat, devetkrat, desetkrat, sedemnajstkrat pa da se čeljust izpahne. Leninistično-fetišistična-dionizično-sadamozohistična igra revolucije. Bomo se žgal, še se bomo žgal. Do takrat pa, spoštovana multituda bralcev, ne pozabite, da se v vašem imenu godi revolucija. In da kladivo tolče po tipkovnici.

Konec drugega prizora: delavci v modrih oblekah, belih ovratnikih, trdih čevljih in z malico iz Lidl trgovine pospravijo sceno. Eden pravi, da to vse skup nima smisla. Sicer pa: ne pustimo, da nam drugi razbijajo glavo, razbijmo si jo sami. Pridružite se bralski revoluciji!

